

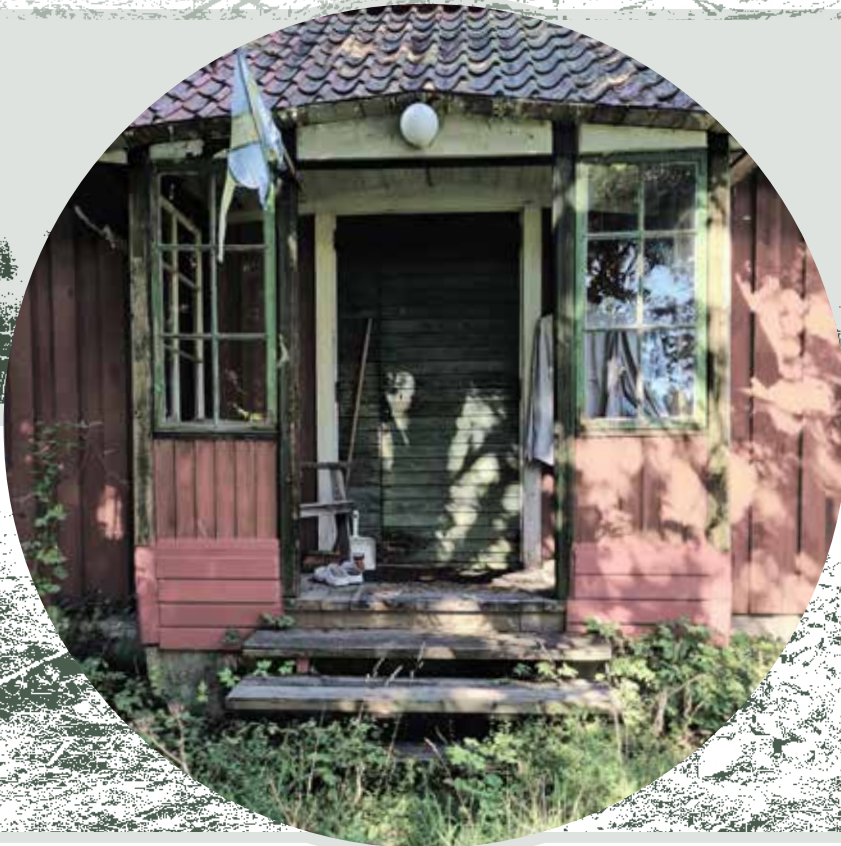
Grönsta

Utredning vid Svista verksamhetsområde

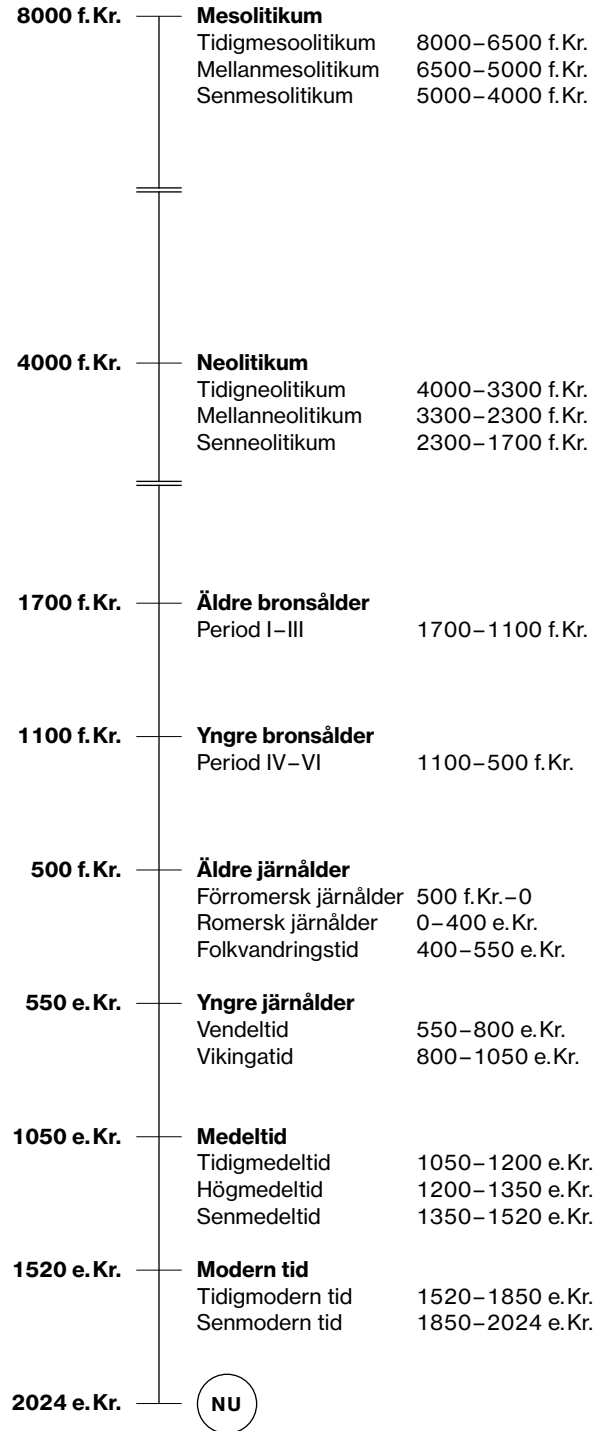
ARKEOLOGISK UTREDNING ETAPP 1 OCH 2

Grönsta 1:7 och 2:18
Eskilstuna socken (f.d. Kloster)
Eskilstuna kommun
Södermanlands län
Södermanland

JENNY HOLM & REIDAR MAGNUSSON
Med bidrag av Karolina Karlsson

ARKEOLOGISK
PERIODINDELNING
FRÅN
STENÅLDER
TILL
NUTID

Grönsta

Utredning vid Svista verksamhetsområde

Arkeologisk utredning etapp 1 och 2

Grönsta 1:7 och 2:18
Eskilstuna socken (f.d. Kloster)
Eskilstuna kommun
Södermanlands län
Södermanland

JENNY HOLM & REIDAR MAGNUSSON
Med bidrag av Karolina Karlsson

Denna rapport har framställts av ett företag
vars miljöledningssystem är certifierat enligt ISO 14001
av Svensk Certifiering Norden AB

STIFTELSEN KULTURMILJÖVÅRD
PILGATAN 8D
721 30 VÄSTERÅS

Tel: 021-80 62 80
E-post: info@kmmmd.se

WWW.KMMD.SE

© Stiftelsen Kulturmiljövärd 2024

OMSLAG

Förstukvisten på Norrtorp, objekt 20. Foto Jenny Holm från söder.

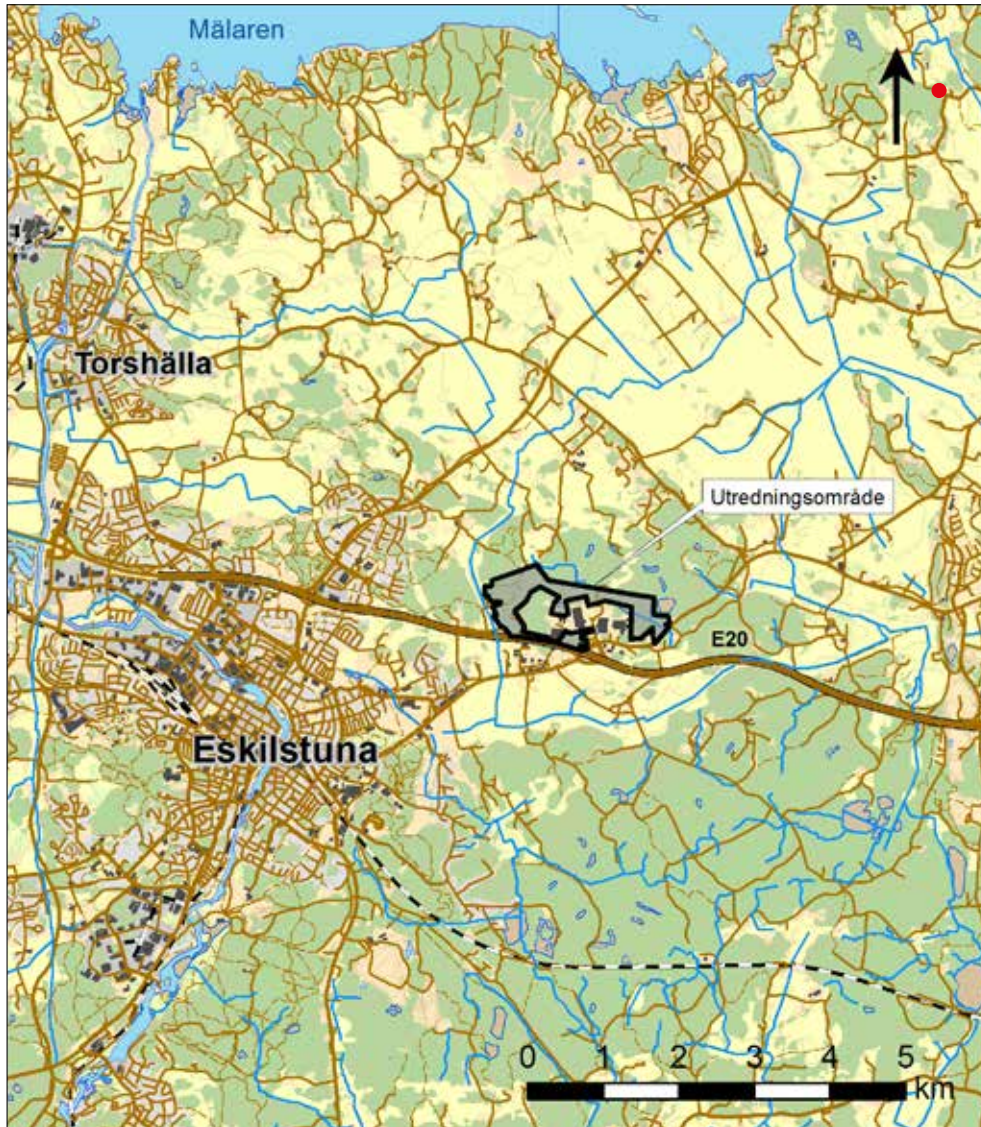
Upphovsrätt, där inget annat anges, enligt Publik Licens 4.0 (CC BY)
<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0>

Lantmäteriets kartor omfattas inte av ovanstående licensiering.
Kartor ur allmänt kartmaterial © Lantmäteriet. Medgivande 5118907 och 5120588.

ISBN 978-91-8041-219-3

INNEHÅLL

Sammanfattning	5
Inledning.	6
Ärendet.	6
<i>Rapportens upplägg.</i>	6
<i>Utredningsområdet.</i>	6
Syfte	6
Metod och genomförande.	7
Undersökningsresultat.	11
Fornlämningar och fornfynd	13
Tidigare undersökningar	15
Utredningsområdet i kartor och arkiv	19
Fältinventering	23
Utredningsgrävning.	27
Utvärdering.	30
Referenser	31
Kart- och arkivmaterial	31
Muntlig uppgift	31
Litteratur.	32
Tekniska och administrativa uppgifter	33
Bilagor	34
Bilaga 1. Forn- och kulturlämningar i närområdet.	34
Bilaga 2. Objektsbeskrivningar	37
Bilaga 3. Schakttabell	49
Bilaga 4. Anläggningstabell	50
Bilaga 5. Provrutor	51
Bilaga 6. Fyndtabell.	52
Bilaga 7. Vedartsanalys	53
Bilaga 8. ¹⁴ C-analys	54
Bilaga 9. Schaktplaner.	57

Figur 1. Undersökningsområdet markerat på utdrag ur Terrängkartan. Skala 1:100 000.

SAMMANFATTNING

Stiftelsen Kulturmiljövård (KM) har gjort en arkeologisk utredning etapp 1 och 2 inför planerad nytt verksamhetsområde vid Svista strax nordöst om Eskilstuna (figur 1). Utredningen har omfattat kart- och arkivstudier, fältinventering och sökschaktsgrävning. Fältarbetet genomfördes under augusti till oktober år 2023.

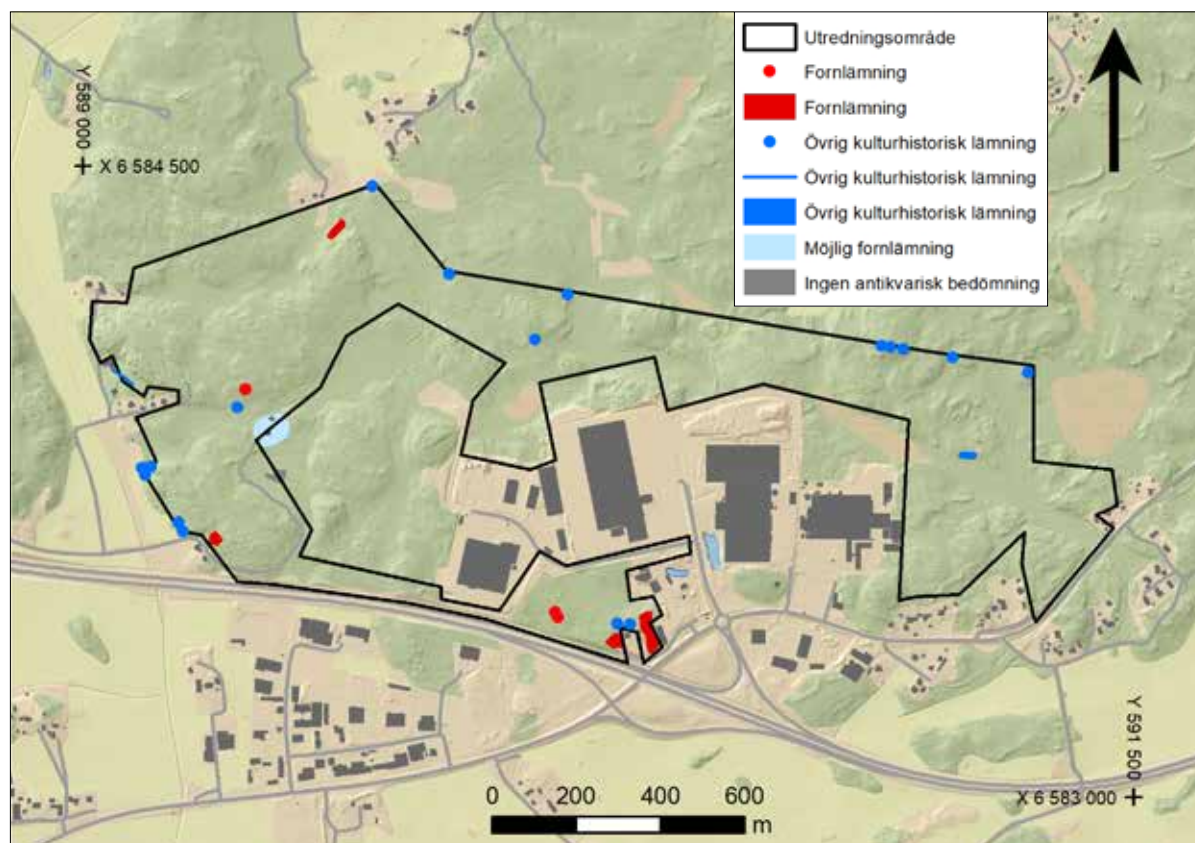
Vid utredningen kunde det konstateras att sju *fornlämningar* finns inom utredningsområdet. Det är ett gravfält, ett grav- och boplotsområde, två stensättningar, ett boplotsområde, en lägenhetsbebyggelse och ett gränsmärke. En lägenhetsbebyggelse bedöms som *möjlig fornlämning*, då platsen fortfarande är bebyggd. Ett äldre läge för samma lägenhetsbebyggelse har hanterats vid tidigare utredningar och ges därefter statusen *ingen antikvarisk bedömning*.

Tabell 1. Sammanfattande resultat av utredningen.
ÖKL = övrig kulturhistorisk lämning.

Typ/status	Fornlämning	ÖKL	Möjlig fornlämning	Ingen antikvarisk bedömning
Gravfält	1			
Grav- och boplotsområde	1			
Stensättning	2			
Boplotsområde	1			
Fyndplats		1		
Lägenhetsbebyggelse	1	1	1	1
Gränsmärke	1	14		
Brunn		2		
Färdväg		1		
Summa	7	19	1	1

En fyndplats för slagen kvarts från stenåldern, en lägenhetsbebyggelse, två brunnar, en färdväg och 19 gränsmärken klassificeras som *övrig kulturhistorisk lämning* (tabell 1).

Ytterligare några gränsmärken och mindre stensamlingar har noterats, men dessa bedöms inte som lämningar av sådan typ som bör registreras i Kulturmiljöregistret (KMR) (figur 2). Därutöver har tio möjliga boplotslägen och en möjlig grav utredningsgrävts och därefter kunnat avfärdas.

Figur 2. Resultatet av utredningen med fornlämningar och övriga kulturhistoriska lämningar. Skala 1:18 000.

Inledning

Ärendet

Stiftelsen Kulturmiljövård har utfört en arkeologisk utredning etapp 1 och 2 då Eskilstuna kommun planerar att utöka befintligt verksamhetsområde vid Svista nordöst om Eskilstuna. Utredningen har omfattat kart- och arkivstudie, fältinventering och utredningsgrävning. Utredningsgrävningen gjordes dels med maskingrävda schakt, dels med handgrävda provgropar. Fältinventeringen genomfördes under perioden 24 augusti till 6 september, och utredningsgrävningen under perioden 3 till 16 oktober, år 2023. Hela utredningsområdet har berörts av fältinventering och därefter har 12 utpekade deltyr utredningsgrävts. Arbetet har utförts på uppdrag av Eskilstuna kommun efter beslut av Länsstyrelsen i Södermanlands län.

Rapportens upplägg

Rapporten omfattar flera delar. Efter den inledande sammanfattningen av resultaten kommer först en övergripande beskrivning av utredningsområdet och av arbetets genomförande. Först därefter redogörs för det faktiska resultatet av utredningen i text. Här presenteras de kulturhistoriska förutsättningarna så som de har framträtt genom arkivmaterial, litteratur och historiska kartor med kommentarer angående iakttagelser vid fältinventeringen och vid utredningsgrävningen.

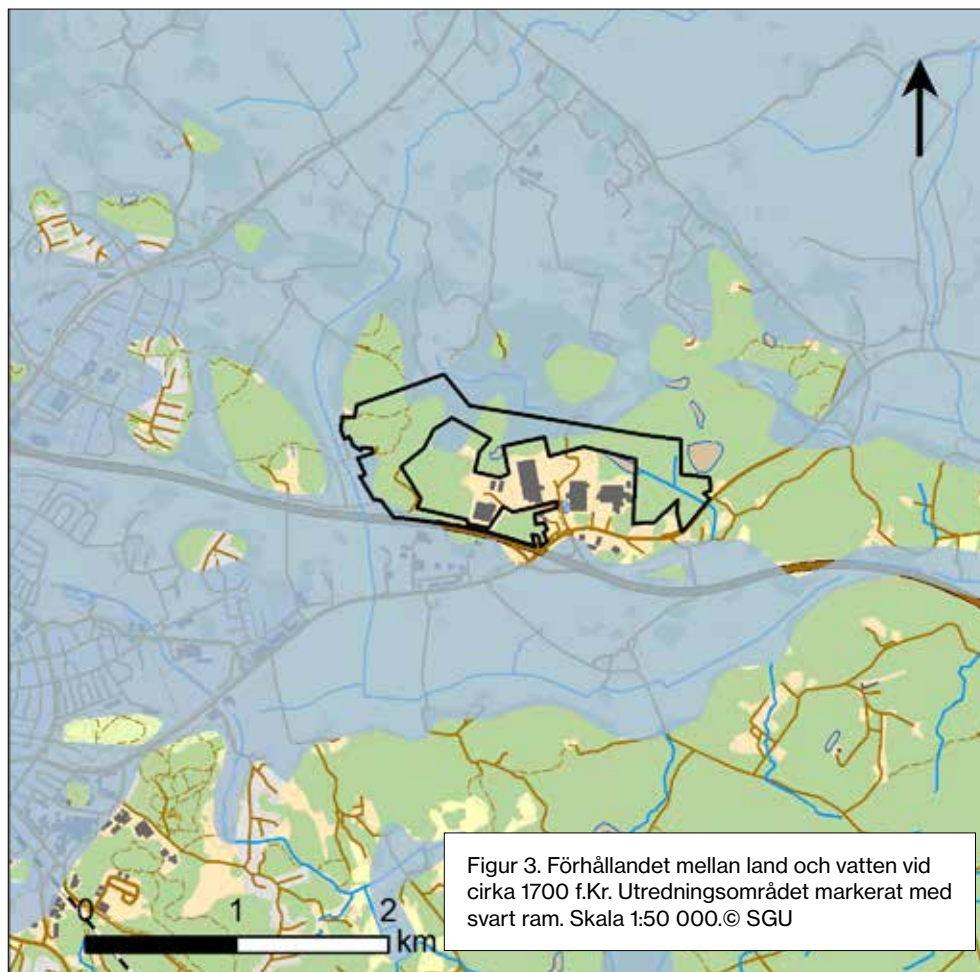
I bilaga 1 finns karta och tabell över forn- och kulturlämningar i närområdet. I bilaga 2 finns planer över identifierade objekt, och objekten beskrivna mer i detalj. I bilaga 3 finns en tabell över schakten och i bilaga 4 de handgrävda provrutorna. I bilaga 5 återfinns de anläggningar som noterats i schakten och tillvaratagna fynd finns i bilaga 6. I bilaga 7–8 ligger protokollen från de externa analyser, vedartsbestämning och ¹⁴C-datering, som gjorts. Slutligen återfinns planer över schakt och rutor som tagits upp under utredningen i bilaga 9.

Utredningsområdet

Utredningsområdet omfattade cirka 95 hektar norr om väg E20 och befintliga delar av Svista verksamhetsområde. Topografin består av kuperad skogsmark av varierande karaktär: öppen uppvuxen skog, tät ungsog och igenslyade föryngringsytor. Mindre ytor har brukats som åker under 1900-talet men är nu igenplanterade. Nivån över dagens havsyta går från knappt 25 meter och upp till strax över 40 meter. Utredningsområdet har utgjort en skärgårdsmiljö under senneolitikum och bronsålder (figur 3).

Syfte

Syftet med utredningen var att ta reda på om tidigare okända fornlämningar skulle komma att beröras av det planerade arbetsföretaget. Utredningen skulle preliminärt avgränsa samtliga fornlämningar inom utredningsområdet. Det är den samlade fornlämningsbilden inom utredningsområdet som redovisas i rapporten. Resultatet från utredningen ska kunna användas vid länsstyrelsens fortsatta tillståndsprövning och utgöra underlag inför eventuella kommande arkeologiska åtgärder. Resultatet ska även kunna utgöra ett underlag för företagarens planering. Utredningens målgrupper är främst länsstyrelsen och företagaren.

Metod och genomförande

Utredningen har omfattat tre moment: kart- och arkivstudier, fältinventering och utredningsgrävning. Vid arkivstudien har i första hand digitalt tillgängliga källor utnyttjats. Riksantikvarieämbetets kulturmiljöregister (KMR), Historiska museets lösfyndsregister (SHM) och Namnarkivet i Uppsala (NAU) har konsulterats. Arkeologiska rapporter från utredningar och undersökningar i närområdet har gått igenom, liksom viss hembygds litteratur.

Kartstudien har gjorts med utgångspunkt från den ekonomiska kartan från 1950-talet och från den häradseconomiska kartan från sekelskiftet 1900 samt kompletterats med äldre historiska kartor. Rikets allmänna kartverks arkiv samt Lantmäteristyrelsens och Lantmäterimyndigheternas arkiv har använts. Som underlag för fältarbetet har även moderna topografiska och geologiska kartor, strandförskjutningskartor samt ortofoton och höjddatakartor (Lidar/LAS) nyttjats.

Hela utredningsområdet omfattar 95 hektar och har besiktigats i fält för att bedöma förutsättningarna för att förhistoriska boplatzlämningar kunde förekomma under mark och peka ut ytor där utredningsgrävning behövdes för att fastställa om fornlämning fanns. Elva deltyor inom utredningsområdet, topografiskt lämpliga lägen, som ansågs kunna rymma boplatzlämningar från förhistorisk tid identifierades. Ytor intill redan kända, och i vissa fall undersökta, fornlämningar som behövde utredningsgrävas i

avgränsande syfte definierades. En möjlig, men osäker grav i öster, pekades också ut som objekt för utredningsgrävning (figur 4).

Utredningsgrävningen skedde dels för hand, dels med grävmaskin. Anledningen till att objekt utredningsgrävdes för hand var att de låg otillgängligt till för grävmaskin eller att det rörde sig om ovan mark synliga objekt som handrensades för bedömning.

Objekt som utgjorde boplatslägen och utredningsgrävdes för hand undersöktes med provrutor som normalt sett var kvadratmeterstora (figur 6). Rutorna placerades för att få god täckning av objekten. Rutorna grävdes i huvudsak med gotlandshackor och grävdes normalt sett minst 0,1 meter ner i opåverkad jordmån. Ovan mark synliga objekt, exempelvis möjliga stensättningar, kunde även de utredas med handredskap om de bedömdes känsliga eller om de inte var tillgängliga för grävmaskin.

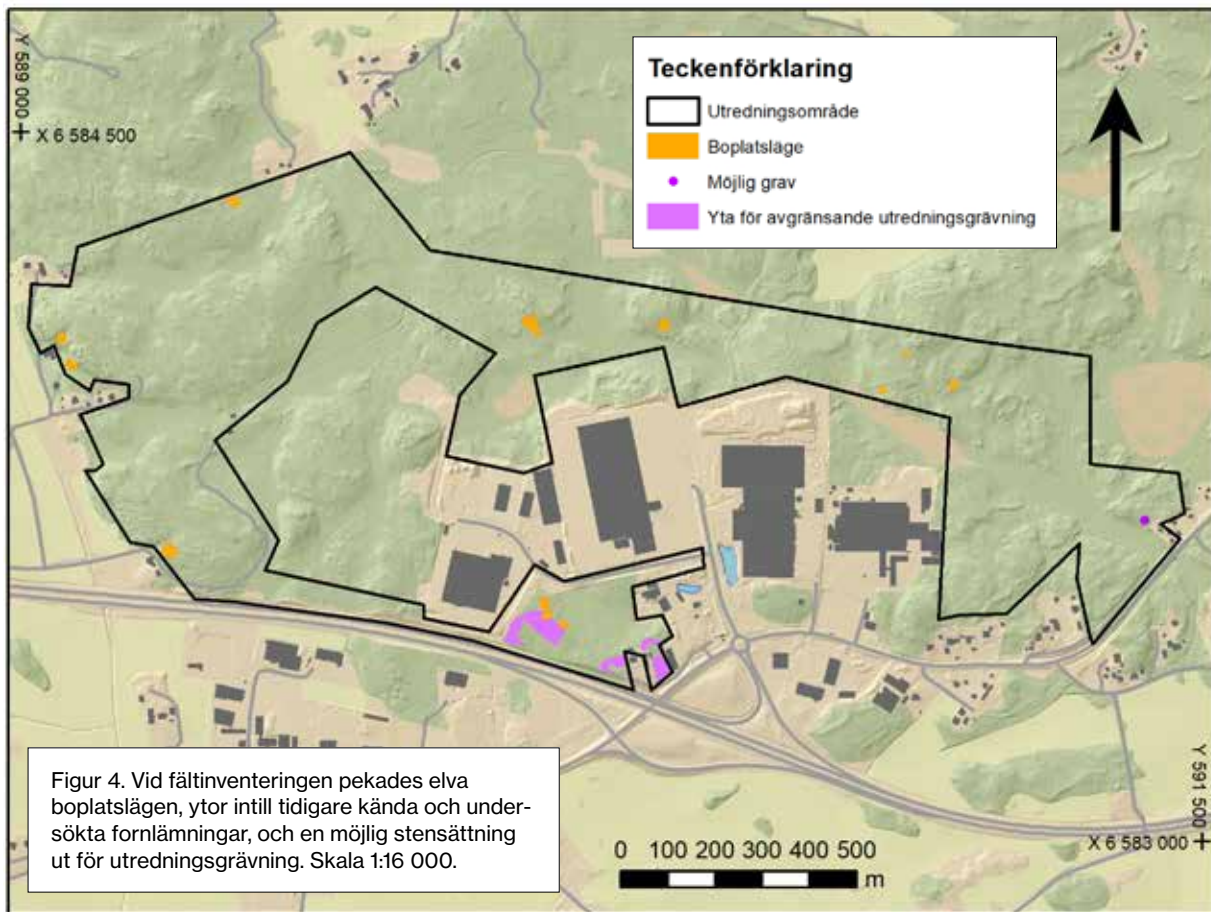
Vid redan kända fornlämningar grävdes utredningsschakt för att avgränsa dessa. Boplatslägen och andra objekt som kunde utredas med grävmaskin grävdes med schakt som placerades för att få god täckning av objekten (figur 5).

Alla rutor, schakt och rensområden fylldes igen efter avslutad utredning.

Samtliga påträffade objekt, forn- och kulturlämningar, misstänkta sådana eller möjliga lägen för fornlämningar, samt grävda schakt och rutor har mätts in och dokumenterats genom fotografering och beskrivning. Forn- och kulturlämningar har dokumenterats i enlighet med praxis. Inmätningarna har i samband med fältinventeringen gjorts med GPS av märket Trimble Juno 3B med ArcPad, och vid utredningsgrävningen med RTK-GPS. Materialet har sedan bearbetats vidare i ArcMap 10.7.1.

Fynd som kunde ha betydelse för objektens bedömning och datering hanterades i fält. Tre fynd har registrerats. De är inte tillvaratagna utan återdeponerade. En mindre mängd kvarts samlades in för en andra bedömning.

Kolprover samlades in för vedartsanalys och ¹⁴C-analys med främsta syfte att datera osäkra lämningar och att fastställa deras status. Vedartsanalysen genomfördes av Ulf Strucke på Antraco och ¹⁴C-analysen genomfördes på Ångströmlaboratoriet i Uppsala.

Figur 5. Handgrävd kvadratmeterstor ruta (R1200) inom objekt 40, boplatsläge som kunde avfärdas. Från sydsydost. Foto Stefan Östlund.

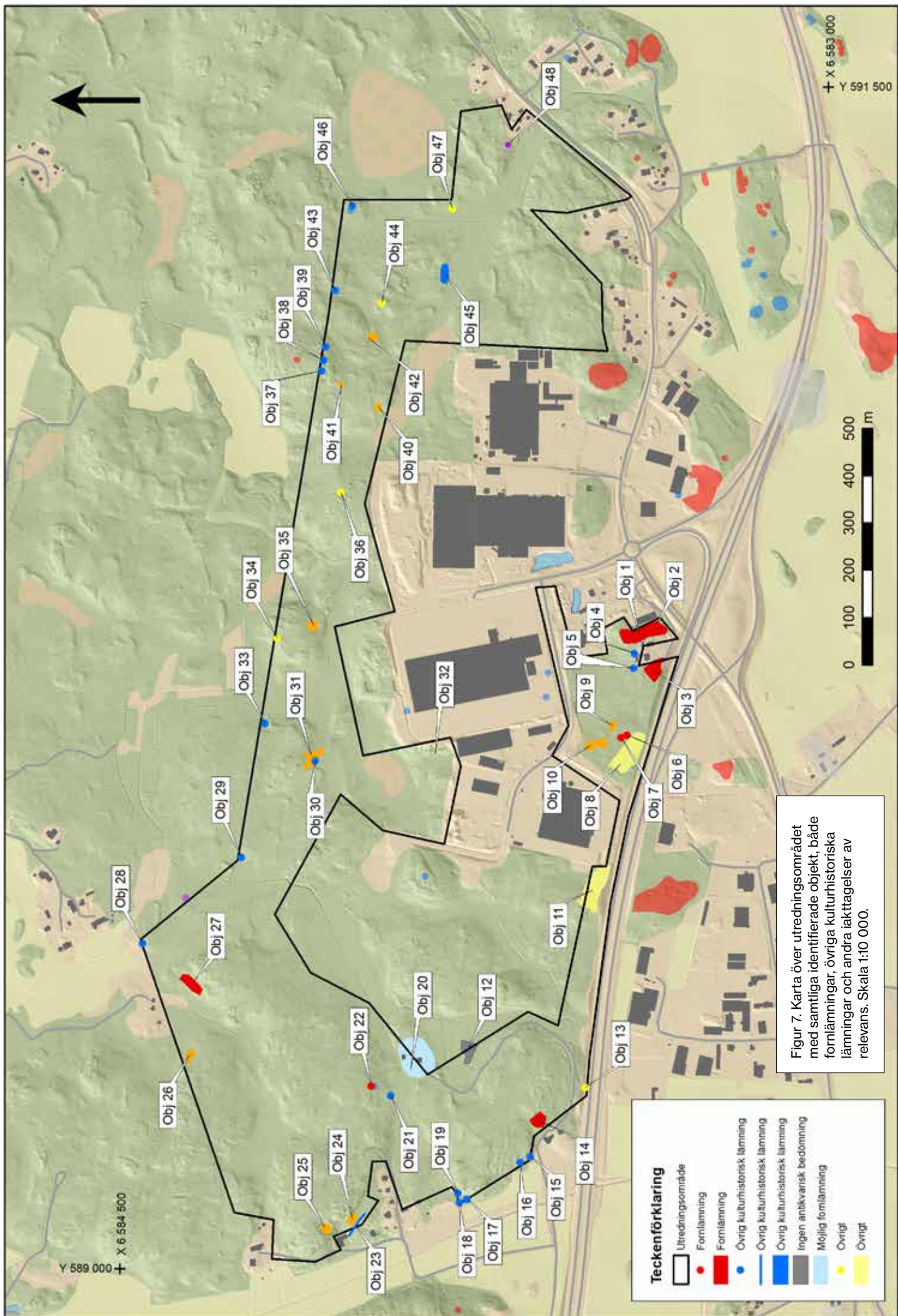
Undersökningsresultat

Vid utredningen har flera *fornlämningar* identifierats inom utredningsområdet. Det rör sig om ett gravfält, ett grav- och boplatsoområde, ett boplatsoområde och två stensättningar som är förhistoriska lämningar. Två lägenhetsbebyggelser och ett gränsmärke, från historisk tid, utgör också fornlämning. En lägenhetsbebyggelse bedöms som *möjlig fornlämning*. Flera gränsmärken, ytterligare en lägenhetsbebyggelse, en färdväg och en fyndplats för slagen kvarts bedöms som *övrig kulturhistorisk lämning*. Ett par gränsmärken och gränsmärkesliknande stensamlingar har noterats men inte förts in i kulturmiljöregistret. Några undersökta och borttagna fornlämningar, liksom en försvunnen husgrund, kommenteras men är inte längre några lämningar. Platsen för att ett befintligt torp skulle, om torpet rivs, bli fornlämning.

Nedan följer en tabell över samtliga objekt och deras status samt plankarta med objekten numrerade (figur 7, tabell 2). Därefter följer mer detaljerade redogörelser för olika delmoment av arkivstudierna och fältarbetet för att klargöra bakgrunden till objekten.

Tabell 2. Lista över samtliga objekt vid utredningen.

Objekt	KMR nr	Typ	Status	Kommentar
1	L1985:5818	Gravfält	Fornlämning	
2	L1985:6294	Stensättning	–	Har gått upp i objekt 1, L1985:5818
3	L1985:6269	Grav- och boplatsoområde	Fornlämning	
4	L2023:8194	Gränsmärke	Övrig kulturhistorisk lämning	
5	L2023:8195	Gränsmärke	Övrig kulturhistorisk lämning	
6	L2023:8220	Stensättning	Fornlämning	
7	L2023:8219	Stensättning	Fornlämning	
8	L1983:9347	Grav- och boplatsoområde	Ingen antikvarisk bedömning	Undersökt och borttaget.
9	–	Boplatssläge	–	Utredningsgrävt och avfärdat
10	–	Boplatssläge	–	Utredningsgrävt och avfärdat
11	L1982:4693	Boplatsoområde, samt gravfält	Ingen antikvarisk bedömning	Undersökt och borttaget (L1985:6253)
12	L1985:6869	Lägenhetsbebyggelse	Ingen antikvarisk bedömning	Övertäckt
13	L1985:7660	Husgrund	Ingen antikvarisk bedömning	Lämningen finns inte kvar
14	L2023:6175	Boplatsoområde	Fornlämning	
15	L2023:8196	Gränsmärke	Övrig kulturhistorisk lämning	
16	L2023:8197	Gränsmärke	Övrig kulturhistorisk lämning	
17	L2023:8198	Brunn	Övrig kulturhistorisk lämning	
18	L2023:8199	Gränsmärke	Övrig kulturhistorisk lämning	
19	L2023:8200	Gränsmärke	Övrig kulturhistorisk lämning	
20	–	Lägenhetsbebyggelse	Möjlig fornlämning	Stående bebyggelse, blir fornlämning om den överges/rivs.
21	L2023:8201	Brunn	Övrig kulturhistorisk lämning	
22	L1982:6739	Gränsmärke	Fornlämning	
23	L2023:8202	Hålväg	Övrig kulturhistorisk lämning	
24	–	Boplatssläge	–	Utredningsgrävt och avfärdat
25	–	Boplatssläge	–	Utredningsgrävt och avfärdat
26	–	Boplatssläge	–	Utredningsgrävt och avfärdat
27	L2023:8192	Lägenhetsbebyggelse	Fornlämning	
28	L2023:8203	Gränsmärke	Övrig kulturhistorisk lämning	
29	L2023:8204	Gränsmärke	Övrig kulturhistorisk lämning	

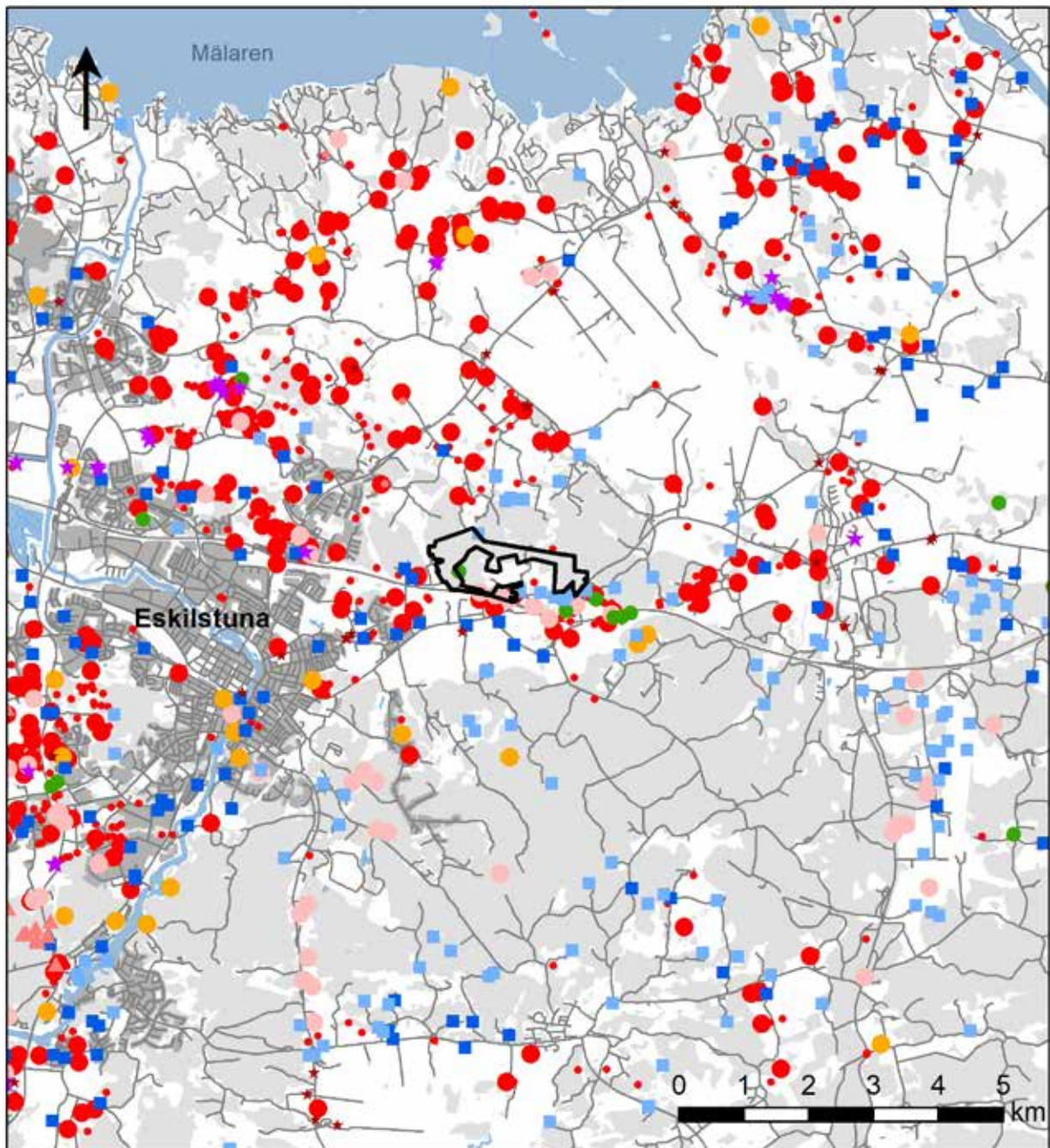
30	L2023:8193	Fyndplats	Övrig kulturhistorisk lämning	Slagen kvarts
31	--	Boplatsläge	-	Utöver objekt 30, utredningsgrävt och avfärdat
32	L1983:9344	Boplatsområde	Ingen antikvarisk bedömning	Undersökt och borttagen 2007
33	L2023:8205	Gränsmärke	Övrig kulturhistorisk lämning	
34	-	Gränsmärke	-	
35	-	Boplatsläge	-	Utredningsgrävt och avfärdat
36	-	Stensamling	-	
37	L2023:8206	Gränsmärke	Övrig kulturhistorisk lämning	
38	L2023:8207	Gränsmärke	Övrig kulturhistorisk lämning	
39	L2023:8208	Gränsmärke	Övrig kulturhistorisk lämning	
40	-	Boplatsläge	-	Utredningsgrävt och avfärdat
41	-	Boplatsläge	-	Utredningsgrävt och avfärdat
42	-	Boplatsläge	-	Utredningsgrävt och avfärdat
43	L1982:6146	Gränsmärke	Övrig kulturhistorisk lämning	
44	-	Stensamling	-	
45	L2023:7945	Lägenhetsbebyggelse	Övrig kulturhistorisk lämning	
46	L1982:6147	Gränsmärke	Övrig kulturhistorisk lämning	
47	-	Gränsmärke	-	
48	-	Möjlig grav	-	Utredningsgrävd och avfärdad.

Fornlämningar och fornfynd

Utredningsområdet omges av en mycket rik kulturbygd där det runt den direkt berörda skogshöjden finns tätt med förhistoriska lämningar: gravar och gravfält på de impediment som sticker upp i åkermarken, boplatser i dalgångarna och fornborgar på bergshöjderna. Bytomter från historisk tid ligger inom samma stråk som de förhistoriska lämningarna, medan enklare lägenhetsbebyggelse ofta förekommer i ett mer perifert läge (figur 8).

Utredningsområdet ligger som nämnts på nivåer som varit strandnära under senneolitikum och tidig bronsålder. Lämningar från denna period: skärvstenshögar och skålgropslokaler, finns framför allt söder om Eskilstuna. Skålgropslokaler förekommer på några kilometers avstånd även i nordväst, bort mot Torshälla, och i nordöst, vid Stora Malmö. Närmast norr om utredningsområdet, vid Hammarby, finns ett stensträngssystem som också kan vara från den här tiden, eller kanske lite senare. I närområdet finns för övrigt flera gravar och gravfält som ligger längs utredningsområdets södra kant. Helt intill utredningsområdet sydöstra del ligger en fornborg uppe på ett bergskrön (se bilaga 1).

Enstaka fornfynd som påträffats i marken vid olika arbeten ger också en idé om vilken typ av lämningar som kan dölja sig i terrängen. Vid tidigare utredningar har ett par bitar slagen kvarts (L1982:2141, L1985:6524) framkommit vid Svista, vilket indikerar att det finns stenåldersbosättningar i närområdet. En tjocknackig stenyxa (L1985:6173) har hittats vid Djursta i nordväst och en enkel skafthålsyxa (L1985:6285) har hittats vid Kvinnersta i sydväst. Ytterligare en skafthålsyxa är hittad vid Torpängen, vid dikesgrävning nedanför fornborgen (SM20015) på Hugelstas mark. De enkla skafthålsyxorna kan dateras till senneolitikum. Det har också påträffats några yngre högstatusfynd inte långt från utredningsområdet. Vid Hammarby i norr har ett romerskt guldmynt (SHM3088) och en spiralring av guld (SHM2922) påträffats. I öster, vid Bergavån, har en guldring med infattade sten och grekisk inskription, daterad till 300-talet, hittats.

Figur 8. Ett urval av de fornlämningstyper som finns med i Kulturmiljöregistret, kring Eskilstuna. Karta med de närmaste lämningarna och lista över vad vilken typ av lämning de utgör finns i bilaga 1. Skala 1:100 000.

Tidigare undersökningar

Flertalet arkeologiska insatser har gjorts i området under första halvan av 1900-talet (figur 10). Tyngdpunkten har legat främst på de södra delarna intill väg E20 och berört gravfält och boplatzlämningar. I och med utvecklandet av industriområdet Svista har större områden norrut utretts och mindre ytor undersökts.

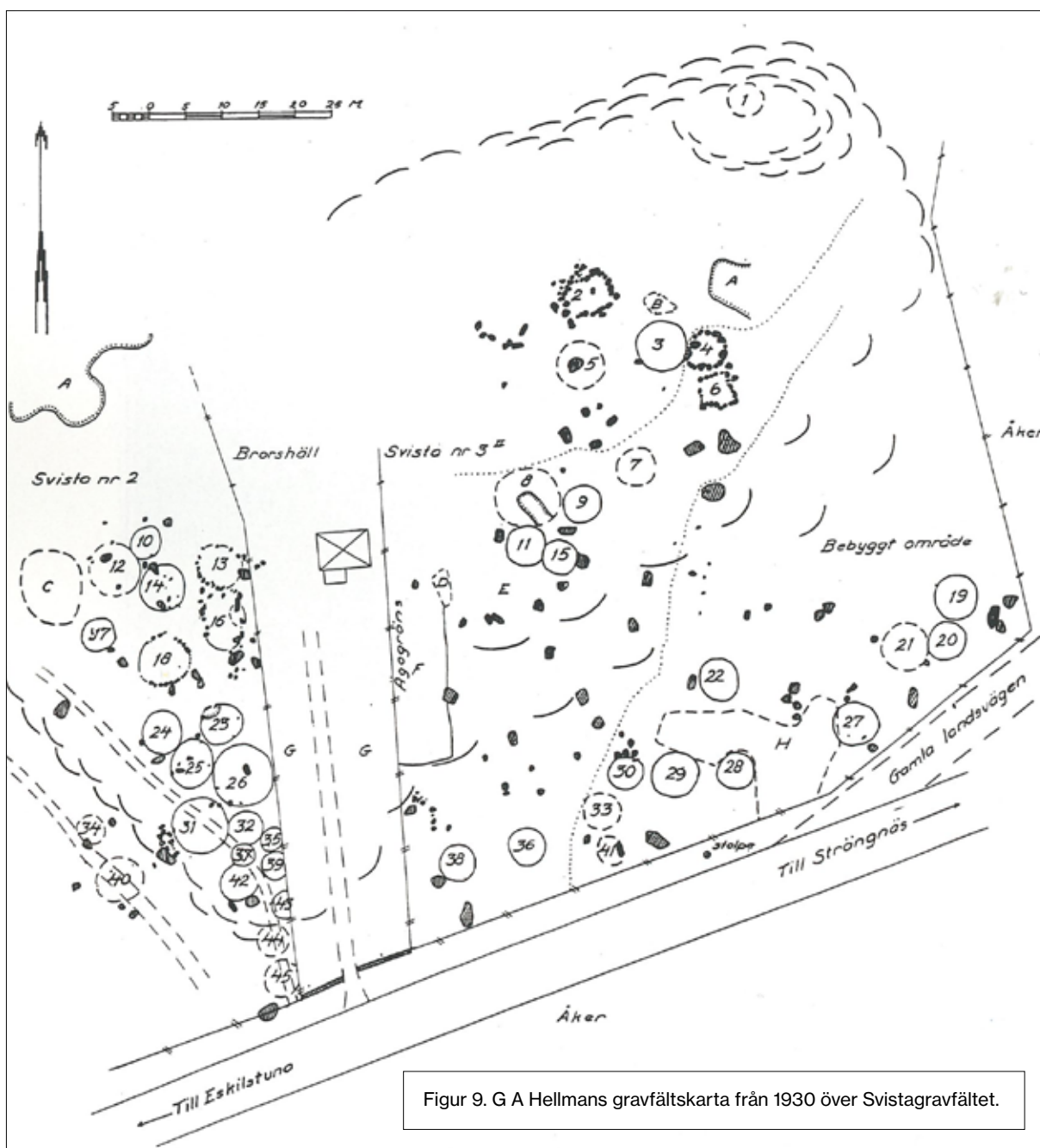
Den största insatsen, ytmässigt sätt, är Wivianne Bondessons utredning etapp 1 och 2 år 2003. Den berörde stora delar av det nu aktuella undersökningsområdets västra halva, totalt cirka 0,5 kvadratkilometer (Bondesson 2004). Inom området påträffades bland annat flertalet gränsmärken, två boplatser, en herdehård och ett torp. De övriga undersökningarna har främst berört gravfält och boplatksområden längs med E20. Då flera undersökningar har berört samma fornlämning i olika omgångar och avrapporterats ibland långt senare är det nödvändigt att gå igenom dessa lite mer noggrant.

I sydvästra delarna av det nu aktuella undersökningsområdet finns platsen för vad som var delar av gravfältet (LI985:6253/RAÄ 517) och intilliggande objekt 11 (LI982:4693/RAÄ 624) (bilaga 1). Under 1930-talet karterade G. A. Hellman gravfältet (LI985:6253/RAÄ 517) som senare kom att undersökas i två omgångar inför byggandet av väg E20 (Hamilton & Östlund 2012). Första omgången gjordes redan 1965 av David Damell där sex gravar och några få boplatzlämningar undersöktes (Nilsson 1996; Andersson 2008; Hamilton & Östlund 2012). Det rika fyndmaterialet daterades till vendeltid. Den andra omgången gjordes senare av Riksantikvarieämbetet UV Stockholm 1993 och omfattade då tretton gravar och en aktivitetsyta med 144 anläggningar (Nilsson 1996). Gravarnas datering hade här en tyngdpunkt i folkvandringstid–tidig vendeltid medan aktivitetsytan hade en tyngdpunkt i förromersk järnålder. Efter E20:s tillblivelse kom fornlämningen att bli uppdelad i två delar på varsin sida om vägen. Den norra delen kom även den att undersökas några år senare av UV Mitt, Riksantikvarieämbetet, och omfattade ett 30-tal gravar men också ett flertal boplatzlämningar (Andersson 2008; Hamilton och Östlund 2012). Den intilliggande lämningen objekt 11 (LI982:4693/RAÄ 624) undersöktes samtidigt men bör ses som en förlängning av de norra delarna av LI985:6253 (RAÄ 517). Vid dessa undersökningar landade dateringar mellan förromersk järnålder och tidig vendeltid, där gravarna hade tyngdpunkt i vendeltid medan boplatzlämningarna oftast var äldre.

I samma projekt som den arkeologiska undersökningen av gravfältet (LI985:6253/RAÄ 517) och objekt 11 (LI982:4693/RAÄ 624) undersökte man längre öster ut även objekt 8 (LI983:9347/RAÄ 363:1) som utgjordes av ett grav- och boplatksområde, vilket i sin tur var en av de två boplatserna som Bondesson påträffade vid utredningen 2003 (Bondesson 2004: objekt 5). Vid förundersökningen 2007 avgränsade man fornlämningen till de västra delarna av förundersökningsområdet (Neander 2008). Vid den arkeologiska undersökningen 2009 kom de östra delarna att karteras inför en geologisk analys, det för att undersöka spår av odling på platsen (Hamilton & Östlund 2012). Resultatet från denna analys visade att odling hade skett på platser där jordmånen var silt. Under den arkeologiska undersökningen framkom även urnegravar, stolphål och härdar. Inga fler dateringar gjordes då utan man ansåg att de anläggningar som påträffades stämde bra överens med de dateringar som gjordes under förundersökningen, det vill säga förromersk järnålder och romersk järnålder (Hamilton & Östlund 2012). Både förundersökningen och den arkeologiska undersökningen av objekt 8 (LI983:9347/RAÄ 363:1) berörde en begränsad yta och en ordentlig avgränsning gjordes enbart åt öster. Lämningen är följaktligen inte helt avgränsad.

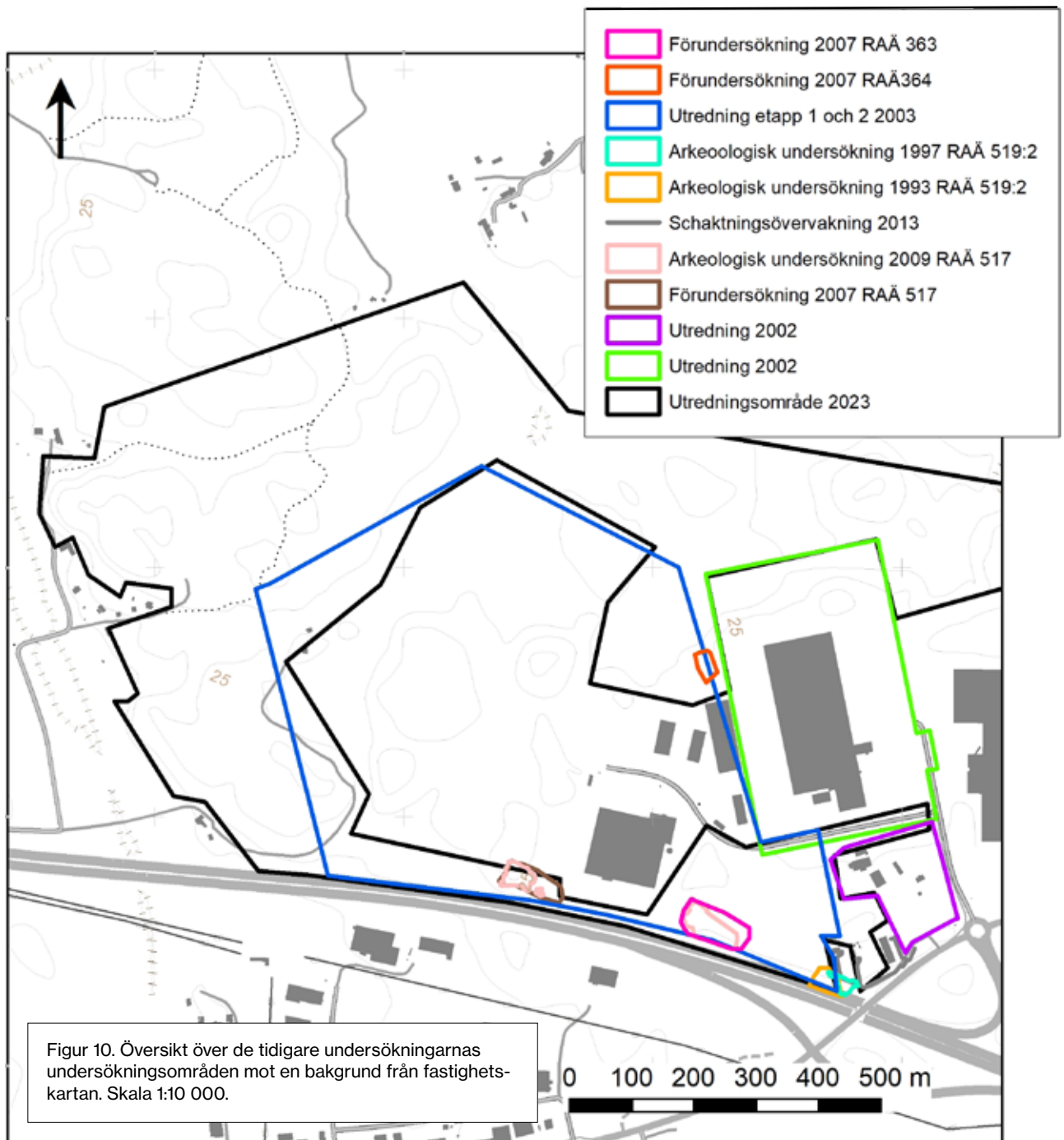
År 2007 förundersöktes även, cirka 400 meter norr om objekt 8 (LI983:9347/RAÄ 363:1) ett boplatsoområde objekt 32 (LI983:9344/RAÄ 364:1) (Neander 2008). Det ligger i det nu aktuella undersökningsområdets mer centrala delar. Inom en cirka 5x4 meter stort område framkom fyra härdar och ett skärvstensflak från yngre bronsålder och förromersk järnålder (Neander 2008). Då inget mer framkom undersöktes anläggningarna i sin helhet vid förundersökningen och fornlämningen är därmed undersökt och borttagen.

Slutligen så bör vi även nämna gravfäls- och boplatsoområdet objekt 3 (LI985:6269/RAÄ 519:2) som ligger vid Brorshäll, cirka 200 meter öster om objekt 8 (LI983:9347/RAÄ 363:1), och som ibland kallas Svistagravfältet (Runcis 1995; Grön & Sander 2006). Gravfältet är idag uppdelat i tre delar i Kulturmiljöregistret och utgörs även av objekt 1

Figur 9. G A Hellmans gravfältskarta från 1930 över Svistagravfältet.

(LI985:5818/RAÄ 519:1) och objekt 2 (LI985:6294/RAÄ 519:3). Vad som troligen varit ett större gravfält delas av två tomter som utgör bebyggelsen Brorshäll. Men gravfältets beskrivning och kvantitativa innehåll har genom åren varierat. Den första kända karteringen gjordes redan 1927 (Runcis 1995, Grön & Sander 2006). 1930 gjorde G. A. Hellman ytterligare en och upprättade då en plan över de gravar han kunde notera (figur 9). Nästan tjugo år senare, 1949, upprättar den dåvarande landsantikvarien Ivar Schnell en ny plan och antalet gravar som då kan noteras har kraftigt minskat. Runcis påtalar att mellan dessa tillfällen har tomtränserna utökats åt öster och nya byggnader har tillkommit och har troligen med det minskade antalet gravar att göra (Runcis 1995). Runcis hänvisar också till ATA där skrivelser från Riksantikvarieämbetet till markägaren omnämner detta och att det har skett utan tillstånd och undersökning av de berörda delarna av gravfältet (Runcis 1995:10).

Förstagångsinventeringen för den ekonomiska kartan görs 1956 och revideras sen 1986. Då är Svistagravfältet registrerat som två gravfältsdelar (RAÄ 519a och b) och en stensättning (RAÄ 519c). När sen den sydvästliga delen objekt 3 (LI985:6269/RAÄ 519b) undersöks för första gången inför E20-byggandet 1993 uppdateras den till gravfält- och boplatsoområde då man utöver 22 gravar även påträffade rester av ett treskeppigt långhus (Runcis 1995). Likt gravfälten längre västerut daterades majoriteten av gravarna till vendeltid medan långhuset fick en datering till äldre järnålder. År 1997 undersöker man sen området direkt öster om 1993 undersökningsområde och hittar den andra halvan av långhuset samt ytterligare tre gravrester (Grön & Sander 2006). Här kunde man datera långhuset till folkvandringstid. Över hela ytan kunde flertalet skador noteras som troligen har inverkat på antalet bevarade gravar i undersökningsområdet. Trots det fann man 176 anläggningar varav huvuddelen utgjordes av stolphål, mörkfärgningar, härdar och gropar (Grön & Sander 2006). Dateringarna följer samma mönster som tidigare undersökningar och föll inom folkvandringstid och vendeltid.

Vid båda undersökningarna 1993 och 1997 gjordes okulära besiktningar av främst de sydvästliga delarna och man kunde identifiera flera av de av Hellman karterade gravar från 1930. De kunde också bekräfta god överensstämmelse med Hellmans gravfältskarta och de nordöstra delarna (LI985:5818/RAÄ 519a). Dock kunde man inte återfinna de 10-tal gravar som han märkt ut i sydöst närmare stensättningen objekt 2 (LI985:6294/RAÄ 519c) (Grön & Sander 2006). Bondesson, som berör lämningarna vid sin utredning 2003, menar dock att båda undersökningarna visar att en stor del av de påträffade anläggningarna inte har varit synliga ovan mark och de finns stor sannolikhet att så även kan vara fallet i det sydöstra delen. Bondesson har därför i sin utredning utökat fornlämningsutbredningen till ett större sammanhängande gravfält där alla av Hellmans karterade gravar ingår (Bondesson 2004: objekt 9). Hennes utökning och bedömning har sen inte kommit med i Kulturmiljöregistret av oklar anledning. Utan vid dagens utredning har registreringen från 1986 kvarstått förutom att de har fått nya lämningsnummer, samt att de i Kulturmiljöregistret hänvisar till de äldre RAÄ-numren som 519:1, 2 och 3 i stället för 519a, b och c.

Den senaste arkeologiska insatsen som gjordes vid Svistagravfältet var en förundersökning i form av en schaktningsövervakning 2012 (Evanni 2013). Det föranleddes av ett ledningsarbete längs med vägen fram till Brorshäll och kom närmast att beröra de sydöstra och centrala delarna av Svistagravfältet. I ett schakt påträffades en kolfläck samt en kulturpåverkad yta. Detta var i de norra delarna av 1997 års undersökningsområde och tolkades till höra detsamma, det vill säga objekt 3 (LI985:6269/RAÄ 519b) (Evanni 2013). Utöver detta framkom inget av antikvariskt intresse.

I direkt anslutning till det nu aktuella utredningsområdet har det också gjorts två mindre utredningar. Den ena är vid tomten direkt öster om Brorshäll. Utredningen gjordes av Kraka kulturmiljö 2020 och kunde konstatera att stora delar av södra området hade påförts med ett nästan två meter tjockt lager stenkross (Beckman-Thoor 2020). I norra delarna ligger torpet Nylund där huset fortfarande är i bruk och kan vara det som syns på karta från 1896 och klassades därför som övrig kulturhistorisk lämning (Beckman-Thoor 2020). I övrigt kunde inte några spår av gravar eller andra lämningar i anslutning till Svistagravfältet noteras. Den andra gjordes direkt norr om denna, 2002, av UV Mitt, Riksantikvarieämbetet. Då påträffades en fyndplats av kvarts, ett stridsvärn och ett gränsmärke som alla bedömdes som övriga kulturhistoriska lämningar (KMR, LI985:6524, LI985:5955, LI985:6523).

Utredningsområdet i kartor och arkiv

Utredningsområdet går idag under fastighetsbeteckningen Grönsta 1:7 och 2:18 men har under historisk tid utgjorts av skog under byarna Hagnesta, Grönsta, Svista och Hugelsta i Klosters socken. Alla fyra byarna har äldsta skriftliga belägg från år 1347 (NAU). Torp och backstugor har främst legat längs den gamla landsvägen som går från Eskilstuna, upp förbi utredningsområdets sydöstra del, österut mot Kjula och Strängnäs. Inom skogsmarken kan vi se att några mindre bebyggelseenheter har funnits.

I utredningsområdets västra del ligger *Norrtorp*, objekt 20. Idag finns flera byggnader på platsen, själva torpet, jordkällare av betong, ”lusthus”, sommarstuga på plintar och ett par sammanfallande skjul för ved och liknande. Torpet har tills nyligen fungerat som sommarstuga (Magnus Lind muntl). Vi har noterat att själva torpstugan har en ganska ny, eller renoverad, grund av betong med borrarade hål.

Söder om dagens bebyggelse finns, enligt äldre kartor, ett tidigare läge för Norrtorp, objekt 12. Detta läge finns registrerat i Kulturmiljöregistret som röjningsröse samt brunn (L1985:6869), men pekas ut som läge för hustomt till torp enligt karta år 1726 i den handskrivna inventeringsboken. Vad vi kan se i äldre kartor stämmer det att torpet en gång legat där L1985:6869 är markerad. Norrtorp finns med som egen enhet i den geometriska jordeboken redan 1646, där den omnämns som nybygge inom Grönsta (figur 12). Både jordebokens karta och geometrisk avmätning för Grönsta från 1726 visar torpet i detta läge (figur 13), medan rågångsåtgärd för Grönsta från år 1810 har en byggnad som motsvarar läget för befintlig torpstuga (figur 14). En arkeologisk utredning år 2004 (Bondesson 2004) noterade, i likhet med länsstyrelsens besiktning år 2022 (KMR), endast röjningsrösen och brunn. Platsen borde ha utredningsgrävts för att klargöra om L1985:6869 rymmer lämningar efter det äldre Norrtorp. Tyvärr ligger nu det äldre bebyggelseområdet helt täckt av dumpmassor efter tillstånd från Länsstyrelsen (dnr 431-3274-2022). Den äldre platsen för torpet har därför statusen *ingen antikvarisk bedömning*. Platsen med den yngre bebyggelsen är i viss mån ännu i bruk, men den skulle bli fornlämning om husen rivs.

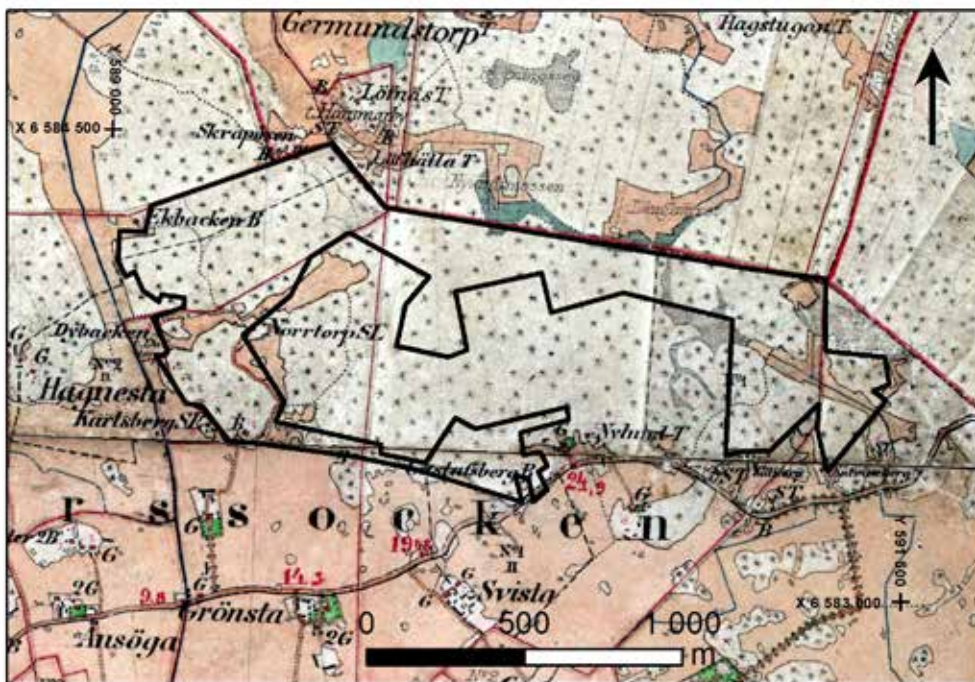
I utredningsområdets sydvästra hörn fanns en husgrund markerad i Kulturmiljöregistret, L1985:7660 (objekt 13). Den markerade platsen för backstugan ligger idag under E20. På häradskartan (1897–1901) finns en byggnad markerad med B, backstuga, strax nordöst om L1985:7660. På samma plats finns här på ekonomiska kartan från år 1958 en liten bebyggelse med bostadshus och ett mindre uthus. Detta hade då tillfartsväg från söder, men ligger idag sannolikt under den nuvarande tillfartsvägen till Norrtorp. Vi har iakttagit torpväxter: såpnejlika, taklök, bergenia, slån och fruktträd, helt i kanten till E20. Dessa bör kunna relateras till 1900-tals bebyggelsen. Strax utanför utredningsområdet åt väster ligger ett idag övergivet mindre ställe med namnet *Karlberg*.

I nordväst har det funnits en lägenhetsbebyggelse, objekt 27, en backstuga som sannolikt har namnet *Larmtäppan*, och som finns belagd på kartor över ägomätning (1839) och laga skifte (1843 och 1945) för Hagnesta (figur 15). Lägenheten omnämns som ”backstuga upptagen ur skogen” (1839) och ”Larmtäppan” där själva lägenheten pekas ut som tomtbacken (1845). Här ska ha funnits två byggnader – varav vi kan identifiera en stadig jordkällargrund i terrängen. På häradssekonomien från år 1897–1901 har bebyggelsen försvunnit.

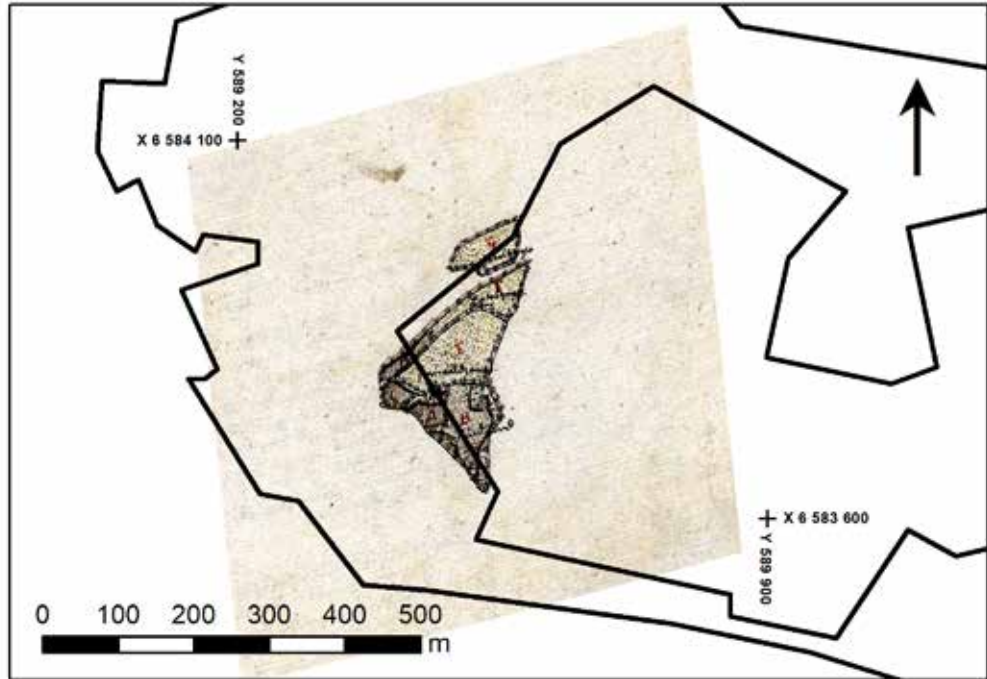
Öster om Larmtäppan tangerar utredningsområdet ytterligare två bebyggelseenheter, men dessa ligger utanför berört område. Det är ett soldattorp, L2023:8209, under Hammarby som är belagt i kartmaterialet från slutet av 1600-talet, och ett något yngre torp, Lövhälla L1985:9856, som återfinns på den häradsekonomiska kartan från år 1897–1901.

I östra delen av utredningsområdet fanns en namnlös bebyggelseenhet som bara ger sig tillkänna som en ensam byggnad på häradsekonomen (1897–1901). I terrängen finns här en tydlig husgrund med spisröse och en jordkällargrund, objekt 45. Platsen har utredningsgrävts men inga iakttagelser som tyder på att bebyggelsen skulle vara äldre än 1850 gjordes då.

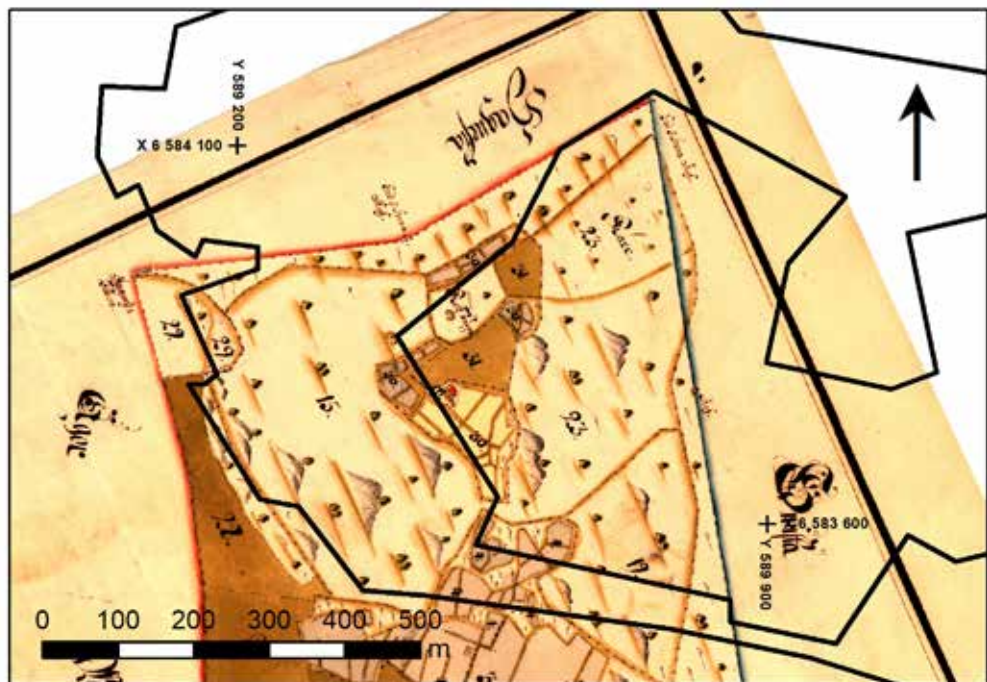
Några av de gränsmärken som finns mellan ägora har namn på de historiska kartorna. Det är främst karta över delning av skog för Hammarby från år 1757 som bidrar här. Motsvarande karta för Svista, från år 1765, har samma namn och beskrivningar. Objekt 28 beskrivs som ett delvis raserat femstenarör med namnet Löflundstafven. Objekt 29 beskrivs som ett gott femstenarör och har namnet Hällstafven på Hammarby kartan men Hörnstafven på en yngre (1810) karta för Grönsta. Objekt 38 heter Högbergstafven och beskrivs som stående ”i en gammal rösa”, vilket skulle kunna vara stensättning L1984:1613 som ligger lite längre norrut. Det aktuella gränsmärket objekt 38 bör alltså ha tillkommit något senare. Gränsmärket objekt 46 har namnet Enstörstafven och beskrivs som en upprest sten nerkilad mellan block. Objekt 22, ett gränsröse som inte längre ligger i någon aktiv gräns, har inget namn men det anges att det, i samband med upprättande av karta över delning av skog för Grönsta år 1810, ”reses här ett ansenligt röse med trekantig hjärtsten”.

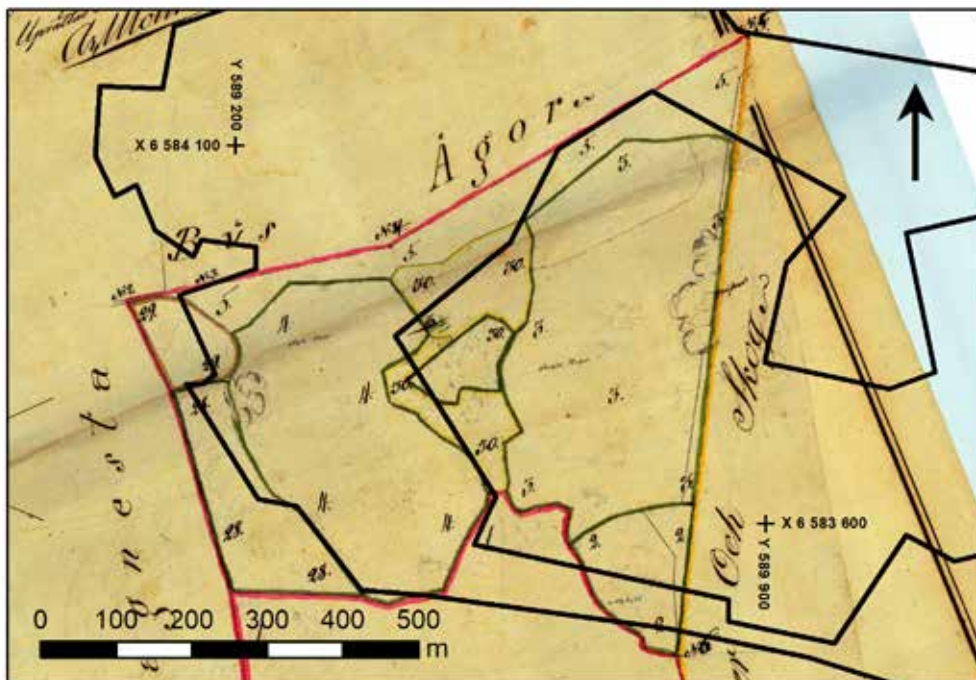
Figur 11. Utsnitt ur häradsekonomiska kartan för Torshälla och Eskilstuna från år 1897–1901. Utredningsområdet markerat med svart ram. Skala 1:24 000.

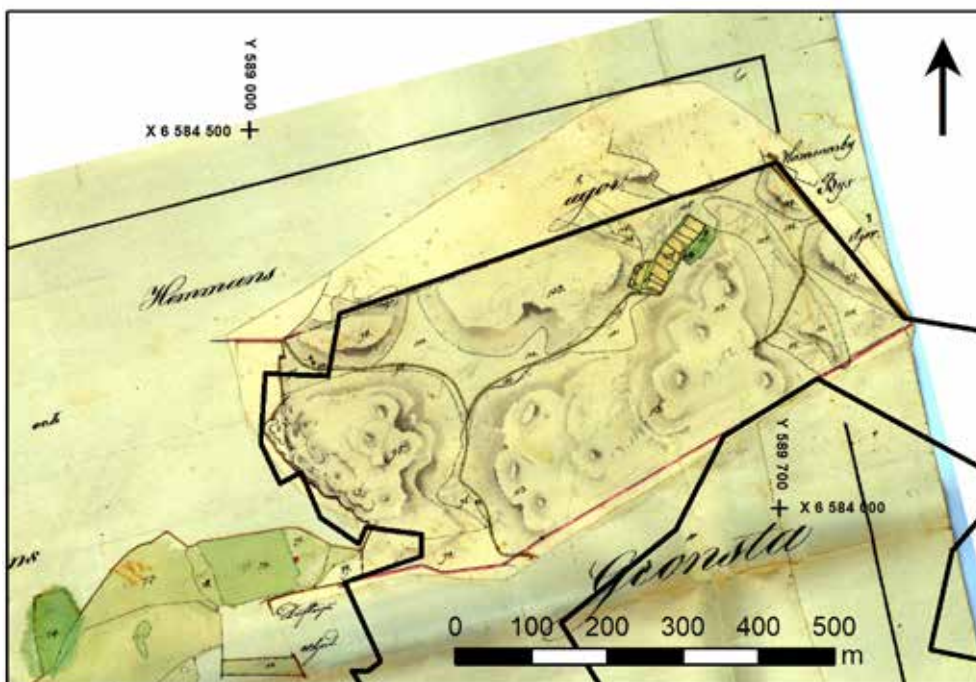
Figur 12. Karta över Norrtorp i den geometriska jordeboken (1646). Utredningsområdet markerat med svart ram. Skala 1:10 000.

Figur 13. Karta över Grönsta, geometrisk avmätning från år 1726, där Norrtorpet fortsatt ligger i sitt gamla läge. Utredningsområdet markerat med svart ram. Skala 1:10 000.

Figur 14. Karta över Grönsta, ägomätning från år 1810, där Norrtorp nu ligger på samma plats som dagens bebyggelse. Utredningsområdet markerat med svart ram. Skala 1:10 000.

Figur 15. Karta över Hagnesta skog, ägomätning 1839, med backstugan Larmtäppan. Skala 1:10 000.

Fältinventering

Hela utredningsområdet bestod som väntat av skogsmark. Mestadels uppvuxen barrskog men också föryngringsytor täckta av sly. Det noterades att stigar, som finns både på moderna och historiska kartor, har ändrat sträckning för att undvika de kalhuggna och därefter igenväxta delarna av skogen. Gammal åkermark var generellt planterad med raka rader av gran. Terrängen var bergig vilket innebar en del klättrande upp och ned men också att fina boplatsslägen fanns på naturliga terrasser och skyddade gipar runt bergshöjderna. Det påträffades elva mindre ytor som gick vidare till utredningsgrävning för att eftersöka boplatslämningar. En möjlig stensättning i utredningsområdets östra del blev även den aktuell för utredningsgrävning.

Förhållandena i anslutning till redan undersökta lämningar kontrollerades för att se om det var troligt att de kunde fortsätta utanför de redan undersökta delarna. Vid gravfältet objekt 1 (LI985:5818/RAÄ 519:1) och objekt 3 (LI985:6269/RAÄ 519b), fanns möjlighet att fler gravar kunde påträffas. Vilket skulle överensstämma med de äldre gravfältskartorna. Vid grav- och boplatksområdet objekt 8 (LI983:9347/RAÄ 363:1), såg vi att de topografiska förutsättningarna var goda för att ytterligare lämningar. Vid objekt 11 (LI985: 6253/LI982:4696/RAÄ 624) kunde det konstateras att förutsättningarna för att påträffa ytterligare lämningar var låga. I norr var marken bortsprängd ända in mot den slutundersökta ytan och i väster stupade marken brant nedåt.

Alla de gränsmärken som finns med på de historiska kartorna kunde identifieras. Det fanns dessutom flera enklare konstruktioner längs med sockengränsen mellan Hammarby och Klosters socknar som förmodligen ingår som en del av markeringen av gränsen. Det var bland annat glesa rader av stenblock utlagda över kala berghällar. Dessa har inte tagits upp som enskilda objekt utan endast noterats.

Husgrunder från historisk bebyggelse har identifierats på två platser. I nordväst finns en källargrund som hör till backstugan Larmtjappan, objekt 27 (figur 17). Någon grund efter bostadshuset kunde inte skönjas, vilket kan bero på att skog planterats över den mest troliga platsen för detta. I nordöst fanns däremot både jordkällargrund och grund efter stugan till en namnlös bebyggelseenhet, objekt 45. Sannolikt är även denna en backstuga som efter utredningsgrävning inte bedömdes utgöra fornlämning (se nedan).

Vid Norrortorp står det senaste torpet fortfarande kvar (figur 18). Det omges av flera mindre byggnader, källare, lusthus, sommarstuga på plintar och flera enkla skjul. Drygt 70 meter åt nordnordväst, i kanten av en äldre åker, finns en brunn som förmodligen kan knytas till torpet. Åkerytor som hör till den här bebyggelsen är antingen igenplanterade eller helt försvunna i samband med pågående utvidgning av Svista industriområde.

Vi kunde dessvärre också konstatera att den byggverksamhet som pågick i västra delarna av Svista verksamhetsområde på några platser hade spillt ut i det aktuella utredningsområdet. Norr om det pågående byggarbetet hade en mycket stor dumphög lagts inom utredningsområdet (figur 19). Här har en yta om cirka 28 000 m² övertäckts och var därmed inte tillgängligt för besiktning (se karta bilaga 2). Även i väster hade dumpmassor spillt in i utredningsområdet och har där täckt en fornlämning. Vid Norrortorpets gamla läge från 1600-talet, objekt 12, ligger cirka 3 000 m² av dumphögen inom utredningsområdet. Söder om samma byggverksamhet pågick vid tiden för fältinventeringen sprängning av berg inom en knappt 2 000 m² stor yta ner mot väg E20 (figur 20). En arbetsväg hade också anlagts ner till platsen för sprängarbetet.

Figur 16. Boplatsläge, objekt 26, i utredningsområdets nordvästra del. Från sydväst. Foto Karolina Karlsson.

Figur 17. Jordkällargrund bevuxen med syrener vid objekt 27, backstugan Larmtäppan. Från norr. Foto Karolina Karlsson.

Figur 18. Norrtorp. Från söder. Foto Karolina Karlsson.

Figur 19. Platsen för det äldre bebyggelseläget vid Norrtorp är idag täkt av dumpmassor. Från väster. Foto Jenny Holm.

Figur 20. Vid tiden för fältinventeringen pågick sprängningsarbeten ner mot väg E20 i söder. Från väster. Foto Jenny Holm.

Utredningsgrävning

Elva boplatsslagen var aktuella för utredningsgrävning, ett av dessa lägen (objekt 14) befanns vara en förhistorisk *boplats*. Det var en naturlig terrass orienterad mot sydväst mellan berghällar och bevuxen av ekar. Här påträffades tre urlakade härdar (A1930, A1969, A1980), En stenpackning (A1940) och en kokgrop (A1994). Från en av härdarna (A1930) (figur 21) togs ett vedartsprov som visade sig bestå av ene. Provet daterades med ¹⁴C-analys till 356–200 f.Kr. kalibrerat 1 Sigma, det vill säga förromersk järnålder. Boplatsen registrerades i Kulturmiljöregistret som *fornlämning* boplats L2023:6175.

Dessutom resulterade det i att en *fyndplats* för ett ensamt kvartsavslag (F1) registrerades som *övrig kulturhistorisk lämning* L2023:8193 (objekt 30). Övriga boplatsslagen avfärdades som fornlämning, vilket var ett resultat av utredningsgrävningen.

En *lägenhetsbebyggelse* var aktuell för utredningsgrävning (objekt 45). Den figurerar som en ensam, ganska diskret, byggnad på häradsekonomen från år 1900. Lägenhetsbebyggelsen bestod av en källargrund (A1356), en husgrund (A1348) med ett spisröse (A1352). Vid utredningsgrävning hittades stengods (F2), buteljglas, fönsterglas, tegel och ett lod av järn (F3), men inget som talar för en datering till före 1850. Lägenhetsbebyggelsen registrerades som *övrig kulturhistorisk lämning* L2023:7945.

I anslutning till gravfältet objekt 1 (L1985:5818/RAÄ 519:1) kunde tre stensättningar (A1405, A1474 och A1865) återfinnas vid utredningsgrävningen med ledning av de gamla gravfältskartorna. Två av dessa gravar kan motsvara grav 1 (figur 22), och 29 på Hellmans gravfältskartan från 1930. Dessutom påträffades en mindre stenrad (A1300). Det innebär att gravfältet kommer få en utökad utbredning både mot norr och söder och kommer att inkludera stensättningen objekt 2 (L1985:6294/RAÄ 519:3).

Vid grav- och boplatssområdet objekt 3 (L1985:6269/RAÄ 519b) påträffades två härdar (A1413 och A1447) vilket ger det en något utökad utbredning mot norr. Från en av härdarna (A1447) togs ett vedartsprov som visade sig bestå av tall och björk. Björk från provet daterades med ¹⁴C-analys till 680–797 e.Kr. kalibrerat med 1 Sigma, det vill säga vendeltid.

Strax nordost om det område som tidigare undersökts i samband med undersökningen av grav- och boplatssområdet objekt 8 (L1985:9347/RAÄ 363:1) påträffades två rundade stensättningar med en diameter av cirka tre meter (A1607/L2023:8220 och A1643/L2023:8219) (figur 23 och 24). Stensättningarna var belägna i en flack sydslutning.

Figur 21. Härd A1930
från söder.
Foto Reidar Magnusson.

Figur 22. En av de åter-
funna stensättningarna
(A1405) från söder.
Foto Stefan Östlund.

Figur 23. Stensättningen L2023:8220 från söder.
Foto Reidar Magnusson.

Figur 24. Stensättningen L2023:8219 från söder.
Foto Reidar Magnusson.

Utvärdering

Utredningens syfte var att klarlägga om fornlämningar förekom inom utredningsområdet. Stiftelsen Kulturmiljövård har vid utredningen påträffat flera nya fornlämningar och övriga kulturhistoriska lämningar, främst i form av stensättningar, lägenhetsbebyggelser och gränsmärken. Dessa kan i huvudsak knytas till järnålder och historisk tid. Förutom detta påträffades en boplats som daterades till förromersk järnålder. Utredningen kunde i all väsentlighet genomföras i enlighet med undersökningsplanen.

Referenser

KART- OCH ARKIVMATERIAL

Lantmäteriet, historiska kartor

www.lantmateriet.se

Rikets allmänna kartverks arkiv

Ekonomiska kartan 10G 6i, Eskilstuna	1958	Rak.id. J133-10g6i58
Ekonomiska kartan 10G 6j, Hugelsta	1958	Rak.id. J133-10g6j58
Ekonomiska kartan 10G 7i, Hammarby	1958	Rak.id. J133-10g7i58
Ekonomiska kartan 10G 7j, Kjula	1958	Rak.id. J133-10g7j58
Häradsekonomiska kartan, Torshälla	1897-1901	Rak.id. J112-74-12
Häradsekonomiska kartan, Eskilstuna	1897-1901	Rak.id. J112-74-14

Lantmäterimyndigheternas arkiv

Grönsta, ägomätning, rågångsåtgärd	1810	Akt. 04-klo-86
Hagnesta, ägomätning	1689	Akt. 04-klo-5
Hagnesta, ägomätning	1710	Akt. 04-klo-19
Hagnesta, ägomätning	1839	Akt. 04-klo-114
Hagnesta, laga skifte	1845	Akt. 04-klo-124
Hammarby, delning (skog)	1814	Akt. 04-ham-23
Hugelsta, rågångsåtgärd, delning	1810	Akt. 04-klo-87

Lantmäteristyrelsens arkiv

Hagnesta, laga skifte	1843	Akt. C41-18:5
Hammarby, geometrisk deliation	1697	Akt. C26-3:1
Hammarby, geometrisk avmätning	1736	Akt. C26-3:2
Hammarby, delning av skog	1757	Akt. C26-3:3
Grönsta, geometrisk avmätning	1726	Akt. C41-14:1
Grönsta, delning av skog	1810	Akt. C41-14:2
Norrtorp, geometrisk avmätning	1646	Akt. C41-30:CI:112
Svista, storskifte	1765	Akt. C41-39:1
Svista, storskifte på skog	1819	Akt. C41-39:2
Österrekarne härad, geografisk karta	1717	Akt. CI7

Övriga arkiv

Namnarkivet i Uppsala (NAU)

www.isof.se/sprak/namn/ortnamn/ortnamnsregistret-beta.html

Riksantikvarieämbetets Kulturmiljöregistret (KMR)

app.raa.se/open/fornsok/

Statens historiska museer (SHM)

<https://samlingar.shm.se/>

Sveriges geologiska undersökning (SGU)

www.sgu.se

Sörmlands museum (SM)

<https://sokisamlingar.sormlandsmuseum.se/>

MUNTLLIG UPPGIFT

Magnus Lind, Eskilstuna kommun

LITTERATUR

- Andersson, G. 2008. *Gravar och smide på Grönsta*. Södermanland, Eskilstuna socken, Grönsta 1:7, RAÄ 517:1, RAÄ 517:3. Arkeologisk förundersökning. Riksantikvarieämbetet, Avdelningen för arkeologiska undersökningar, UV Mitt Rapport 2008:11. Stockholm.
- Bondesson, W. 2004. *Utmarksbruk i bygdens utkant*. Arkeologiska undersökningar. Riksantikvarieämbetet. UV Mitt Rapport 2004:1. Hägersten.
- Beckman-Thoor, K. 2020. *Arkeologisk utredning av Grönsta 2:7 i Eskilstuna kommun*. Grönsta 2:7, Eskilstuna socken och kommun, Södermanland. Kraka kulturmiljö Rapport 2020:6.
- Evanni, L. 2013. *Arkeologisk förundersökning i form av schaktövervakning. Ledningsarbeten i Svista*. Södermanland, Eskilstuna socken, Grönsta 2:2, 2:5 och 2:6, Eskilstuna 519:1–3. Riksantikvarieämbetet. UV Rapport 2013:20.
- Grön, C. & Sander, B. 2006. *Ett hus och tre gravrester från Svista*. Väg E20. Södermanland, Eskilstuna stadsområde, Grönsta 2:3 och Grönsta 2:5, del av RAÄ 519b. Arkeologisk förundersökning och undersökning. Riksantikvarieämbetet, Avdelningen för arkeologiska undersökningar, UV Mitt Rapport 2005:23. Stockholm.
- Hamilton, J. & Östlund, S. 2012. *Gravar och odling i Grönsta*. Södermanland, Eskilstuna socken, Grönsta 1:7 och 2:18, RAÄ 517:1, RAÄ 363:1 och RAÄ 624:1. Dnr 423-4406-200. Arkeologisk undersökning. Riksantikvarieämbetet, Arkeologiska uppdragsverksamheten, UV Mitt Rapport 2012:25. Hägersten.
- Neander, K. 2008. *Äldre järnålder i Grönsta*. Södermanland, Eskilstuna socken, Grönsta 2:18, RAÄ 363 och RAÄ 364. Arkeologisk förundersökning. Riksantikvarieämbetet, Avdelningen för arkeologiska undersökningar, UV Mitt Rapport 2008:12.
- Nilsson, A. 1996. Arkeologisk förundersökning och slutundersökning. Grönsta, E20. Södermanland, Eskilstuna stadsområde, RAÄ 517. Riksantikvarieämbetet, Avdelningen för arkeologiska undersökningar, UV Stockholm Rapport 1996:16.
- Runcis, J. 1995. *Svista*. E20. Södermanland, Eskilstuna stadsområde, RAÄ 519. Arkeologisk förundersökning och undersökning. Riksantikvarieämbetet, UV Stockholm Rapport 1995:37.

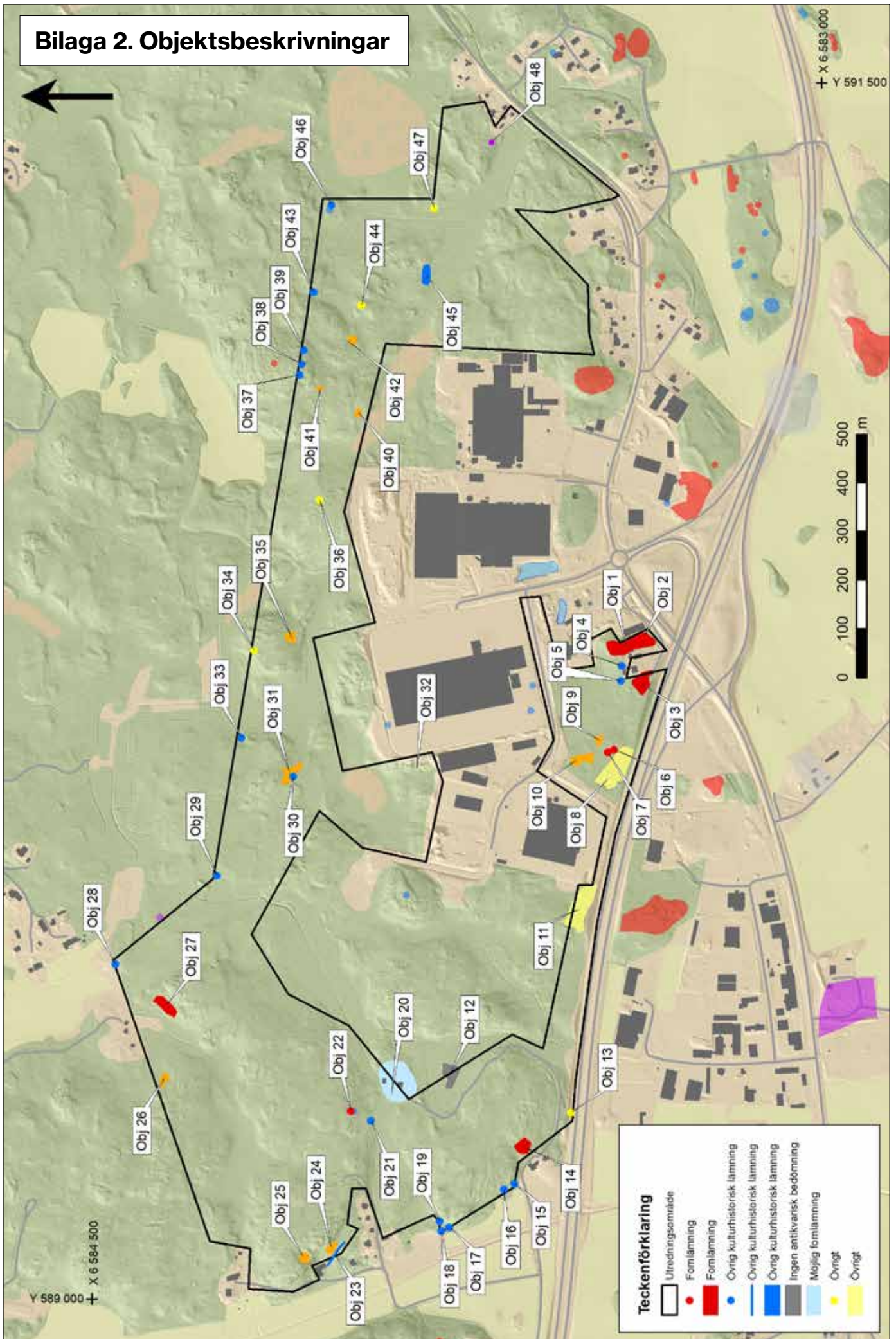
Tekniska och administrativa uppgifter

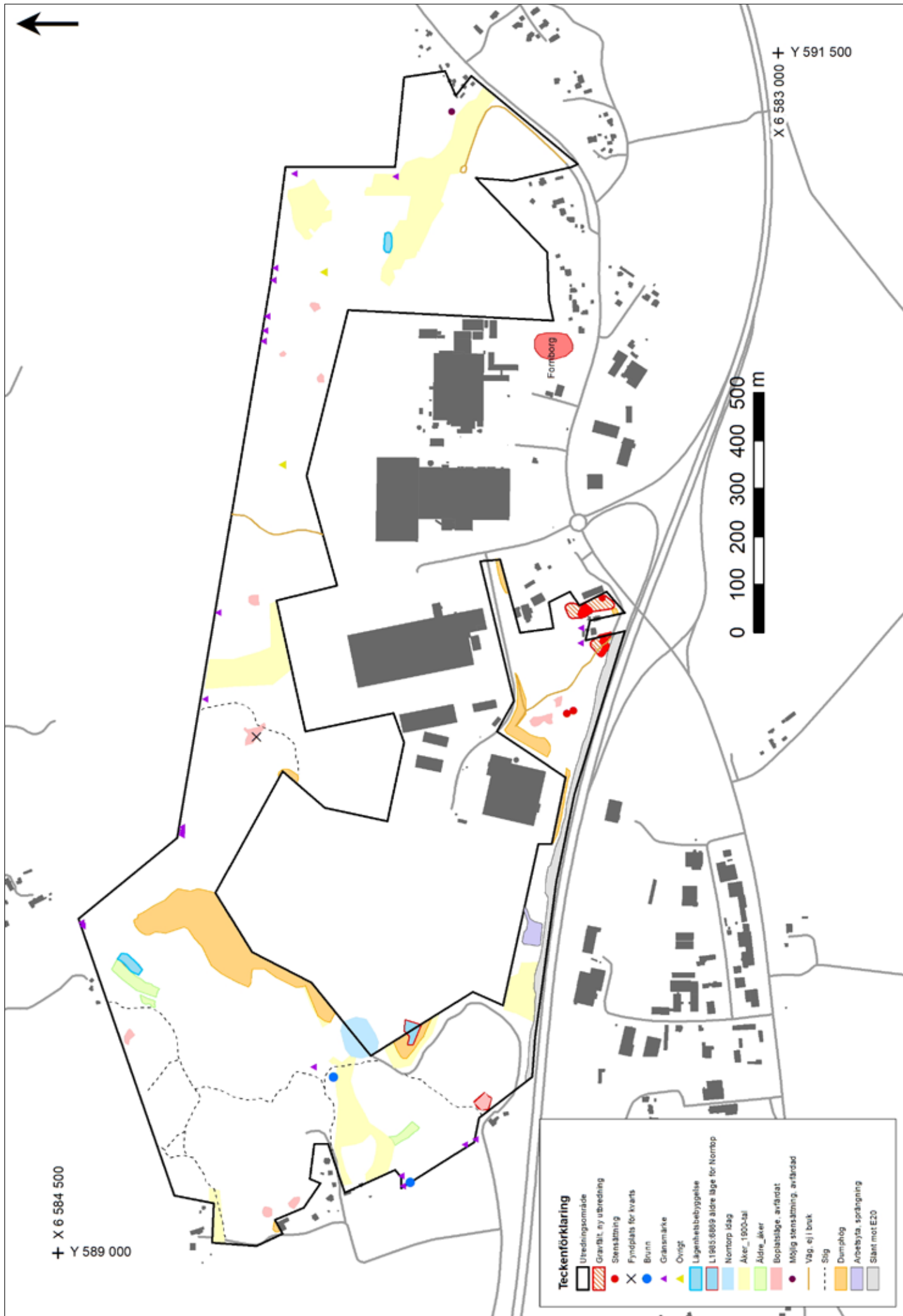
<i>Stiftelsen Kulturmiljövård projektnr:</i>	KM23073
<i>Länsstyrelsen dnr, beslutsdatum:</i>	431-2435-2023, 2023-05-25
<i>Kulturmiljöregistret uppdragsnr:</i>	202300704
<i>Typ av undersökning:</i>	Arkeologisk utredning etapp 1 och 2
<i>Undersökningsperiod:</i>	24 augusti–16 oktober 2023
<i>Personal:</i>	Jenny Holm (projektledare) Karolina Karlsson Reidar Magnusson Stefan Östlund Ann Vinberg
<i>Landskap:</i>	Södermanland
<i>Län:</i>	Södermanland
<i>Kommun:</i>	Eskilstuna
<i>Socken:</i>	Eskilstuna (f. d. Kloster)
<i>Fastighet:</i>	Grönsta 1:7 och 2:18
<i>Koordinater:</i>	X 6 583 600 / Y 589 300
<i>Koordinatsystem:</i>	SWEREF 99 TM
<i>Höjdsystem:</i>	RH 2000
<i>Inmättningsmetod:</i>	GPS och RTK-GPS
<i>Dokumentationshandlingar:</i>	Inga utöver denna rapport.
<i>Fynd:</i>	Inga fynd tillvaratogs.

KMR nr	Lämningstyp	Antikvarisk bedömning	Kommentar
L1982:1815	Boplatssområde	Fornlämning	Romersk järnålder
L1982:2141	Fyndplats	Övrig kulturhistorisk lämning	Kvarts
L1982:4693	Boplatssområde	Ingen antikvarisk bedömning	
L1982:6146	Gränsmärke	Övrig kulturhistorisk lämning	
L1982:6147	Gränsmärke	Övrig kulturhistorisk lämning	
L1982:6738	Gränsmärke	Övrig kulturhistorisk lämning	
L1982:6739	Gränsmärke	Övrig kulturhistorisk lämning	Efter utredningen: Fornlämning
L1982:8124	Grav, övrig	Fornlämning	
L1983:9344	Boplatssområde	Ingen antikvarisk bedömning	
L1983:9347	Grav- och boplatssområde	Ingen antikvarisk bedömning	
L1984:1613	Stensättning	Fornlämning	
L1984:1614	Hägnad	Fornlämning	Stensträng
L1984:1615	Hägnad	Fornlämning	Stensträng
L1984:478	Stensättning	Fornlämning	
L1984:489	Lägenhetsbebyggelse	Möjlig fornlämning	Torp
L1984:490	Lägenhetsbebyggelse	Möjlig fornlämning	Torp
L1984:491	Lägenhetsbebyggelse	Möjlig fornlämning	Torp
L1984:495	Hägnad	Fornlämning	Stensträng
L1985:5713	Röjningsröse	Övrig kulturhistorisk lämning	
L1985:5714	Röjningsröse	Övrig kulturhistorisk lämning	
L1985:5715	Röjningsröse	Övrig kulturhistorisk lämning	
L1985:5733	Stensättning	Fornlämning	
L1985:5734	Fornlämningsliknande lämning	Övrig kulturhistorisk lämning	
L1985:5768	Fornlämningsliknande lämning	Övrig kulturhistorisk lämning	
L1985:5769	Fornlämningsliknande lämning	Övrig kulturhistorisk lämning	
L1985:5792	Gravfält	Fornlämning	6 stensättningar
L1985:5818	Gravfält	Fornlämning	6 stensättningar
L1985:5852	Stensättning	Fornlämning	
L1985:5853	Grav med block	Fornlämning	
L1985:5870	Hög	Fornlämning	
L1985:5872	Stensättning	Fornlämning	
L1985:5893	Gravfält	Fornlämning	1 hög och 4 stensättningar
L1985:5953	Fornborg	Fornlämning	
L1985:5954	Stensättning	Fornlämning	
L1985:5955	Stridsvärn	Övrig kulturhistorisk lämning	
L1985:6166	Fossil åker	Fornlämning	
L1985:6174	Stensättning	Fornlämning	
L1985:6192	Bytomt	Ingen antikvarisk bedömning	Bebyggt
L1985:6193	Bytomt	Möjlig fornlämning	
L1985:6197	Stensättning	Fornlämning	

Bilaga 1. Forn- och kulturlämningar i närområdet

KMR nr	Lämningstyp	Antikvarisk bedömning	Kommentar
L1985:6198	Stensättning	Fornlämning	
L1985:6241	Röjningsröse	Övrig kulturhistorisk lämning	
L1985:6242	Stensättning	Fornlämning	
L1985:6253	Gravfält	Fornlämning	9 högar, 11 stensättningar och 2 treuddar
L1985:6269	Grav- och boplatssområde	Fornlämning	1 hög och 7 stensättningar, stolphus
L1985:6288	Terrassering	Fornlämning	Oklar funktion
L1985:6292	Gravfält	Fornlämning	7 stensättningar
L1985:6294	Stensättning	Fornlämning	Efter utredningen: Ingen antikvarisk bedömning
L1985:6309	Stensättning	Fornlämning	
L1985:6310	Stensättning	Fornlämning	
L1985:6455	Gravfält	Fornlämning	10 högar och 35 stensättningar
L1985:6465	Fossil åker	Fornlämning	
L1985:6489	Fornlämningsliknande lämning	Övrig kulturhistorisk lämning	
L1985:6490	Grav med block	Fornlämning	
L1985:6491	Grav med block	Fornlämning	
L1985:6492	Stensättning	Fornlämning	
L1985:6523	Gränsmärke	Övrig kulturhistorisk lämning	
L1985:6524	Fyndplats	Övrig kulturhistorisk lämning	Kvarts
L1985:6531	Boplatssområde	Fornlämning	
L1985:6556	Fornlämningsliknande lämning	Övrig kulturhistorisk lämning	
L1985:6571	Stensättning	Fornlämning	
L1985:6572	Stensättning	Övrig kulturhistorisk lämning	
L1985:6573	Stensättning	Övrig kulturhistorisk lämning	
L1985:6869	Röjningsröse	Övrig kulturhistorisk lämning	Efter utredningen: Fornlämning, lägenhetsbebyggelse
L1985:6913	Stensättning	Övrig kulturhistorisk lämning	
L1985:6914	Gravfält	Fornlämning	1 hög och 14 stensättningar
L1985:6924	Stensättning	Fornlämning	
L1985:7659	Boplat	Ingen antikvarisk bedömning	
L1985:7660	Husgrund	Övrig kulturhistorisk lämning	Efter utredningen: Ingen antikvarisk bedömning
L1985:8882	Hägnad	Övrig kulturhistorisk lämning	Stenmur
L1985:9751	Hög	Fornlämning	
L1985:9752	Gravfält	Fornlämning	8 runda stensättningar
L1985:9851	Stensättning	Fornlämning	
L1985:9856	Lägenhetsbebyggelse	Möjlig fornlämning	Torp
L1985:9860	Hägnad	Fornlämning	Stensträng
L1985:9861	Hägnad	Fornlämning	Stensträng

Redovisade medurs från söder. Svista – Grönsta– Hagnesta – Svista – Hugelsta.

Objekt 1 – gravfält

Nummer i KMR: LI985:5818 – RAÄ 519:1

Status: Fornlämning

Beskrivning: Gravfält, cirka 90×40 meter stor (NV–SÖ), bestående av cirka 10 fornlämningar. Dessa utgörs av 8 runda stensättningar, 1 kvadratisk stensättning och en stenrad. De runda stensättningarna är 3–7 meter i diameter och 0,2–0,4 meter höga. 7 är övertorvade, en har enstaka 0,3–0,6 meter stora stenar synliga i ytan. En stensättning har sekundärt övertorvad fyllning av 0,4–0,8 meter stora stenar. 2 har kantkedja, 0,2–0,4 meter höga, av 0,3–1 meter långa stenar. En stensättning har block i kanten och är mycket osäker. Den kvadratiske stensättningen är 4,5 meter i sida (ÖNÖ–NNV) och 0,3 meter hög. Övertorvad med enstaka 0,2–0,4 meter stora stenar kännbara i ytan. Kantkedja, 0,2 meter hög, av 0,3–0,5 meter långa stenar. Hörnstenar, 0,3–0,4 meter höga och 0,6–1 meter långa. Stenraden är gles, bestående av åtta block i storleken 0,6–0,8 meter och 7,5 meter långa.

Kommentar: Hellmans karta 1930 stämmer bäst med verkligheten.

Objekt 2 – stensättning

Nummer i KMR: LI985:6294 – RAÄ 519:3

Status: –

Beskrivning: Stensättning, närmast rund, 4–5 meter i diameter och 0,2–0,3 meter hög. Övertorvad. Öster om denna finns en uppgift om möjlig stensättning i kanten av grusmark och trädgårdsland som inte kunde återfinnas vid utredningstillfället.

Kommentar: Stensättningen ingår efter utredningen i gravfältet LI985:5818 – objekt 1.

Objekt 3 – grav- och boplatsoområde

Nummer i KMR: LI985:6269 – RAÄ 519:2

Status: Fornlämning

Beskrivning: Grav- och boplatsoområde, delundersökt, cirka 50×15–20 meter stor (NV–SÖ), bestående av 7 fornlämningar. Dessa utgörs av 6 runda stensättningar och 1 mittblocksgrav. Beskrivning över kvarliggande gravar saknas. Äldre beskrivning i samband med revideringsinventering 1986: Gravfält, cirka 40×25 meter stor (NNV–SSÖ), bestående av cirka 7 fornlämningar. Dessa utgörs av 1 hög och 6 runda stensättningar. Högen är 5–6 meter i diameter och 0,5 meter hög. De runda stensättningarna är 4–8 meter i diameter och 0,1–0,4 meter hög. Samtliga är övertorvade, en har enstaka 0,2–0,4 meter stora stenar kännbara i ytan. En har ställvis antydning till kantkedja, 0,1–0,2 meter hög, av 0,3–1 meter långa stenar. En stensättning är till hälften bortschaktad i samband med anläggandet av en brukningsväg i S delen av gravfältet. En stensättning är belägen i tomtgräns och Ö delen är svår att iaktta p.g.a. buskage. Vid utredningen påträffades två härदार i anslutning till grav- och boplatsoområdet.

Kommentar: Delundersökt. Hellmans karta 1930 stämmer förmodligen även här.

Objekt 4 – gränsmärke

Nummer i KMR: L2023:8194

Status: Övrig kulturhistorisk lämning

Beskrivning: Gränsmärke bestående av ett runt röse, 0,9 meter stort och 0,2 meter högt, uppbyggt av 0,25–0,35 meter stora stenar, samt med upprätt vise, 0,4 meter hög och 2,3×0,2 meter vid. Visen lutar något åt norr. Travar med taktegel ligger delvis upp mot gränsmärket.

Kommentar: Markerar den nordöstra hörnan av fastighetsgränsen för bebyggelsen Brorshäll, som är densamma som backstugan Gustavsberg på den häradsökonomiska kartan från år 1897–1901.

Objekt 5 – gränsmärke

Nummer i KMR: L2023:8195

Status: Övrig kulturhistorisk lämning

Beskrivning: Gränsmärke bestående av ett oregelbundet röse, 1,1×0,9 meter stort och 0,2 meter högt, uppbyggt av 0,25–0,45 meter stora stenar, samt med upprätt vise, 0,5 meter hög och 2,3×0,2 meter vid. Gränsmärket är beläget under en gran och till stor del täckt av barr.

Kommentar: Markerar den nordvästra hörnan av fastighetsgränsen för bebyggelsen Brorshäll, som är densamma som backstugan Gustavsberg på den häradsökonomiska kartan från år 1897–1901.

Objekt 6 – stensättning

Nummer i KMR: L2023:8219

Status: Fornlämning

Beskrivning: Rundad, bestående av 0,3–0,5 meter stora stenar, förmodligen enskiktad.

Kommentar: –

Objekt 7 – stensättning

Nummer i KMR: L2023:8220

Status: Fornlämning

Beskrivning: Rundad, kantkedja av 0,4–0,6 meter stora stenar, inre fyllning av 0,2–0,4 meter stora stenar. Förmodligen enskiktad, utfallen mot söder.

Kommentar: –

Objekt 8 – grav- och boplatsoområde

Nummer i KMR: L1983:9347

Status: Ingen antikvarisk bedömning, d.v.s. undersökt och borttagen

Beskrivning: Grav- och boplatsoområde av okänd utsträckning. Vid arkeologisk utredning 2003 påträffades 1 kokgrop och sparsamt med kvarts. Vid arkeologisk förundersökning 2007 påträffades boplatsslämningar samt en flatmarksgrav. Boplatsten avgränsades då till en yta på 55×55 meter (NNÖ–SSV). Inom det området påträffades 2 härdar, 1 härdgrop och 1 stolphål. Träkol från en härd och ett stolphål ¹⁴C-daterades till 347–56 f.Kr och 90–316 e.Kr. Brända ben från graven ¹⁴C-daterades till 354–60 f.Kr. Vid arkeologisk slutundersökning 2009 avgränsades grav- och boplatsoområdet till en utsträckning om cirka 40×15–25 meter (NÖ–SV). Inom området framkom 14 anläggningar i form av 8 härdar, 3 flatmarksgravar, 2 stolphål och 1 grop. Flatmarksgravarna utgjordes av urnegropar innehållande brända ben från barn. Dessa daterades till förromersk järnålder. Inom markerat område samt sydöst om detta med en sträckning på cirka 75 meter kunde äldre odlingsverksamhet fastställas. Denna verksamhet kunde utifrån stratigrafiska relationer till gravar och boplatzanläggningar tidfästas till äldre järnålder.

Kommentar: –

Objekt 9 – boplatsläge

Nummer i KMR: L2023:6175

Status: –

Beskrivning: Inom ett 25×20 meter (VNV–ÖSÖ) stort område förväntades förhistoriska boplatsslämningar kunna förekomma. Området utgörs av en plan yta, delvis krönläge men med lite högre höjd åt väster, med öppen granskog och en markvegetation av mossa och blåbärris.

Kommentar: Platsen ligger på 28 m ö.h. och har tidigast varit beboelig vid cirka 2100 f.Kr. Boplatsslämningar från järnålder var mest troliga med tanke på närheten till L1983:9347, objekt 8. Boplatsläget har utredningsgrävts varvid det kunde avfärdas.

Objekt 10 – boplatsläge*Nummer i KMR:* –*Status:* –*Beskrivning:* Inom ett 45×10–20 meter (NV–SÖ) stort område förväntades förhistoriska boplatslämningar kunna förekomma. Området utgörs av en flack yta med svag sluttning mot söder med ett svagt krön i nordväst som gränsar mot småblockig terräng åt väster och sydväst. Beväxt med gles tallskog, enstaka yngre tall och björksly, samt en markvegetation av mossa och blåbärsris.*Kommentar:* Platsen ligger på 29 m ö.h. och har tidigast varit beboelig vid cirka 2100 f.Kr. närheten till LI983:9347, objekt 8, gör att boplatslämningar från järnålder var mest troliga. Boplatsläget har utredningsgrävts varvid det kunde avfärdas.**Objekt 11 – del av gravfält och boplatsoområdet**

Område för undersökta och borttagna fornlämningar.

Boplatsoområdet*Nummer i KMR:* LI982:4693*Status:* Ingen antikvarisk bedömning, d.v.s. undersökt och borttagen*Beskrivning:* Boplat, undersökt och borttaget, cirka 150×50 meter (Ö–V), bestående av kulturlager, härdar, kokgropar, sotfläckar, stolphål och gropar. Sammanlagt framkom 144 anläggningar. Fynd av slagg, ugnsväggar, keramik, järnfragment och bränd lera. ¹⁴C-daterad till förromersk järnålder.*Kommentar:* –**Gravfältet***Nummer i KMR:* LI985:6253*Status:* Fornlämning*Beskrivning:* Undersökt för väg E20 1965, 1993 och 2009. Sammantaget har ett 50-tal gravar från vendeltid och minst 150 boplatzanläggningar från främst förromersk järnålder undersökts. En större del 120×80 meter (N–S) kvarligger söder om E20.*Kommentar:* Inom aktuellt utredningsområde är fornlämningarna undersökta och borttagna. I norr var marken bortsprängd ända in mot den slutundersökta ytan och i väster stupade marken brant nedåt.**Objekt 12 – lägenhetsbebyggelse***Nummer i KMR:* LI985:6869*Status:* Ingen antikvarisk bedömning*Beskrivning:* Vid tiden för utredning var platsen för Norrtorps gamla läge inte möjligt att besiktiga då det var helt täckt av omfattande dumpmassor. Enligt äldre beskrivning i Kulturmiljöregistret var området cirka 45×10–30 meter stort och en brunn och en del röjningssten gick att iaktta. Brunnen låg i västra delen och var cirka 1,5 meter diameter och cirka 0,3 meter ner till vattenyta. Den var stenskodd med 0,3–0,5 meter stora stenar, och delvis täckt av murkna bräder, 2×2 meter stort. Det finns en äldre notis om att detta var ”Läge för hustomt till torp enligt karta år 1726” men detta har man inte tagit fasta på utan lämningen har varit registrerad som röjningsrösen. Kompletterande beskrivning fås i Wivianne Bondessons utredningsrapport, från år 2004 (s. 10ff), över en intilliggande yta kant i kant med aktuellt utredningsområde. Då var platsen av en glänta i tät granplantering. I gläntan, som utgjordes av en flack bergknalle, fanns flera ansamlingar av odlingssten uppröjda från omgivande åkrar. De oregelbundna formationerna av sten antogs vara från relativt sen tid.*Kommentar:* Vi har vid genomgången av de historiska kartorna (se sid 19) kunnat konstatera att Norrtorp legat här under 16–1700-tal, men har senast 1810 flyttats upp till nuvarande läge (objekt 20). Bebyggelseområdet har täkts av dumpmassor efter tillstånd från Länsstyrelsen (dnr 431-3274-2022).

Objekt 13 – plats för husgrund

Nummer i KMR: L1985:7660

Status: Ingen antikvarisk bedömning, d.v.s. lämningen finns inte längre kvar.

Beskrivning: Ingen husgrund kunde återfinnas men flera trädgårdsväxter (såpnejlika, taklök, bergenia, slån och fruktträd) kunde iakttas helt nära kanten till väg E20. Äldre beskrivning i Kulturmiljöregistret nämner en källargrund i närheten, och lager med tegel och fajans. Någon beskrivning av husgrunden föreligger inte.

Kommentar: Husgrunden bör ha tagits bort vid bygget av väg E20.

Objekt 14 – boplatssområde

Nummer i KMR: L2023:6175

Status: Fornlämning

Beskrivning: Boplat, minst 30×25 meter (NV-SÖ) stor, bestående av 3 runda härdar, 1 rund kokgrop och en stenpackning. Topografin utgörs av en naturlig terrass mellan klipphällar. Skyddande berg uppåt nordöst och brant nedåt sydväst. Ekhage med hasselstrutar och en markvegetation av gräs. Sandig morän.

Kommentar: Boplaten täcker hela det möjliga boplatsläge som pekats ut efter fältinventeringen. Träkol från en av härdarna har ¹⁴C-daterats till 350–200 f.Kr., förromersk järnålder.

Objekt 15 – gränsmärke

Nummer i KMR: L2023:8196

Status: Övrig kulturhistorisk lämning

Beskrivning: Gränsmärke bestående av ett runt enskiktat röse, 1,4 meter i diameter och 0,2 meter högt. Omkullfallen visare 0,6×0,25×0,2 meter stor, med inhuggen fyrkant på toppen. Beläget på hållkant i bergsslutning. Lövskog med ekar, mossiga stenar och gräs.

Kommentar: Markerar gränsen mellan Grönsta 1:3 och 1:7.

Objekt 16 – gränsmärke

Nummer i KMR: L2023:8197

Status: Övrig kulturhistorisk lämning

Beskrivning: Gränsmärke bestående av ett runt enskiktat röse, 1,4 meter i diameter och 0,2 meter högt, uppbyggt av 0,2–0,6 meter stora, lätt mossklädda, stenar. Visare 0,6×0,25×0,2 meter stor. Beläget i kant av hage med lövskog. Intill och väster om brant berghäll

Kommentar: Markerar gränsen mellan Grönsta 1:3 och 1:7.

Objekt 17 – brunn

Nummer i KMR: L2023:8198

Status: Övrig kulturhistorisk lämning

Beskrivning: Brunn, 1,1 meter i diameter, stenklädd av delvis huggna stenar 0,3–0,5 meter stora. Jordfylld, 0,5 meter djup ner till fyllningen. Täckt av större traktordäck. Belägen i ett slånsnår i kant av betesmark.

Kommentar: –

Objekt 18 – gränsmärke

Nummer i KMR: L2023:8199

Status: Övrig kulturhistorisk lämning

Beskrivning: Gränsmärke bestående av ett rundat enskiktat röse, 1,4×1,3 meter stort, uppbyggt av 0,3–0,8 meter stora stenar. Rest sten, visare, i mitten 0,5 meter hög, som på toppen har en inhuggen fyrkant.

Kommentar: Markerar där gränsen mellan Grönsta 1:2, 1:3 och 1:7 möts.

Objekt 19 – gränsmärke*Nummer i KMR:* L2023:8200*Status:* Övrig kulturhistorisk lämning*Beskrivning:* Gränsmärke, cirka 1,3×1,3 meter stort, till stora delar täckt av nedfallna löv. Stående visare, 0,3 meter hög och 0,25×0,2 meter stor. Inhuggen fyrkant, 0,08×0,08 meter stor, på toppen. Beläget i kanten av hage, intill och nedanför brant berg.*Kommentar:* Markerar gränsen mellan Grönsta 1:2 och 1:7.**Objekt 20 – lägenhetsbebyggelse***Nummer i KMR:* –*Status:* Möjlig fornlämning*Beskrivning:* Torp med flera stående byggnader. Huset har fungerat som fritidshus men används numera av hemvärnet (muntl. Magnus Lind). Här finns torpstuga med betonggrund, källare av betong, lusthus(?), sammanfallande sommarstuga, samt några sammanfallande uthus använda som vedskjul mm. Torpet har legat på den här platsen sedan åtminstone tidigt 1800-tal (ägomätning för Grönsta 1810), kanske redan från mitten av 1700-talet (Bondesson 2004:10). Tidigare låg torpets byggnadstomt på ett impediment cirka 70 meter söderut. Se objekt 12 och kartanalys sid 19.*Kommentar:* Om torpet rivs kommer eventuella kulturlager och lämningar under mark att klassas som fornlämning.**Objekt 21 – brunn***Nummer i KMR:* L2023:8201*Status:* Övrig kulturhistorisk lämning*Beskrivning:* Brunn, rund, med en yttre diameter på 1,3 meter och en inre diameter på 0,9 meter, samt 1 meter djup. Stenskodd med natursten. Vattenfylld, med vattenytan 0,2 meter nedanför kanten. Brunnen ligger i en 3×3 meter stor och 0,4–0,6 meter djup grop intill igenplanterad åkeryta. Lövskog med en markvegetation av liljekonvaljer.*Kommentar:* –**Objekt 22 – gränsmärke***Nummer i KMR:* L1982:6739*Status:* Fornlämning*Beskrivning:* Gränsmärke, runt 1,7 meter i diameter och 0,3 meter högt, av 0,4–0,7 meter stora stenar. I mitten en visarsten, 0,4 meter hög, 0,3×0,3 meter vid.*Kommentar:* Gränsmärket har stått i gräns mellan Grönsta och Hagnesta men denna gräns är numera borttagen och gränsmärket står mitt i fastigheten Grönsta 1:7. Beskrivs som god 5 stena-rör på karta över geometrisk avmätning för Grönsta från år 1726, i samband med upprättande av karta över delning av skog för Grönsta år 1810 anges det att; ”reses här ett ansenligt röse med trekantig hjärtsten”.**Objekt 23 – färdväg***Nummer i KMR:* L2023:8202*Status:* Övrig kulturhistorisk lämning*Beskrivning:* Hålväg, 55 meter lång (NNV–SSÖ) 0,8 meter bred och upp till 0,25 meter djup med skålformad botten.*Kommentar:* Det går inte belägga att den är äldre än 1850.

Objekt 24 – boplatsläge

Nummer i KMR: –

Status: –

Beskrivning: Inom ett 30×15 meter (NV–SÖ) stort område förväntades förhistoriska boplatslämningar kunna förekomma. Området utgörs av en naturlig terrass med högt brant berg i öster och liten bergskant ner åt väster. Beväxt med gles blandskog, en större tall och gran i östra kanten, och yngre asp och ek i övrigt. Markvegetationen består av mossor, bärris och ormbunkar. Markunderlaget är lerigt.

Kommentar: Platsen ligger på 20 m ö.h. och har tidigast varit beboeligt vid cirka 1500 f.Kr. Boplatsläget har utredningsgrävts varvid det kunde avfärdas.

Objekt 25 – boplatsläge

Nummer i KMR: –

Status: –

Beskrivning: Inom ett 23×22 meter (Ö–V) stort område förväntades förhistoriska boplatslämningar kunna förekomma. Området utgörs av en gip mellan två bergskrön som avgränsar ytan åt norr och söder. Ytan däremellan sluttar åt väster. Bevuxen med gles blandskog.

Kommentar: Platsen ligger på 24 m ö.h., och har tidigast varit beboeligt vid 1700 f.Kr. Boplatsläget har utredningsgrävts varvid det kunde avfärdas.

Objekt 26 – boplatsläge

Nummer i KMR: –

Status: –

Beskrivning: Inom ett 30×10–20 meter (NV–SÖ) stort område förväntades förhistoriska boplatslämningar kunna förekomma. Området utgörs av en nordöstlig slänt med bergskrön i sydväst. Platsen är bevuxen med gles blandskog med en markvegetation som huvudsakligen består av blåbärsris.

Kommentar: Platsen ligger 22 m ö.h., och har tidigast varit beboelig vid cirka 1500 f.Kr. Boplatsläget har utredningsgrävts varvid det kunde avfärdas.

Objekt 27 – lägenhetsbebyggelse

Nummer i KMR: L2023:8192

Status: Fornlämning

Beskrivning: Lägenhetsbebyggelse inom ett 55×20 meter (NÖ–SV) stort område. I sydöstra delen finns en jordkällargrund. Denna har yttre mått 6×5,5 meter, och är 0,7 meter hög, samt har en öppning åt nordväst. Källaren har en inre grop, 3×2,5 meter (SÖ–NV) stor, inrasad så att innerväggar inte är synliga. Sten finns i vällen, 0,3–0,7 meter stora, mossklädda naturstenar. Lämningen ligger mot berg i sydöst, och i nordväst sluttar marken ner mot igenvuxen åkeryta. Källaren är bevuxen med syrener.

Kommentar: Lägenheten återfinns i de historiska kartorna strax före 1800-talets mitt (Hagnesta: ägomätning 1839, laga skifte 1843 och 1845) men har försvunnit redan före år 1900 (häradsekonomen 1897–1901). Bebyggelsen står som backstuga med namnet Larmtäp-pan och det ska ha funnits minst två byggnader på platsen.

Objekt 28 – gränsmärke

Nummer i KMR: L2023:8203

Status: Övrig kulturhistorisk lämning

Beskrivning: Gränsmärke, rundat röse, 2 meter i diameter, uppbyggt av 0,4–0,7 meter stora mossiga stenar. Delvis övertorvat. Omkullfallen visare 0,4×0,15×0,1 meter stor. Cirka 5 meter åt sydväst står ett kompletterande gränsmärke, en firsidig, tillhuggen sten 0,2×0,2×0,2 meter stor.

Kommentar: Står i gräns mellan Hagnesta och Hammarby, som också utgör gräns mellan Hammarby och Klosters socknar, där gränsen ändrar riktning. Gränsmärket har namnet Löflundstafen och beskrivs som delvis raserat femstenarör på karta över delning av skog för Hammarby från år 1757.

Objekt 29 – gränsmärke*Nummer i KMR:* L2023:8204*Status:* Övrig kulturhistorisk lämning

Beskrivning: Gränsmärke, med ett större äldre fundament, runt, 2,4 meter i diameter och 0,2–0,3 meter högt, uppbyggt av små block 0,4–0,6 meter stora. Ovanpå detta finns ett litet välvt röse, något oregelbundet, 1×0,9 meter stort, uppbyggt av 0,2–0,4 meter stora stenar. Visare saknas eller ligger ner. Markerat med stakkäpp. Beläget i glänta i blandskog. Själva röset är bevuxet med lavar och mossa och i kanterna även bärris. Längs med gränsen åt öster finns tre hjälprösen. 4 meter öster om objekt 28 finns ett 0,9×0,8×0,5 meter stort block med några stenar, 0,2–0,45 meter stora, på dess norra sida, men med en platt visare, 0,25×0,2×0,07 meter stor. 5 meter öster om denna finns en oregelbunden stensamling 0,6×0,7×0,2 meter stor, av 0,2–0,4 meter stora stenar med mossa och ljung. Ytterligare 6 meter österut finns en rektangulär stensamling, cirka 1×0,8 meter stor och 0,3 meter hög, av 0,2–0,5 meter stora natursten (järnten med spik placerad mitt i röset).

Kommentar: Gränsmärket ligger i gränsen mellan Hammarby och Klosters socknar där sockengränsen kröker, samt där byarna Grönsta, Svista, Hagnesta och Hammarby möts. Gränsmärket har namnet Hällstafven på karta över delning av skog för Hammarby från år 1757 där det beskrivs som ett gott femstenarör, men benämns Hörnstafven på karta över delning av skog för Grönsta från år 1810.

Objekt 30 – fyndplats*Nummer i KMR:* L2023:8193*Status:* Övrig kulturhistorisk lämning*Beskrivning:* Fyndplats för slagen kvarts.*Kommentar:* –**Objekt 31 – boplatsläge***Nummer i KMR:* –*Status:* –

Beskrivning: Inom ett 55×10–35 meter (NV–SÖ) stort område förväntades förhistoriska boplatslämningar kunna förekomma. Området utgörs av oregelbundet sydsluttande, blockfria ytor med skyddande bergshöjd i norr. Större block åt sydväst. Sandig morän. Tänkbara stränder åt sydväst och sydöst med en utskjutande rygg emellan. Platsen är bevuxen med öppen blandskog med en markvegetation av mossa, gräs och liljekonvaljer.

Kommentar: Platsen ligger på 24 m ö.h och har tidigast varit beboeligt vid cirka 1800 f.Kr. Boplatsläget har utredningsgrävts och utöver fyndplatsen, objekt 30, gjordes inga säkra fynd här.

Objekt 32 – boplatssområde*Nummer i KMR:* L1983:9344*Status:* Ingen antikvarisk bedömning, d.v.s. undersökt och borttagen

Beskrivning: Boplatssområde, cirka 5×4 meter (NNV–SSÖ) stor, med 4 härdar och 1 skärvstensflak. Fynd av en bit slagen kvarts. Anläggningarna tolkas utgöra en aktivitetsyta som man har utnyttjat mer sporadiskt. Träkol från tre av härdarna ¹⁴C-daterades till 762–411 f.Kr och 377–199 f.Kr (kal 2 sigma), d.v.s. yngre bronsålder och förromersk järnålder. Alla anläggningar undersöktes och borttogs i samband med förundersökningen.

Kommentar: Vid fältinventeringen konstaterades att platsen för boplatssområdet utgjorde en helt liten terrass mellan berg i öster och våtmark i väster, varför det inte fanns något utrymme för att ytterligare lämningar skulle kunna finnas där.

Objekt 33 – gränsmärke

Nummer i KMR: L2023:8205

Status: Övrig kulturhistorisk lämning

Beskrivning: Gränsmärke, oregelbundet rektangulärt, 2×1,10 meter (N-S) stort och 0,5 meter högt, uppbyggt av 0,2–0,7 meter stora stenar. En vitmålad, fyrsidigt huggen, sten på norra sidan, där det också växer en al. Gränsmärket är kraftigt övermossat.

Kommentar: Står i gräns mellan Svista och Hammarby, som också utgör gräns mellan Hammarby och Klosters socknar.

Objekt 34 – gränsmärke

Nummer i KMR: –

Status: –

Beskrivning: Gränsmärke, fyrsidigt cirka 0,8×0,8 meter, uppbyggt av 0,1–0,4 meter stora stenar. Ligger på håll.

Kommentar: Står i gräns mellan Svista och Hammarby, som också utgör gräns mellan Hammarby och Klosters socknar.

Objekt 35 – boplatsläge

Nummer i KMR: –

Status: –

Beskrivning: Inom ett 20×20 meter stort område förväntades förhistoriska boplatslämningar kunna förekomma. Området utgörs av flack sydvänd hylla med skydd i norr och väster av högre mark. Avgränsas åt söder av brant slänt. I östra delen finns ett blockigt parti. Platsen är bevuxen med gles tallskog och enstaka yngre granar, samt en markvegetation av blåbärsris och ormbunkar.

Kommentar: Platsen ligger på 26 m ö.h., och har tidigast varit beboeligt vid cirka 2000 f.Kr. Boplatsläget har utredningsgrävts och har kunnat avfärdas.

Objekt 36 – övrigt

Nummer i KMR: –

Status: –

Beskrivning: Gränsmärkesliknande stensamling, fyra stenar tillsammans på kalt berg.

Kommentar: Stensamlingen finns mitt i fastigheten Grönsta 2:18 tidigare mitt i ett av skogsskiftena till Svista.

Objekt 37 – gränsmärke

Nummer i KMR: L2023:8206

Status: Övrig kulturhistorisk lämning

Beskrivning: Gränsmärke, kallmurat ovalt röse, 1,7×1,6 meter stort och 0,4 meter högt, uppbyggt av 0,2–0,5 meter stora stenar. Visar 0,35 meter hög och 0,3×0,15 meter stor. Gränsmärket är bevuxet med lavar och står på toppen av berg med gles tallskog och moss- och lavklädda berghällar. Ligger intill fixpunkt nr 49.

Kommentar: Står i gräns mellan Svista och Hammarby, som också utgör gräns mellan Hammarby och Klosters socknar.

Objekt 38 – gränsmärke

Nummer i KMR: L2023:8207

Status: Övrig kulturhistorisk lämning

Beskrivning: Gränsmärke, ovalt, 1,3×1,1 meter stort och 0,3 meter högt. Visar 0,25 meter hög och 0,3 meter vid, med vitmålad topp. Gränsmärket är till stor del mossklätt.

Kommentar: Står i gräns mellan Svista och Hammarby, där gränsen mellan två skiften inom Hammarby möter denna gräns, som också utgör gräns mellan Hammarby och Klosters socknar. Gränsmärket benämns Högbergsstafven på karta över delning av skog för Hammarby från år 1757, men beskrivningen som stående ”i en gammal rösa”, tyder på att det är stensättningen L1984:1613 som avses, som ligger lite längre norrut. Det aktuella gränsmärket objekt 38 bör alltså ha tillkommit något senare.

Objekt 39 – gränsmärke*Nummer i KMR:* L2023:8208*Status:* Övrig kulturhistorisk lämning*Beskrivning:* Gränsmärke, runt 1 meter i diameter och 0,35 meter högt. Vise, 0,2 meter hög och 0,2 meter vid. Gränsmärket är helt övermossat.*Kommentar:* Står i gräns mellan Svista och Hammarby, som också utgör gräns mellan Hammarby och Klosters socknar.**Objekt 40 – boplatsläge***Nummer i KMR:* –*Status:* –*Beskrivning:* Inom ett 20×15 meter (ÖNÖ–VSV) stort område förväntades förhistoriska boplatslämningar kunna förekomma. Boplatsläget utgörs av en sydvästvänd gip omgiven av låga hållar och block, med ett markunderlag av sand. Nedanför slänten åt sydväst är kärr. På platsen växer öppen tallskog med en markvegetation av mossor och bärris.*Kommentar:* Platsen ligger på 30 m ö.h., och har tidigast varit beboeligt vid cirka 2200 f.Kr. Boplatsläget har utredningsgrävts och har kunnat avfärdas.**Objekt 41 – boplatsläge***Nummer i KMR:* –*Status:* –*Beskrivning:* Inom ett 15×10 meter (NV–SÖ) stort område förväntades förhistoriska boplatslämningar kunna förekomma. Läget utgörs av en liten svagt sydvästsluttande ”udde” nedanför Hattberget. Markunderlaget består av sandig moig morän. På platsen växer ung tallskog, mossor och bärris.*Kommentar:* Platsen ligger på 34 m ö.h., och har tidigast varit beboeligt vid cirka 2600 f.Kr. Boplatsläget har utredningsgrävts och har kunnat avfärdas.**Objekt 42 – boplatsläge***Nummer i KMR:* –*Status:* –*Beskrivning:* Inom ett 25×15 meter (N–S) stort område förväntades förhistoriska boplatslämningar kunna förekomma. Boplatsläget utgörs av en plan terrass med markerad sluttning ner åt sydöst. Liten berghäll i nordväst. Markunderlaget består av sandig moig morän. På platsen växer planterad gran med en markvegetation av enbart mossor.*Kommentar:* Platsen ligger på 31 m ö.h., och har tidigast varit beboeligt vid cirka 2300 f.Kr. Boplatsläget har utredningsgrävts och har kunnat avfärdas.**Objekt 43 – gränsmärke***Nummer i KMR:* L1982:6146*Status:* Övrig kulturhistorisk lämning*Beskrivning:* Gränsmärke, 1,2 meter i diameter och 0,2–0,4 meter högt, uppbyggt av 0,2–0,5 meter stora stenar. Visarstenen är 0,4 meter hög, 0,3 meter bred (NÖ–SV) och 0,2 meter tjock, samt lutar åt Ö.*Kommentar:* Står i gräns mellan Svista och Hammarby, som också utgör gräns mellan Hammarby och Klosters socknar.**Objekt 44 – övrigt***Nummer i KMR:* –*Status:* –*Beskrivning:* Gränsmärkesliknande stensamling, rund stensamling med en något större sten i mitten. Delvis bevuxen av lavar och mossor.*Kommentar:* Stensamlingen finns mitt i fastigheten Grönsta 2:18 tidigare mitt i ett av skogsskiftena till Svista.

Objekt 45 – lägenhetsbebyggelse

Nummer i KMR: L2023:7945

Status: Övrig kulturhistorisk lämning

Beskrivning: Lägenhetsbebyggelse 40×15 meter (Ö-V), bestående av en husgrund i östra delen och en jordkällargrund i den västra delen. Husgrunden är 7×5 meter (Ö-V), 0,2–0,4 meter hög, och är indelad i två rum där grunden är fylld i den västra och består av en öppen ram i den östra delen. Mot norra väggen finns ett spisröse, 3×3 meter stort och 1,5 meter högt. Husgrunden är till stor del övermossad, men grundstenarna är synliga och enstaka tegelsten kunde iakttas vid spisröset. Jordkällargrunden är 6×4 meter (N-S) stor, kallmurad, med 1,5 meter tjocka väggar. Ingång ligger i söder, är 0,7 meter bred samt leder in till ett rum som är 2×1,3 meter stort och 1,10 meter djupt. Anläggningen är mossklädd och det växer 2 granar och 1 enbuske på densamma.

Kommentar: Finns som ett ensamt hus på härads ekonomen 1897–1901. Platsen har utredningsgrävts men inga iakttagelser som tyder på att bebyggelsen skulle vara äldre än 1850 gjordes då.

Objekt 46 – gränsmärke

Nummer i KMR: L1982:6147

Status: Övrig kulturhistorisk lämning

Beskrivning: Gränsmärke, 1,5 meter i diameter och 0,6 meter hög, uppbyggd av 0,3–0,5 meter stora stenar, samt ett stenblock, 1 meter stora. Visarsten, 0,5 meter hög, 0,4 meter bred (N-S) och 0,2 meter tjock.

Kommentar: Står där ägora för Svista, Hugelsta, Hammarby och Ramshammar möts, vilket också utgör mötet mellan Hammarby, Klosters och Kjula socknar. Har namnet Enstörstafan på karta över delning av skog för Hammarby från år 1757 och beskrivs då som en upp-rest sten nerkilad mellan block.

Objekt 47 – gränsmärke

Nummer i KMR: –

Status: –

Beskrivning: Fyrsidig huggen sten, 0,25 meter hög och 0,17×0,17 meter vid. På toppen vitmålad och med ett runt borrhål.

Kommentar: –

Objekt 48 – möjlig stensättning

Nummer i KMR: –

Status: –

Beskrivning: Rund 6,5 meter i diameter, 0,4 meter hög. Belägen på litet sydöstvänt krön i kullig moränmark, tydligt stenfri i motsats till den omgivande moränen. Skog, intill tomtmark, på förhöjningen växer aspsly, gräs och två tallar.

Kommentar: Formationen har utredningsgrävts och har kunnat avfärdas.

Bilaga 3. Schakttabell

Schakt	Djup, m	Area, m ²	Anmärkning	Anläggningar och fynd	Jordmån under vegetationsskiktet	Objekt	KMR nr
S1310	0,2	24			Siltig morän med enstaka block	Obj 1	L1985:5818
S1342	0,25	23			Silt med enstaka stenar upp till 0,2 m i storlek.	Obj 1	L1985:5818
S1360	0,25	12			Silt med enstaka stenar upp till 0,2 m i storlek.	Obj 1	L1985:5818
S1367	0,25	6			Sandig morän	Obj 48	
S1400	0,3	8		A1413	Sandig morän med rundade stenar.	Obj 3	L1985:6269
S1405	0,2	17	Framrensad stensättning	A1405	Sandig silt.	Obj 1	L1985:5818
S1420	0,25	7			Ett lager med 0,1 m grusig silt sedan sandig morän, enstaka skärvstenar.	Obj 3	L1985:6269
S1426	0,25	8			Ett lager med 0,1 m grusig silt sedan sandig morän.	Obj 3	L1985:6269
S1456	0,3	13		A1447	Grusig morän med enstaka mindre block upp till 0,4 m i storlek.	Obj 3	L1985:6269
S1460	0,3	9			Sandig morän.	Obj 3	L1985:6269
S1474	0,25	14	Framrensad stensättning	A1474	Silt	Obj 1	L1985:5818
S1484	0,25	13			Siltig sand, enstaka stenar upp till 0,15 m i storlek.	Obj 9	
S1500	0,25	15	Rektangulärt schakt		Sandig morän	Obj 10	
S1507	0,35	14			Berg i dagen i NV stenrik morän i SO.	Obj 10	
S1514	0,4	4			Ett lager med 0,1 m silt sedan sandig morän.	Obj 10	
S1518	0,3	12			Berg i dagen centralt i schakten i övrigt sandig morän.	Obj 10	
S1523	0,2	6	Schaktet placerat runt mindre block.		Siltig morän med ställvis berg i dagen	Obj 9	
S1535	0,2	24			Berg i dagen i O och morän i V.	Obj 8	
S1600	0,2	27		A1607	Sandig morän.	Obj 8	
S1620	0,2	20			Silt med rikligt med sten 0,1 – 1 m i storlek	Obj 8	
S1633	0,25	26		A1643	Sand.	Obj 8	
S1657	0,15	20			Silt med rikligt med block upp till 0,5 m i storlek.	Obj 8	
S1695	0,25	9			Ett lager med 0,1 m humös silt sedan sandig morän.	Obj 8	
S1709	0,3	20			Ett lager med 0,1 m humös silt sedan sandig morän med block upp till 0,5 m i storlek.	Obj 8	
S1750	0,2	9			Berg i dagen i SV stenrik morän i NO	Obj 10	
S1739	0,25	22			Ett lager med 0,1 m silt sedan sandig morän med block upp till 0,4 m i storlek.	Obj 8	
S1828	0,2	18			Silt med enstaka stenar upp till 0,2 m i storlek och inslag av berg i dagen.	Obj 8	
S1878	0,2	6	Framrensad del av stensättning	A1865	Sandig morän	Obj 1	
S1900	0,3	37		A1930, A1940	Ett lager med 0,1 m silt sedan sandig morän.	Obj 14	
S1986	0,3	51		A1969, A1980, A1994	Ett lager med 0,1 m silt sedan sandig morän.	Obj 14	
S2000	0,15	4	Framrensning av stensyll och spisiröse.	A1348, A1352	-	Obj 45	
S2004	0,15	3	Framrensning av stensyll.	A1348	-	Obj 45	

Bilaga 4. Anläggningstabell

Anl nr	Typ	Beskrivning	Storlek, m	Schakt	Objekt
A1300	Stenrad	Gles, bestående av åtta block i storleken 0,6–0,8 m.	7,5		1
A1336	Stensättning	Tidigare kända stensättning L1985:6294	4×4		2
A1348	Stensyll	Husgrund. Ö-V, 2 rum spisröse i N övermossad	7×5 Höjd 0,4		45
A1352	Spisröse	Rektangulärt, i huvudsakligen uppbyggt av tegel, övermossat.	2,5×2,5 Höjd 1,5		45
					45
A1405	Stensättning	Rundad, fyllning av silt, konstruerad av skarpkantade och runda stenar 0,08–0,8 m stora, enstaka var skärvstenar. Ej avgränsad mot NO då den låg under trädgren där. Orienterad mot SSO.	5×4,5 Höjd 0,35	S1405	1
A1413	Härd	Rundad, fyllning av sotig silt. Rundade stenar 0,05–0,3 m i storlek. Enstaka mindre skärviga stenar 0,03–0,06 m i storlek.	0,85×0,81	S1400	3
A1447	Härd	Rundad, fyllning av sotigt grus med inslag av kol. Ej synligt eldpåverkade stenar upp till 0,15 m i storlek. Urlakad. Provtagen; vedart av björk daterad till 1260±30 BP, d v s vendeltid.	0,5×0,45	S1456	3
A1474	Stensättning	Oval, anlagd norr om markfast block, 1,3×1,3 m i storlek. Konstruerad av mindre stenar 0,07–0,3 m i storlek, i minst två skikt. Anlagda runt markfasta block, fyllning av silt.	2,9×2,4 Höjd 0,25	S1474	1
A1607	Stensättning	Rundad, kantkedja av 0,4–0,6 m stora stenar, inre fyllning av 0,2–0,4 m stora stenar. Förmodligen enskiktad, utfallen mot söder. I KMR som L2023:8220.	3×3 Höjd 0,2	S1600	8
A1643	Stensättning	Rundad, bestående av 0,3–0,5 m stora stenar, förmodligen enskiktad. I KMR som L2023:8219.	3×3 Höjd 0,2	S1633	8
A1865	Stensättning	Rundad, bestående av 0,3–0,5 m stora stenar, tendens till kantkedja.	4×4 Höjd 0,2	S1878	1
A1930	Härd	Oval, rikligt med skärvsten, sot och inslag av kol. Provtagen; vedart från en daterad till 2204±30 BP d v s förromersk järnålder.	0,7×0,6	S1900	14
A1940	Stenpackning	Rektangulär uppbyggd av stenar 0,2–0,5 m i storlek. Stenarna i huvudsak långsmala naturstenar lagda i olika riktningar.	1,7×1,5	S1900	14
A1969	Härd	Oregelbundet oval, sot, kol och skörbränt grus.	0,7×0,6	S1986	14
A1980	Härd	Rundad, rikligt med skärvsten och sot.	0,45×0,45	S1986	14
A1994	Kokgrop	Oregelbundet rundad, fylld av skärvsten, delundersökt för att fastställa status, minst 0,3 m djup.	1×1	S1986	14

Bilaga 5. Provrutor

Ruta	Strolek, m ²	Tjocklek	Beskrivning	Objekt
1001	1	0,2	Siltig morän med måttligt med sten under 0,12 m mylla.	Obj 25
1005	1	0,15	Sandig morän under 0,07 m mylla.	Obj 25
1009	1	0,25	Morän med inslag av lera, rikligt med stenar 0,03–0,3 m stora, under 0,1 m mylla. Naturlig förekomst av kvarts.	Obj 25
1013	1	0,2	Sandig morän under 0,1 m mylla.	Obj 25
1017	0,64	0,2	Silt med rikligt med sten 0,07–0,4 m i storlek, under 0,08 m mylla.	Obj 25
1027	1	0,25	Lera med lätt inslag av grus, rikligt med skarpkantade stenar 0,03–0,1 m i storlek, möjligen fristsprängt från klippan i norr. Under 0,05 m mylla.	Obj 24
1031	1	0,2	Lera under 0,07 m mylla.	Obj 24
1035	1	0,25	Lera under ett lager med humös lera med inslag av mindre stenar 0,08 m tjockt, under 0,05 m mylla.	Obj 24
1039	1	0,25	Lera under 0,05 m mylla.	Obj 24
1050	1	0,2	Grusig morän med tre större stenar upp till 0,3 m i storlek. Naturligt förekommande kvarts. Under 0,08 m mylla.	Obj 26
1054	1	0,2	Grusig sand med måttligt med rundade stenar 0,05–0,1 m i storlek, under 0,1 m mylla med en sandig urlakningshorisont i botten.	Obj 26
1058	1	0,25	Humös lera, fuktigt, under 0,12 m mylla.	Obj 26
1062	1	0,25	Humös siltig lera med enstaka stenar upp till 0,1 m i storlek, under 0,05–0,15 m mylla.	Obj 26
1066	1	0,12	Grusig sand med måttligt med stenar 0,04–0,2 m i storlek, under 0,8 m mylla med en sandig urlakningshorisont på 0,03 m i botten.	Obj 26
1070	1	0,14	Grusig sand med enstaka rundade stenar 0,07–0,22 m i storlek, under 0,08 m mylla.	Obj 26
1074	1	0,2	Homogen sand med enstaka kantiga stenar upp till 0,15 m i storlek, under 0,03 m mylla.	Obj 35
1079	1	0,17	Grusig sand med enstaka stenar 0,03–0,13 m i storlek, under 0,07 m mylla.	Obj 35
1083	1	0,15	Sandig morän under 0,03 m mylla.	Obj 35
1087	1	0,2	Sandig morän under först 0,1 m silt sedan 0,05 m mylla.	Obj 35
1091	1	0,1	Tätt packad sten av både rundad och kantig sten, 0,12–0,32 m i storlek, under 0,05 m mylla.	Obj 35
1095	1	0,2	Siltig sand med enstaka stenar 0,03–0,1 m i storlek, naturlig förekomst av kvarts, under 0,05 m mylla.	Obj 31
1099	1	0,18	Sandig morän under 0,05 m mylla.	Obj 31
1103	2	0,2	Siltig sand med rikligt med rundade stenar 0,03–0,46 m i storlek, Centralt i rutan framkom en större sten (0,5x0,85m) som brutits loss ur markfast block intill rutan åt NV. Genom blocket samt genom stenen löpte en 0,17 m bred kvartsåder. Toppen av stenen var synlig ovan marknivå. Kvartsåder i markfast block var övervuxen med mossa. Flertalet kvartsfragment framkom i även rutans fyllning kring stenen (0,02–0,08 m i storlek). Markytan var täckt av 0,05 m mylla.	Obj 31
1168	1	0,2	0,05 m sand över sandig morän, under 0,05 m mylla. Mellan två block i SO utkanten av objektet.	Obj 31
1072	1	0,25	0,05 m sand över sandig morän, under 0,1 m mylla.	Obj 31
1176	1	0,25	Sandig morän, under 0,1 m mylla. Naturlig förekomst av kvarts men även ett tydligt avslag framkom (F1).	Obj 31
1180	1	0,25	Lerig silt med en markfast sten 0,25x0,45 m i storlek under 0,08 m mylla.	Obj 31
1184	1	0,1	Kompakt lager av stenar 0,25 – 0,5 m stora samt eventuellt inslag av berggrund kom att täcka hela rutans utbredning. Mellanrummet uppfyllt med silt, under 0,03 m mylla.	Obj 31
1188	1	0,15	Siltig sand med ett stort inslag av stenar och block 0,25–0,5 m stora som kom att täcka hela rutans utbredning.	Obj 31
1192	1	0,2	Sandig morän med enstaka större stenar upp till 0,25 m i storlek under 0,1 m mylla.	Obj 40
1196	1	0,2	Sandig morän med block 0,42x0,45 m i storlek. Förekomst av kol. Under 0,1 m mylla med en 0,03 m tjock urlakningshorisont i botten bestående av grusig sand.	Obj 40
1200	1	0,4	Sand med siltinslag. Mindre stenar 0,03–0,06 m i storlek. Samt större stenar i botten 0,25–0,35 m i storlek. Under 0,15 m mylla med en 0,07 m urlakningshorisont bestående av kompakt sandig silt.	Obj 40
1204	1	0,2	Silt innehållande fem större stenar upp till 0,25 m i storlek, under 0,1 m mylla.	Obj 40
1208	1	0,22	Sandig morän under 0,1 m mylla. Moränen innehöll obearbetad kvarts och grönsten. Söder om ett stort block.	Obj 41

Ruta	Storlek, m ²	Tjocklek	Beskrivning	Objekt
1212	1	0,22	Morän med rikligt av frostsprängt material från den i norr intilliggande hällen. Under 0,12 m mylla med en 0,02 m urlakningshorisont bestående av sand med inslag av silt och grus.	Obj 41
1218	1	0,22	Sandig morän innehållande två större stenar 0,35 m i storlek, under 0,1–0,15 m mylla.	Obj 41
1250	1	0,2	Sandig morän under 0,1 m siltig lera samt 0,05 m mylla.	Obj 42
1254	1	0,4	Sandig morän med 0,15–0,25 m stora stenar under ett 0,05 m tjockt siltigt lerskikt och 0,07 m mylla.	Obj 42
1258	1	0,13	Silt med inslag av sand och rikligt med småsten 0,03–0,07 m i storlek under 0,08 m mylla.	Obj 42
1262	1	0,2	Grusig sand med ett par större stenar 0,3 m i storlek under 0,1 m mylla.	Obj 42
1735	1	0,35	Silt med enstaka stenar upp till 0,15 m i storlek.	Obj 1

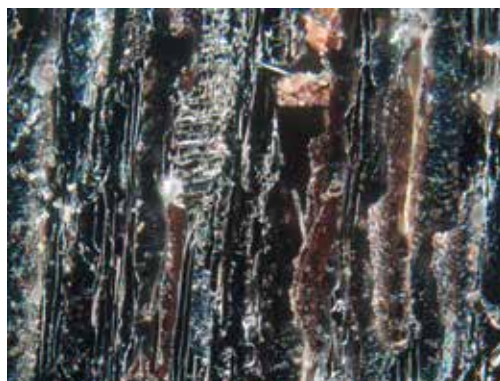
Bilaga 6. Fyndtabell

Fyndnr	Sakord	Material	Vikt, g	Antal	Antal fragment	Fragmenteringsgrad	Objekt nr	Fyndplats	Gallrat
F1	Avslag	Kvarts	2	1	1	Fragment	30/31	Ruta 1176	Ja
F2	Kärl	Stengods	59	1	2	Fragment	45	S2000	Ja
F3	Lod	Järn	677	1	1	Intakt	45	S2000	Ja

ProjektId 2726

Södermanland, Eskilstuna kommun, Eskilstuna socken, Grönsta 2:18, L1985:6269 (Eskilstuna 519:1), Grav- och boplatsoområde

Härd, A1447

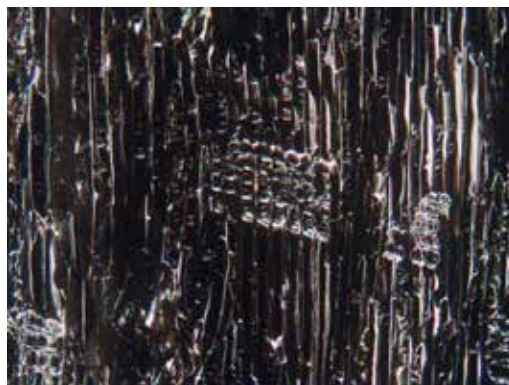
Provet rensades från en mindre mängd jord och rottrådar. Förutom delar av en ung kvist av björk förkom bitar av såväl förkolnat som obränd tall i provet. Björk skickades för datering.

Vikt (g)	Analyserad vikt (g)	Fragment	Analyserat antal	Björk	Tall
0,3	0,3	17	17	8	9

ProjektId 2727

Södermanland, Eskilstuna kommun, Eskilstuna socken, L2023:6175, Boplatsoområde

Härd, A1930

Provet rensades från silt och rotfragment. Allt träkol kom från en kvist eller klenare stam av ene. Åldern understiger 10 år på de inlämnade fragmenten

Vikt (g)	Analyserad vikt (g)	Fragment	Analyserat antal	En
0,5	0,5	14	14	14

Uppsala 2023-11-24

UPPSALA
UNIVERSITET

Ångströmlaboratoriet
Tandemlaboratoriet

Kol-14 gruppen

Besöksadress:
Ångström Laboratoriet
Lägerhyddsvägen 1

Postadress:
Box 529
751 21 Uppsala

Telefon:
018 – 471 3124

Hemsida:
<http://www.tandemlab.uu.se>

E-post:
radiocarbon@physics.uu.se

Reidar Magnusson
Stiftelsen Kulturmiljövård
Box 90107
120 21 STOCKHOLM

Resultat av ¹⁴C datering av träkol från Eskilstuna, Södermanland. (p 5569)

Förbehandling av träkol:

1. Synliga rottrådar borttages.
2. 1 % HCl tillsätts (10 h, under kokpunkten) (karbonat bort).
3. 1 % NaOH tillsätts (10 h, under kokpunkten). Löslig fraktion fällt genom tillsättning av konc. HCl. Fällningen som till största delen består av humusmaterial, tvättas, torkas och benämns fraktion SOL. Olöslig del, som benämns INS, består främst av det ursprungliga organiska materialet. Denna fraktion ger därför den mest relevanta åldern. Fraktionen SOL däremot ger information om eventuella föroreningar inverkan.

Före mätningen av ¹⁴C-innehållet i acceleratoren förbränns det tvättade och intorkade materialet, surgjort till pH 3, till CO₂-gas som i sin tur grafiteras genom en Fe-katalytisk reaktion. I den aktuella undersökningen har fraktionen INS daterats.

RESULTAT

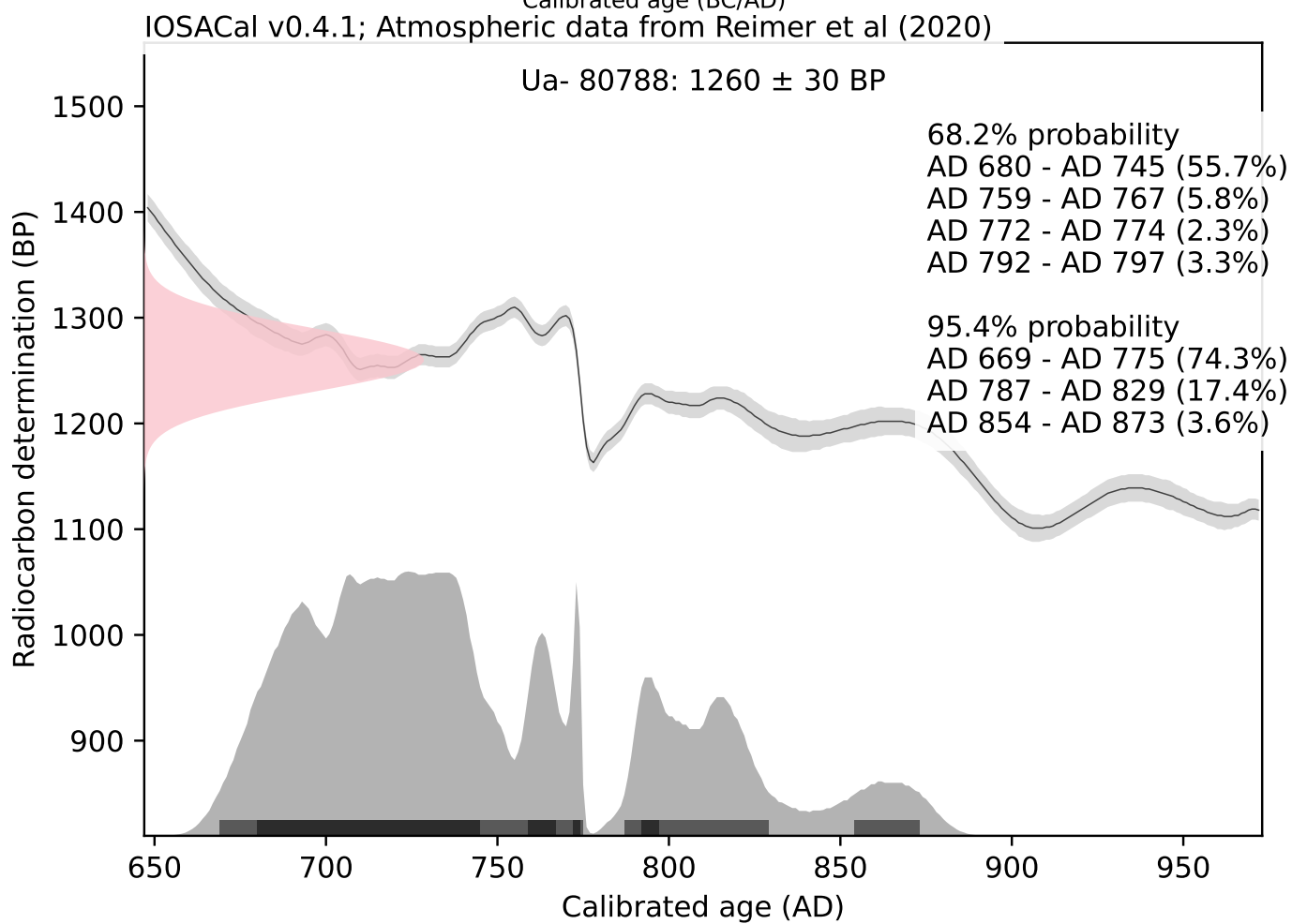
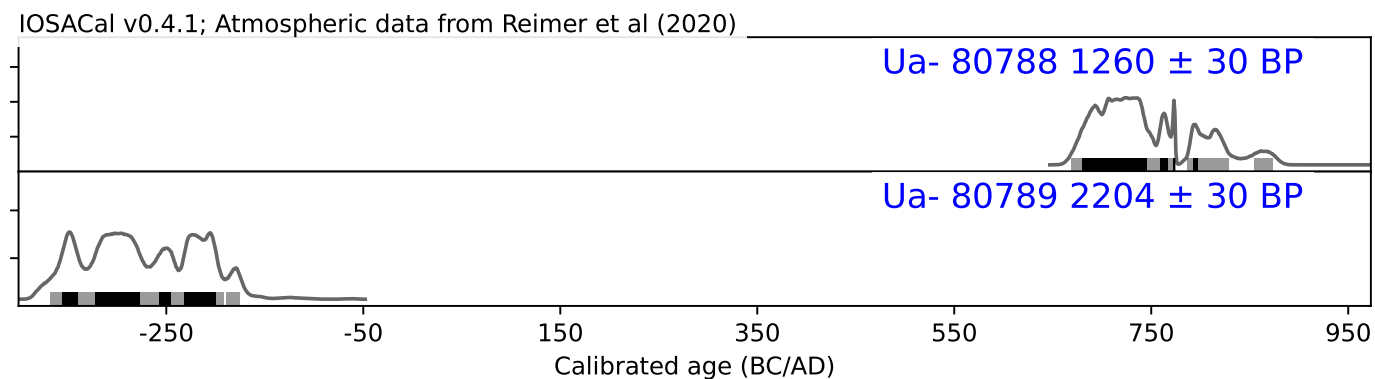
Labnummer	Prov	δ ¹³ C‰ V-PDB	¹⁴ C ålder BP
Ua-80788	L1985:6269, A1447	-26,0	1 260 ± 30
Ua-80789	L2023:6175, A1930	-23,4	2 204 ± 30

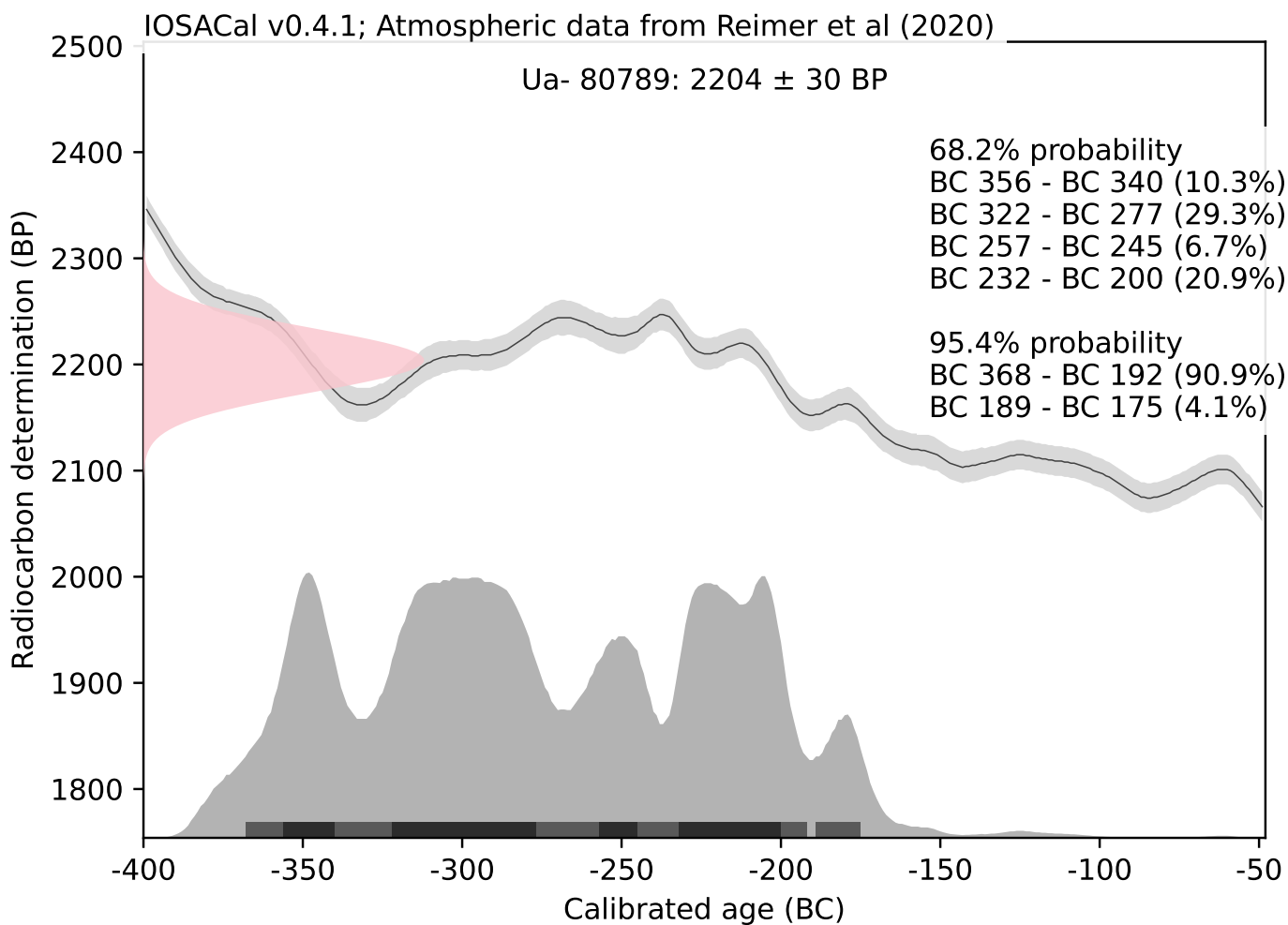
Med vänliga hälsningar

Melanie Melanie Mucke
2023.11.27
Mucke 17:30:40 +01'00'

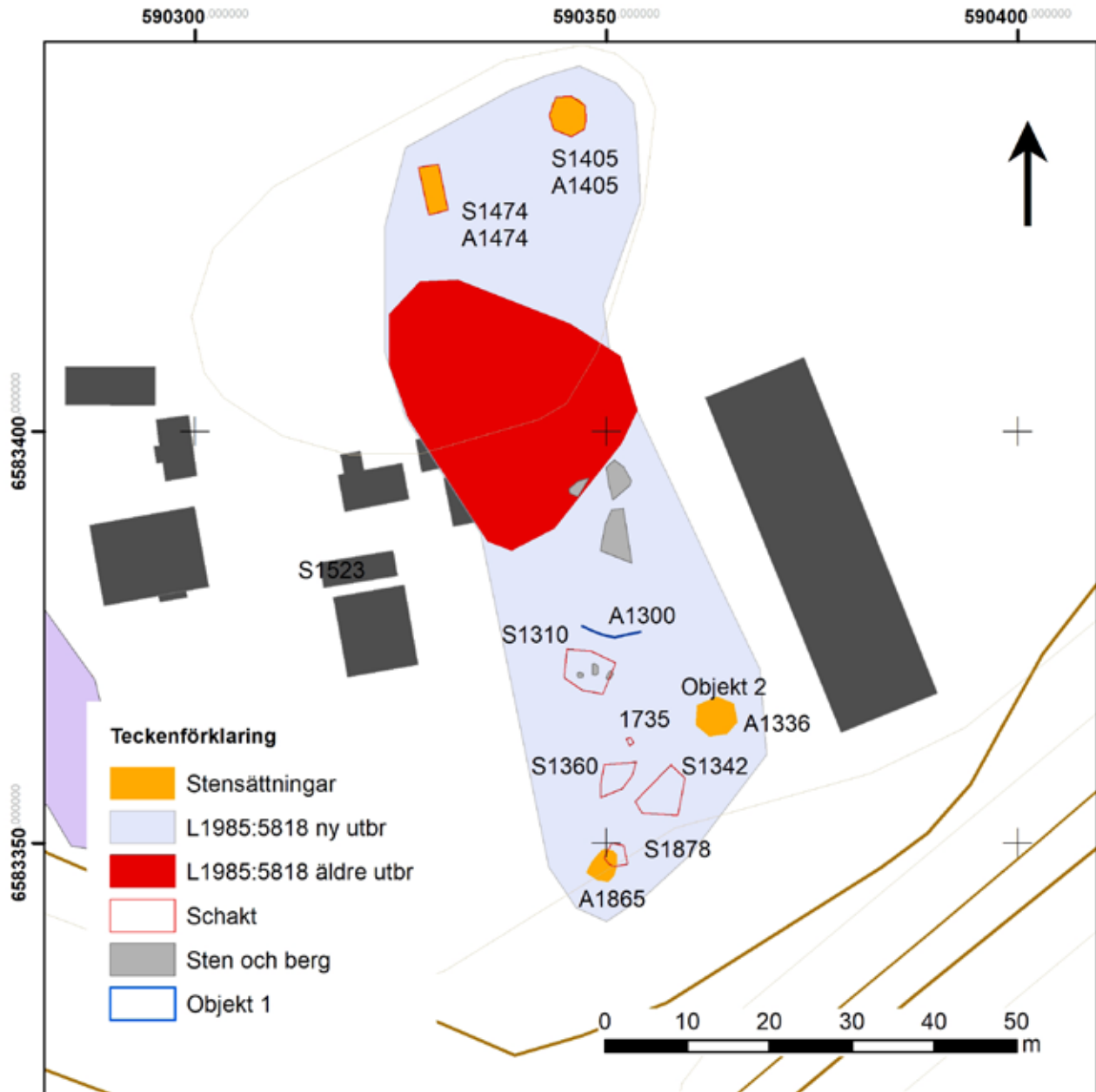
Melanie Mucke/Daniel Primetzhofer

Kalibreringskurvor

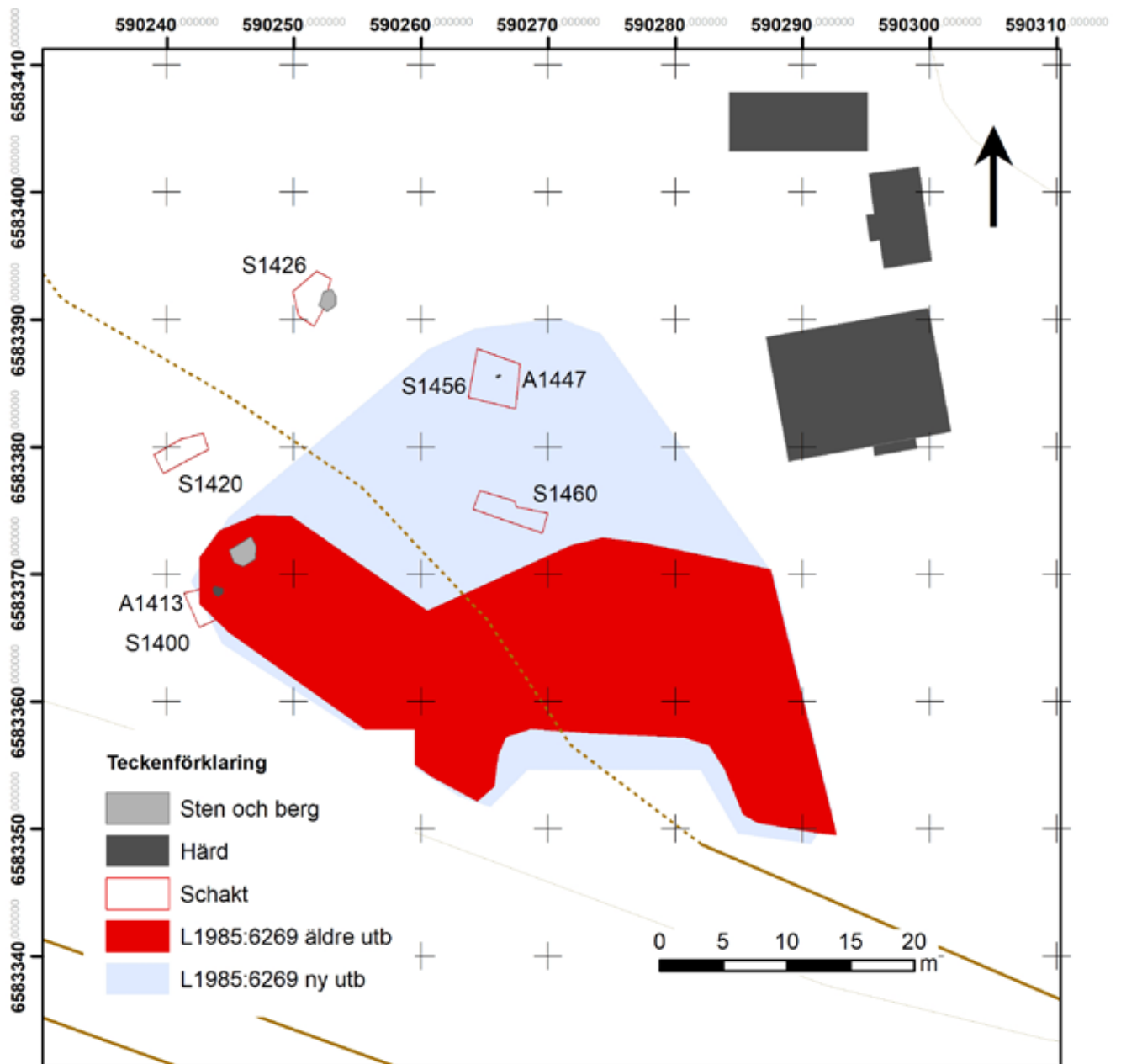

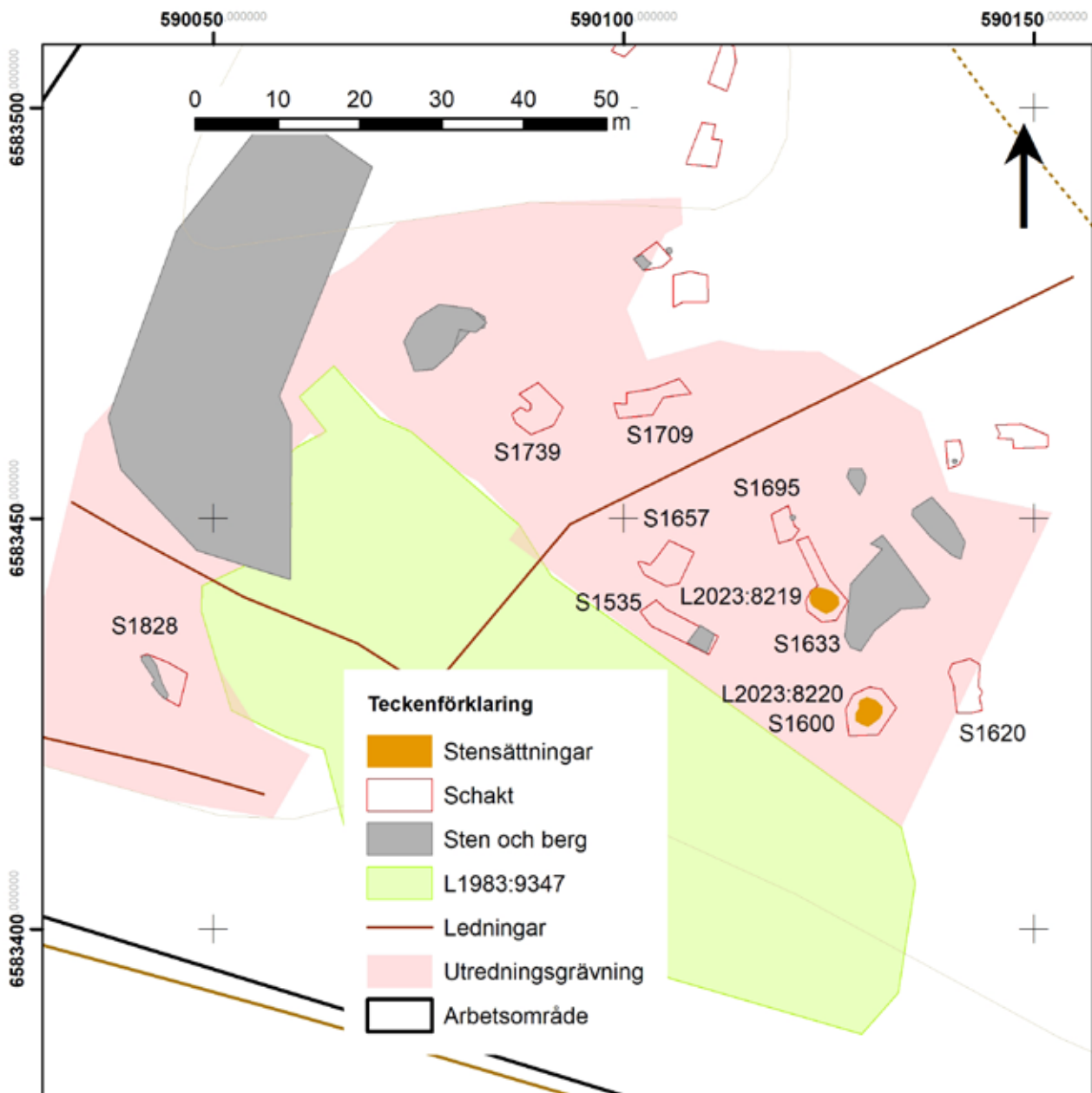
Bilaga 9. Schaktplaner

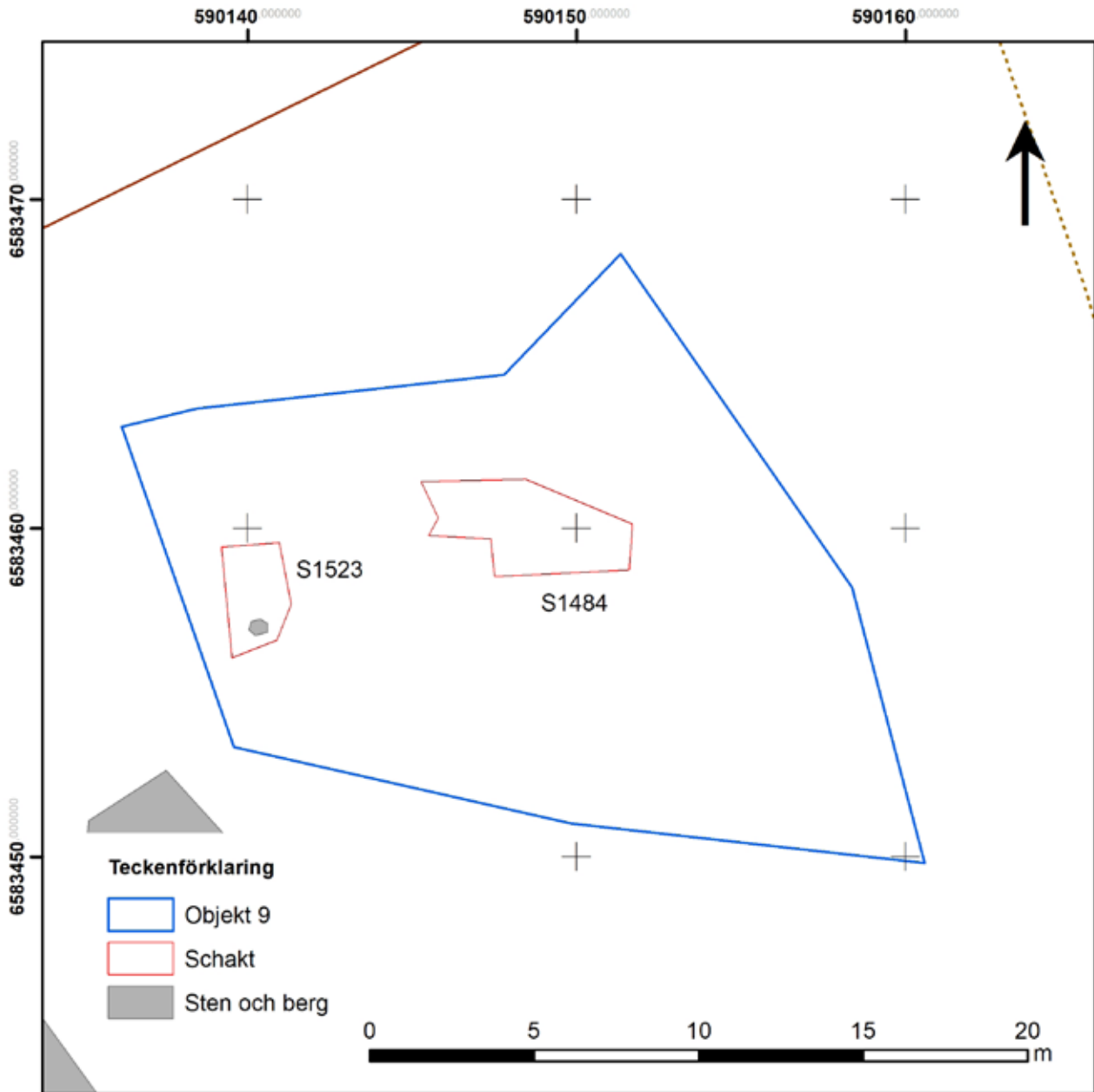
Objekt 1 med schakt och anläggningar mot en bakgrund av fastighetskartan. Skala 1:800.

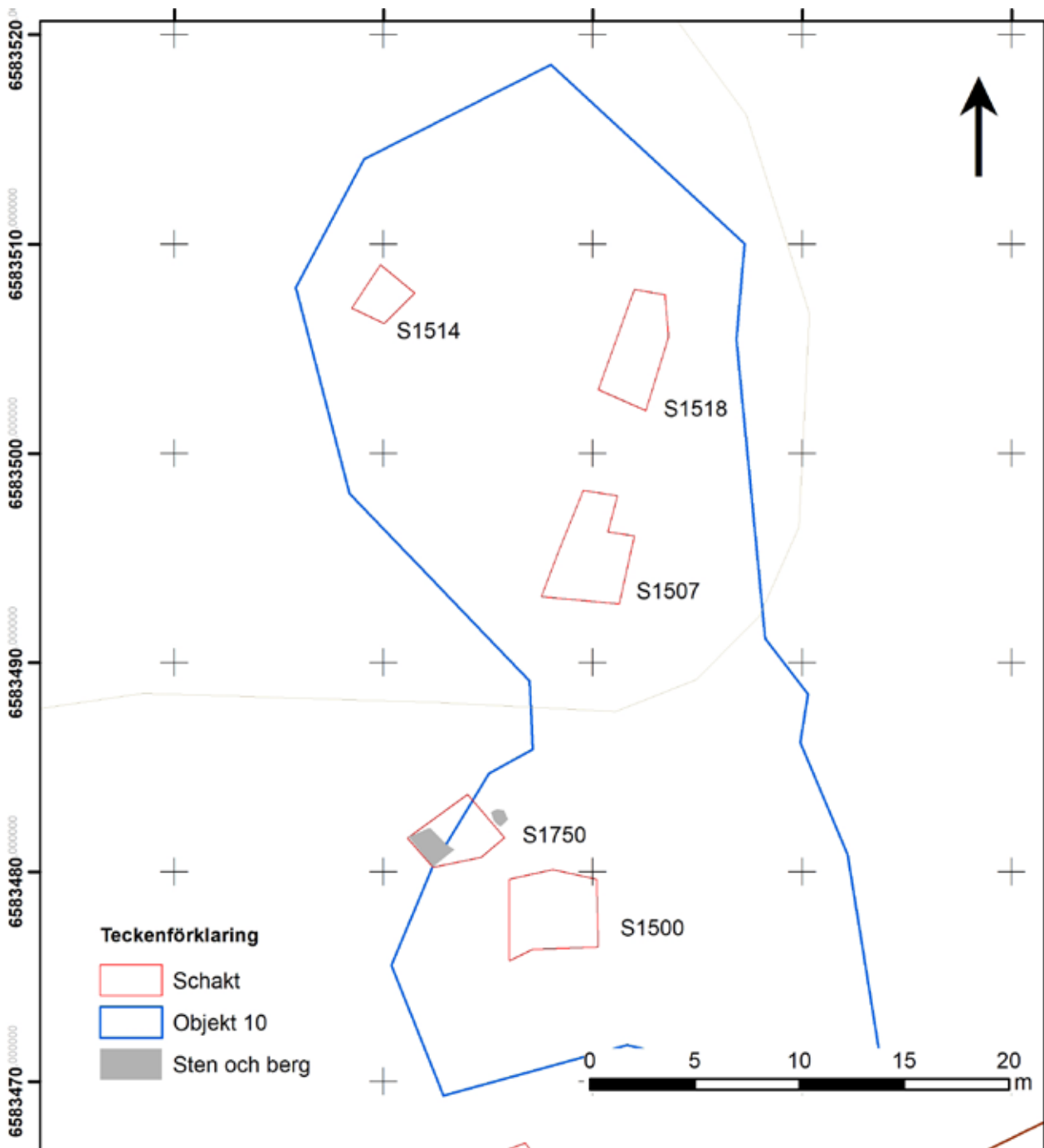
Objekt 3 med schakt och anläggningar mot en bakgrund av fastighetskartan. Skala 1:500.

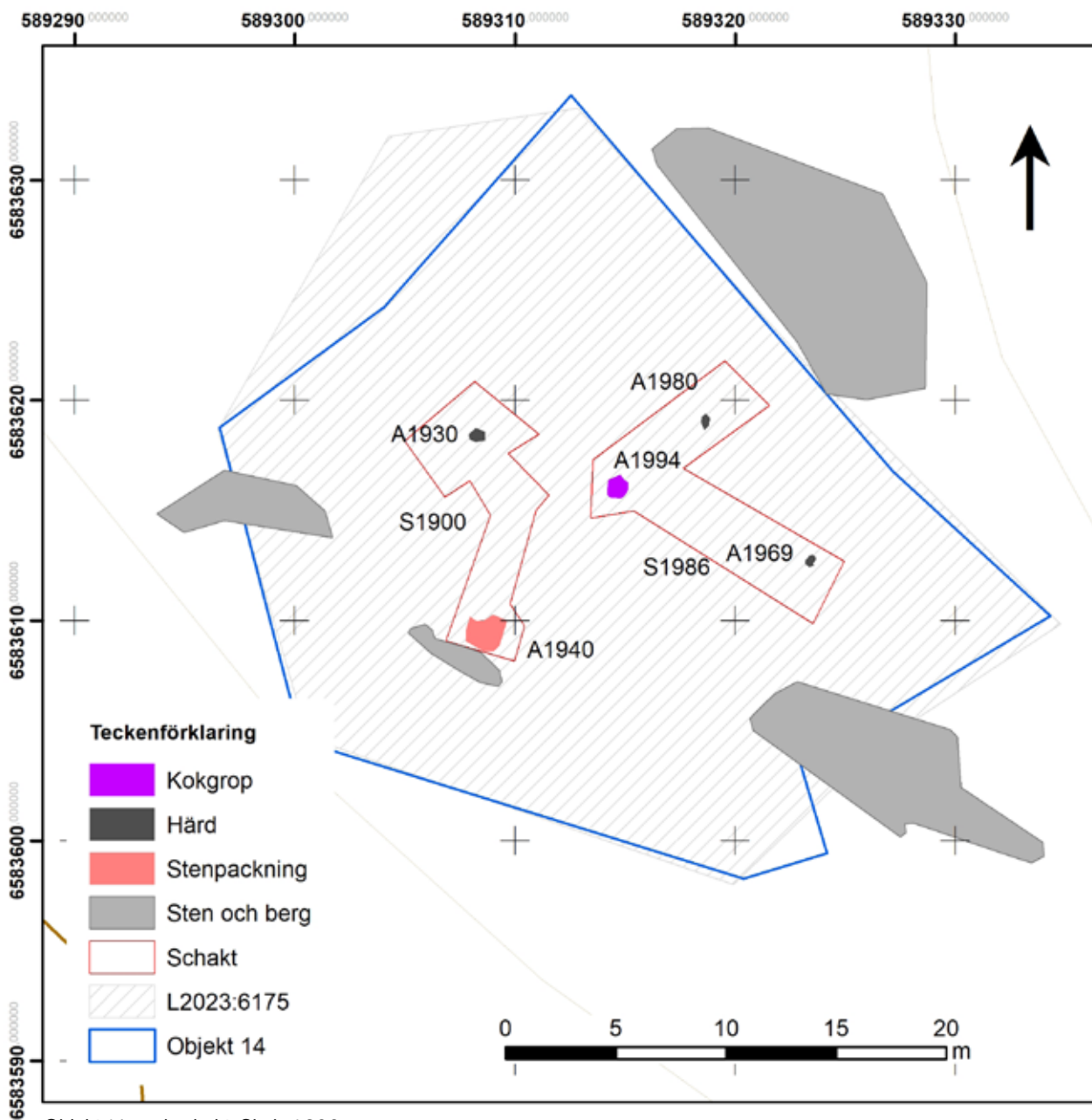
Objekt 8 med schakt och anläggningar mot en bakgrund av fastighetskartan. Skala 1:800.

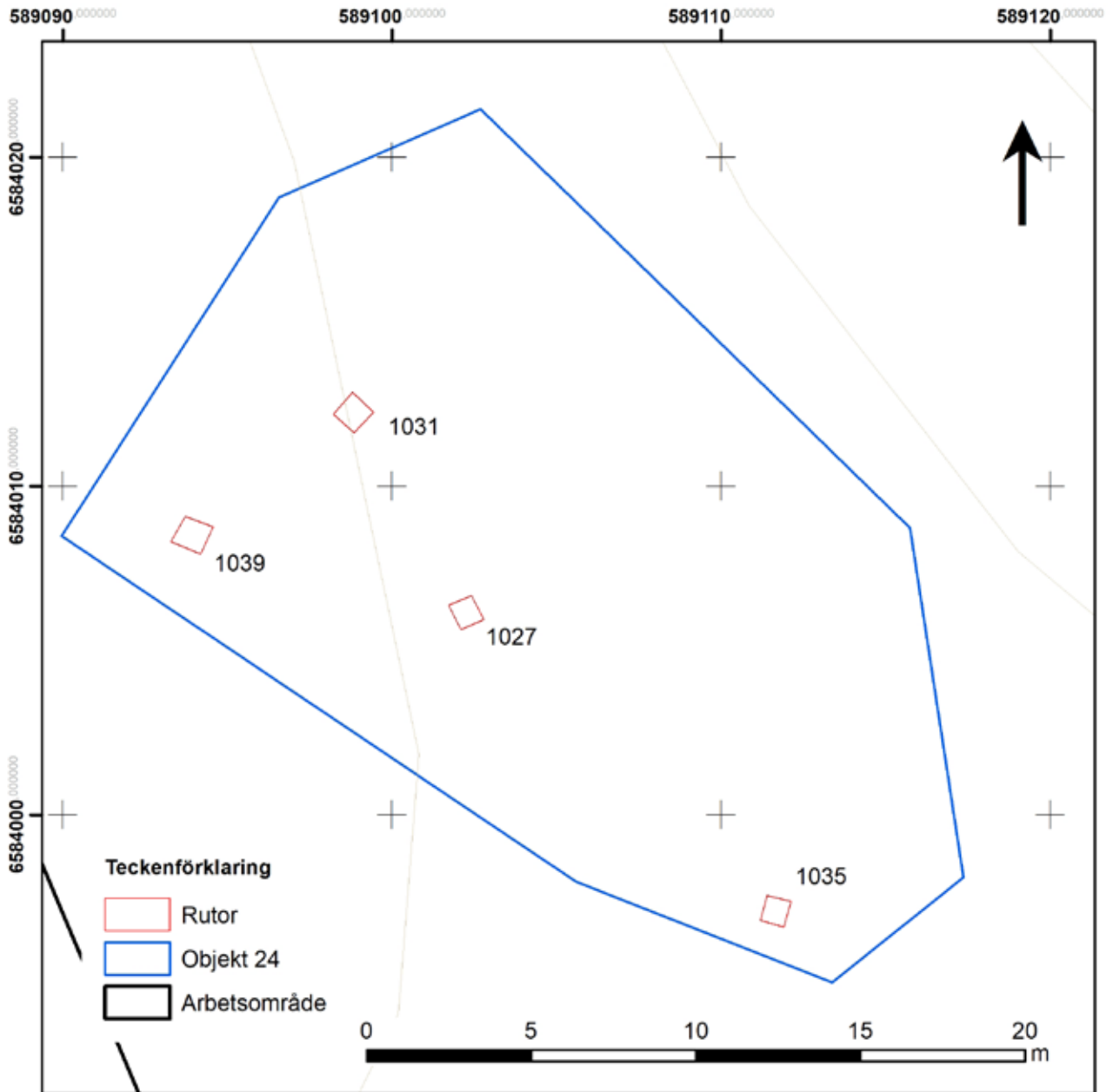
Objekt 9 med schakt Skala 1:200.

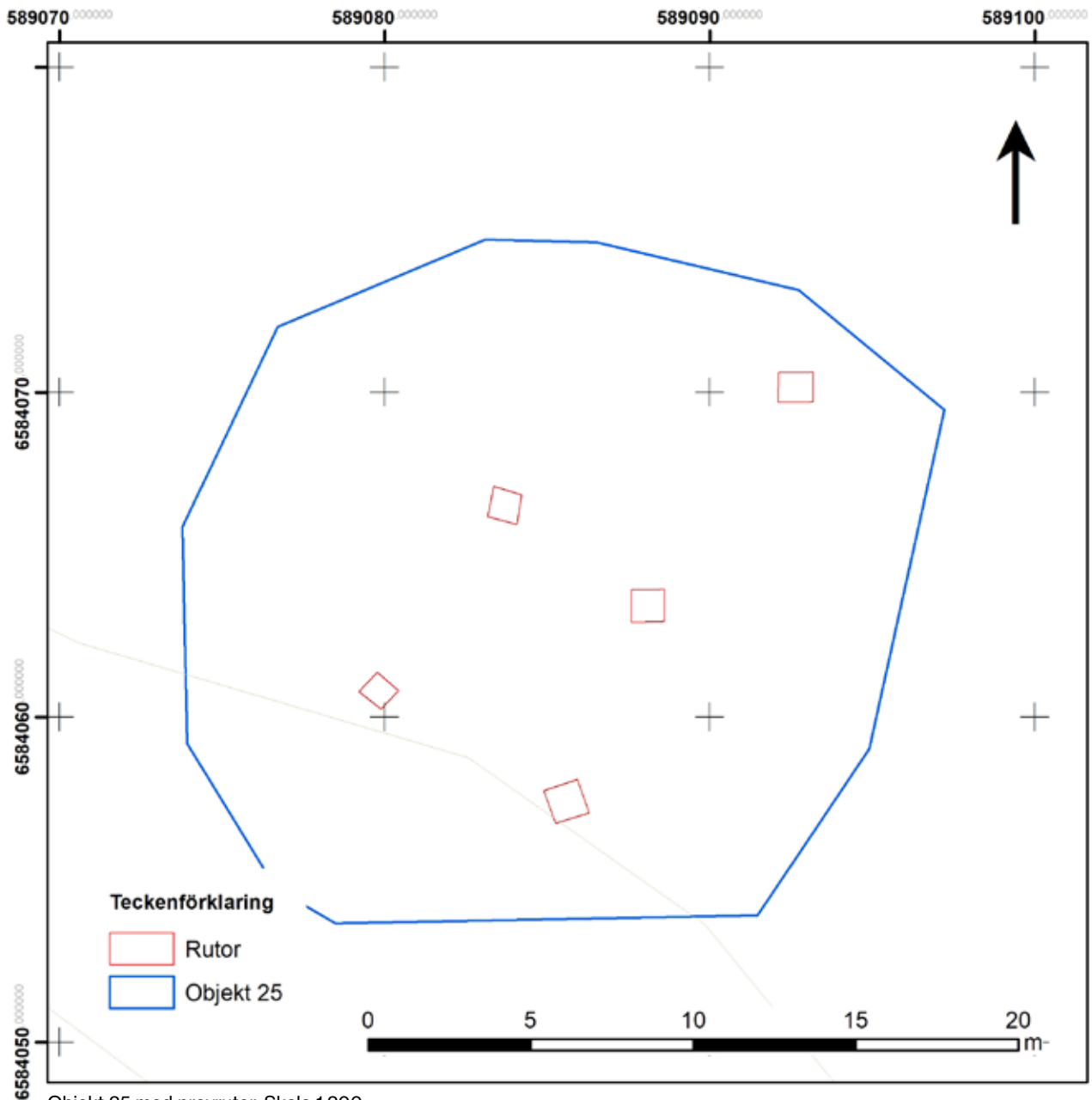
Objekt 10 med schakt. Skala 1:300.

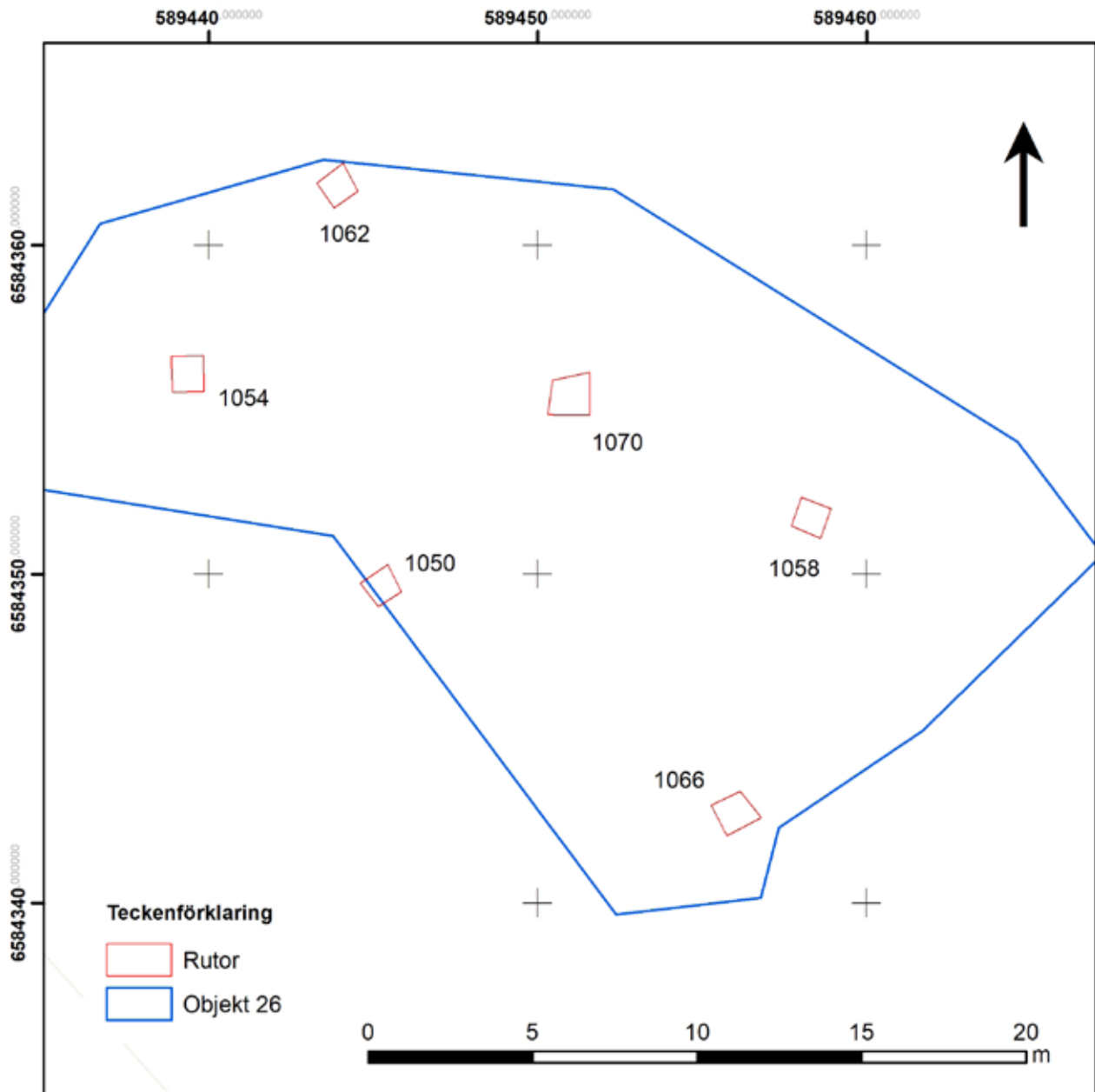
Objekt 14 med schakt. Skala 1:300.

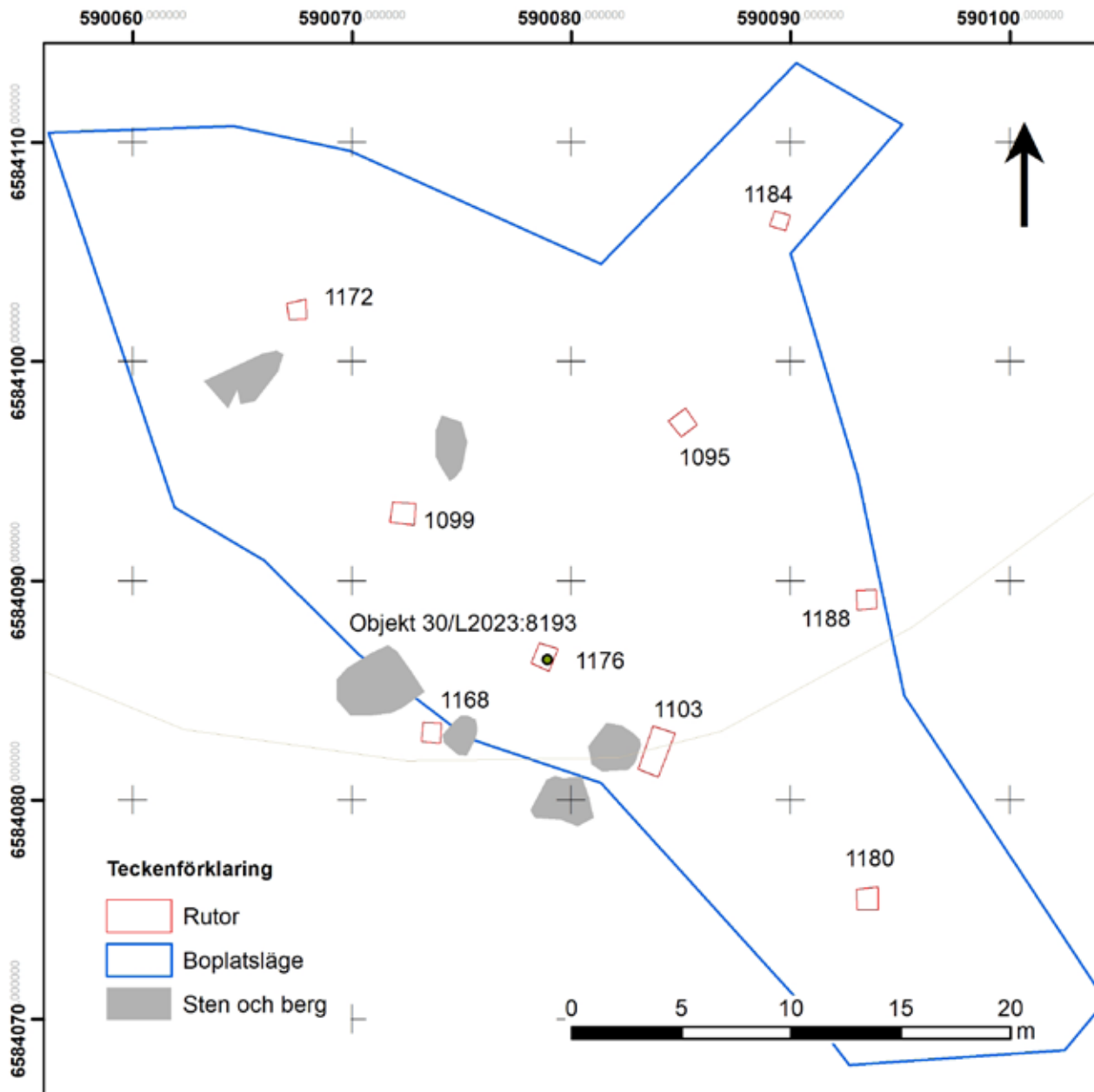
Objekt 24 med provrutor. Skala 1:200.

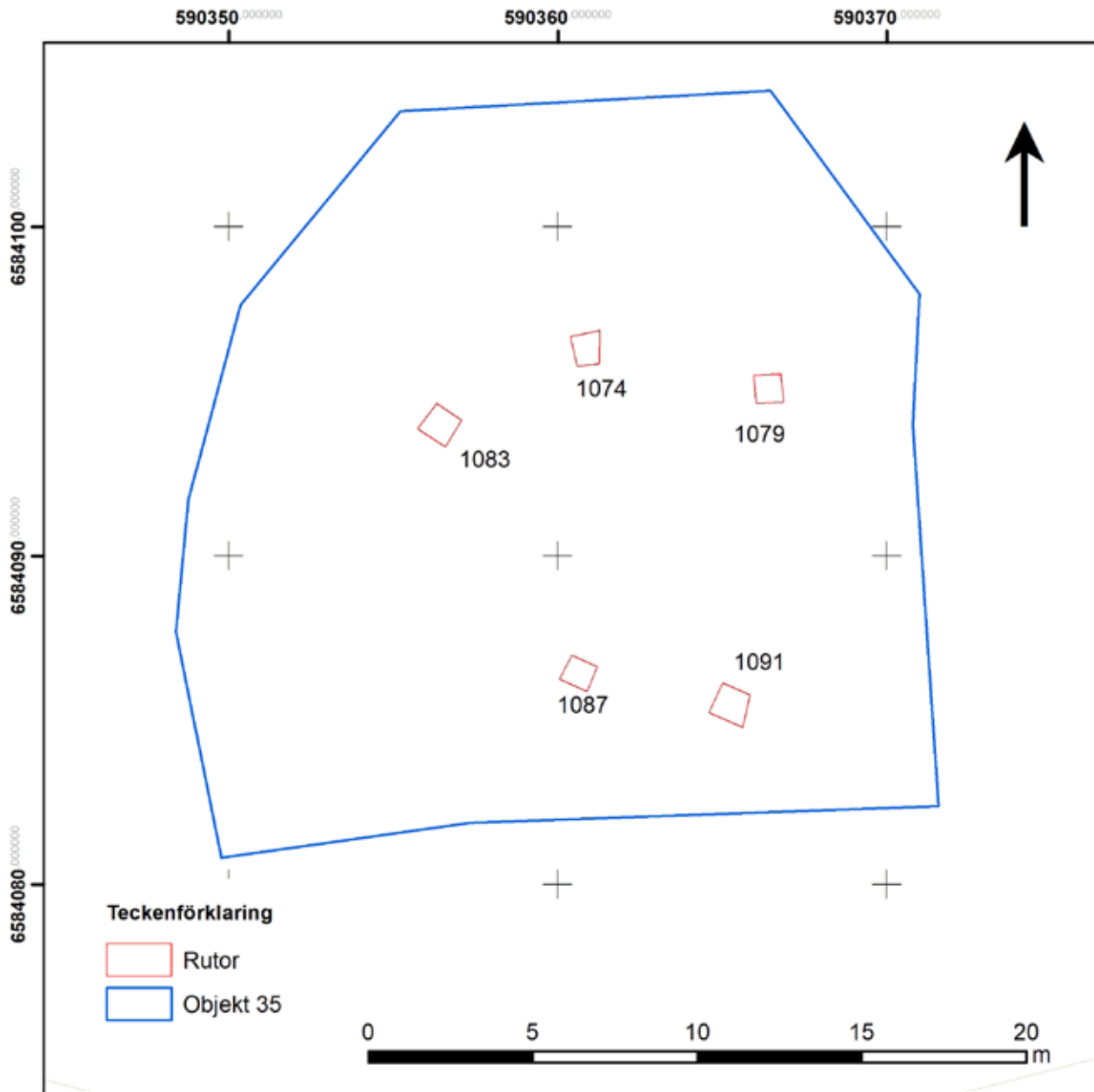
Objekt 25 med provrutor. Skala 1:200.

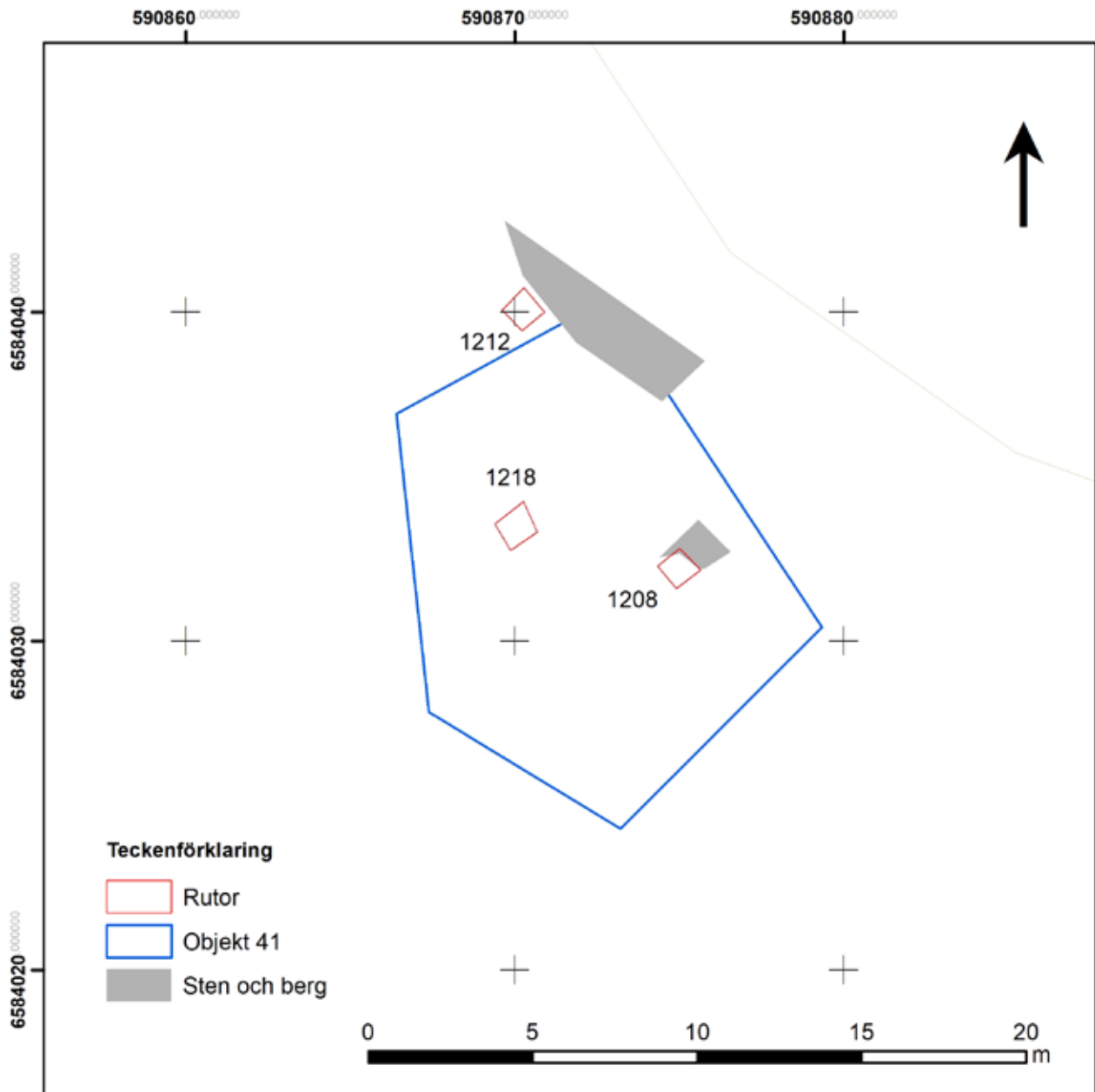
Objekt 26 med provrutor. Skala 1:200.

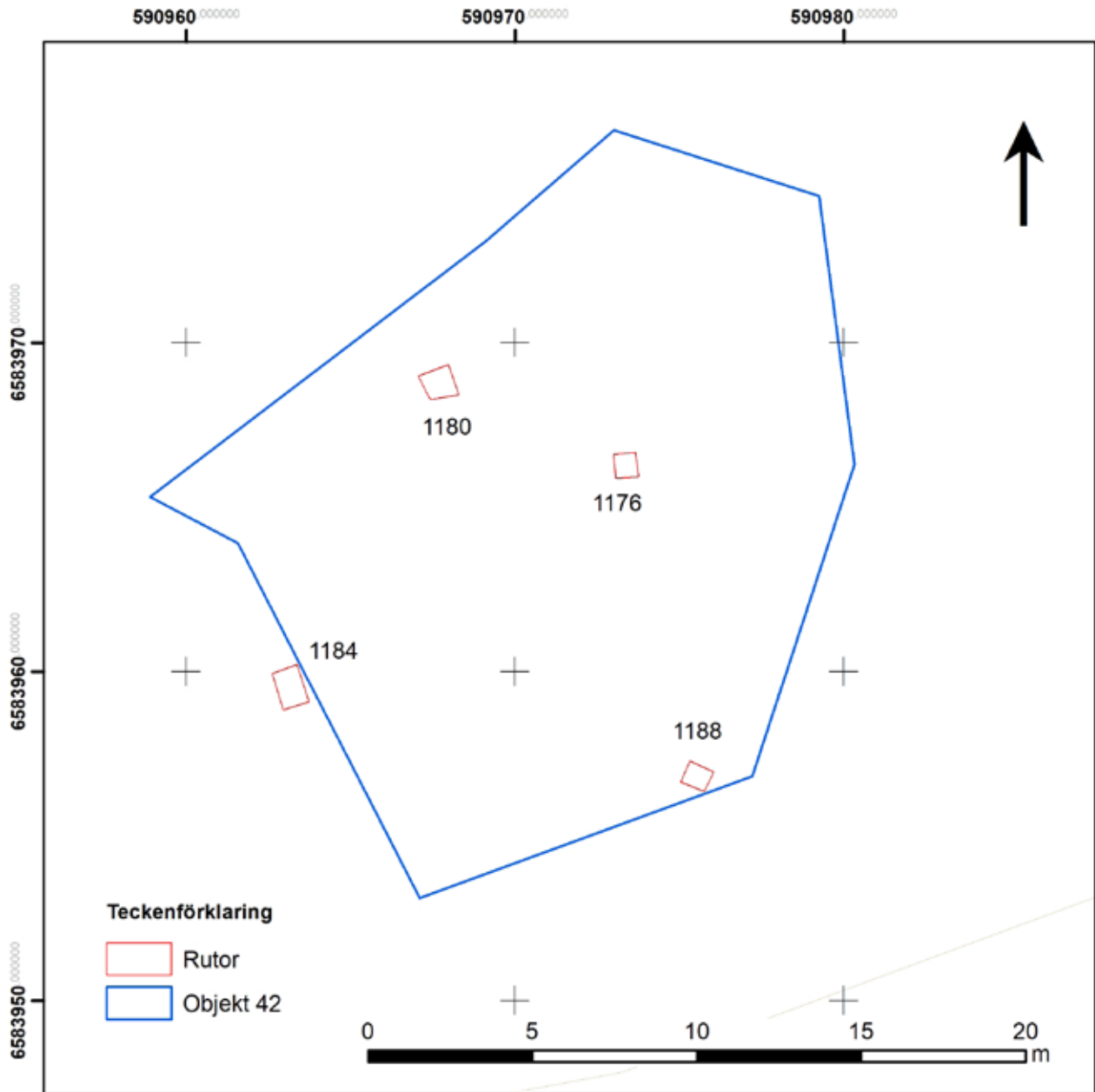
Objekt 31 med provrutor. Skala 1:300.

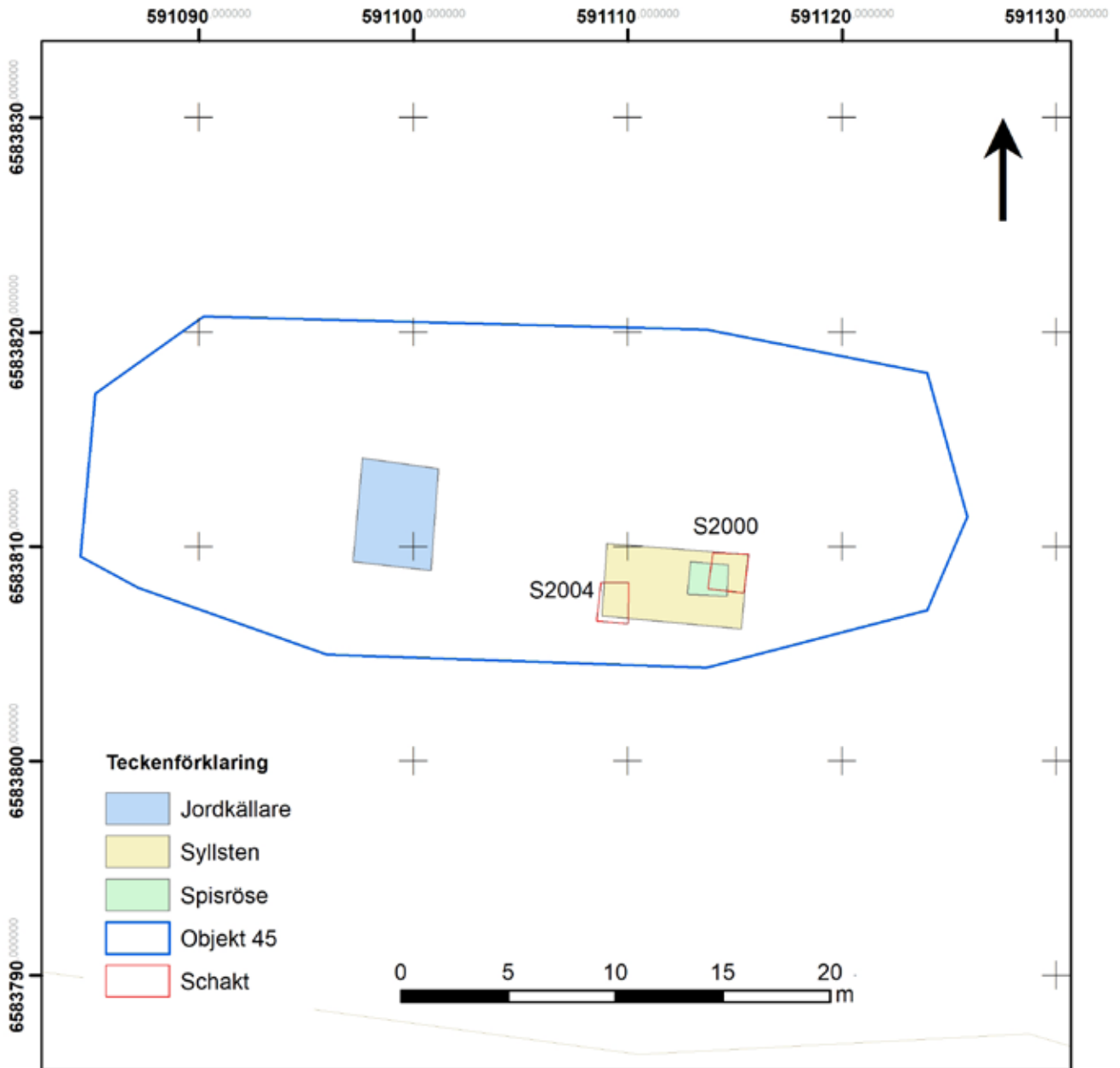
Objekt 35 med provrutor. Skala 1:200.

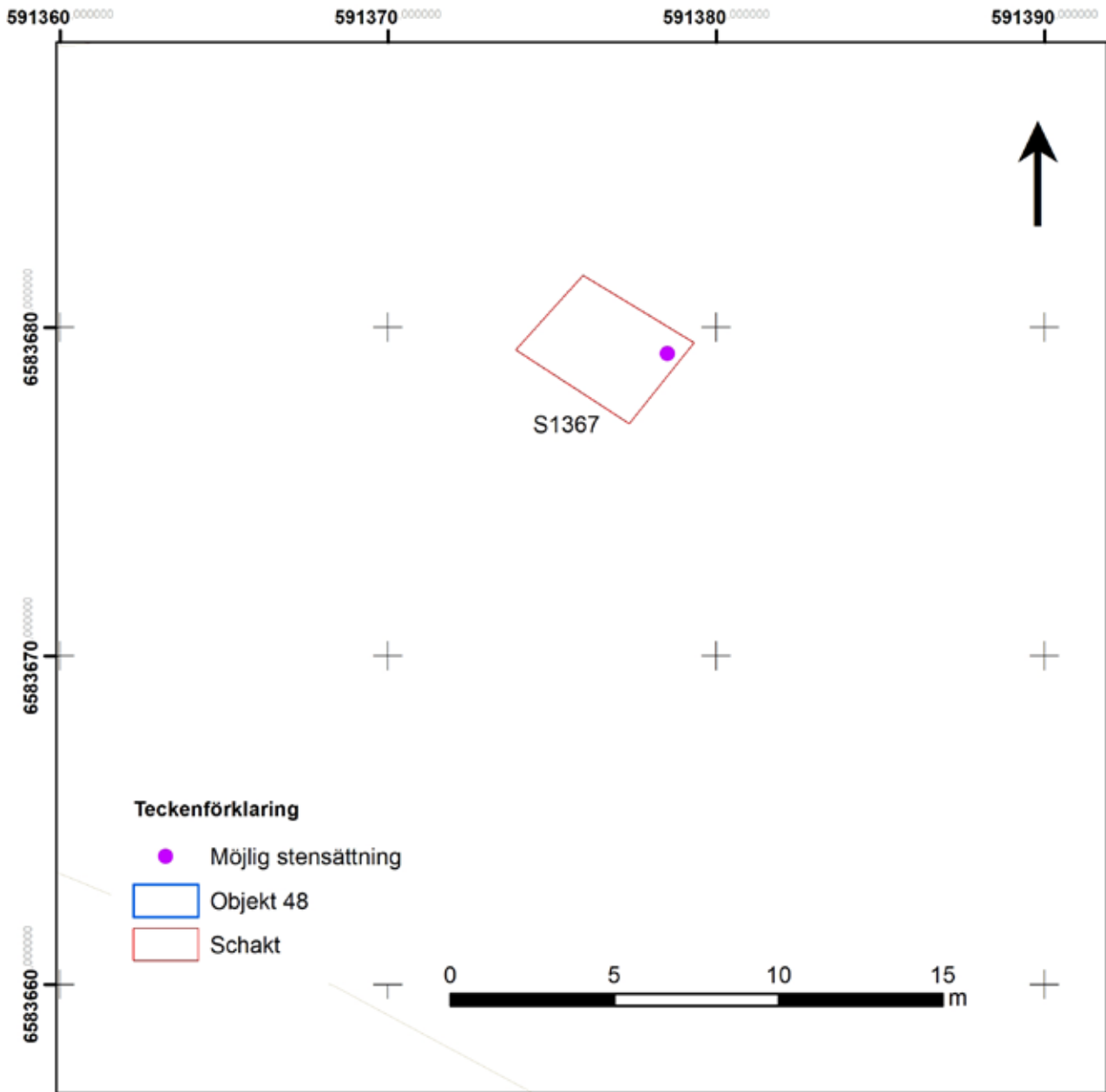
Objekt 41 med provrutor. Skala 1:200.

Objekt 42 med provrutor. Skala 1:200.

Objekt 45 med schakt. Skala 1:300.

Objekt 48 med schakt. Skala 1:200.